

KONDA

Nisan'17

Barometresi

Siyasal ve Toplumsal Arařtırmalar Dizisi

16 Nisan Sandık ve Seçmen Analizi

(Kamuoyu ile paylaştığımız bu belge KONDA Nisan'17 Barometresi Raporu'nun 'Sandık Sonuçları' bölümünü içermektedir)

KONDA
ARAşTIRMA VE DANIşMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	4
2. 16 NİSAN HALKOYLAMASI SANDIK ANALİZİ.....	7
2.1. Haritalar ve Kümeleme Analizleri	7
2.1.1. Evet / Hayır oy dağılımları.....	7
2.1.2. Halkoylamasına katılım	13
2.1.3. Geçersiz oylar	15
2.1.4. 1 Kasım seçim sonuçlarına göre iller düzeyinde kümeleme analizi	16
2.1.5. 16 Nisan halkoylaması sonuçlarına göre ilçeler düzeyinde kümeleme analizi.....	18
2.2. Değerlendirme	20
2.2.1. Siyasi konsolidasyon.....	20
2.2.2. Kampanya süreci ve ürettiği siyasi sonuç	21
2.2.3. Üç Türkiye fotoğrafı	22
2.2.4. Halkoylamasına katılım	25
2.2.5. Geçersiz oylar	28
2.2.6. Siyasi kümelenmeler.....	29
2.2.7. Kürtlerin tercihlerinde değişim oldu mu?	32
2.2.8. Sonuç olarak	35
3. ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ HALKOYLAMASI.....	37
3.1. Bugün Halkoylaması Yapılsa	37
3.2. 'Evet' ve 'Hayır' Oyu Verenlerin Profilleri	40
3.2.1. Temel demografik profiller	40
3.2.2. Hayat tarzı, dindarlık ve örtünme profilleri	43
3.2.3. Etnik kimlik ve mezhep profilleri	45
3.2.4. Gelir grupları profilleri	47
3.2.5. Televizyon tercihi ve sosyal medya profilleri.....	48
3.3. Siyasi Tercih ve Halkoylaması Tercihi Arasındaki İlişki.....	50
3.4. Demografik Kümelerde 'Evet'/'Hayır' Dağılımları	52
3.4.1. Temel demografiye göre 'evet'/'hayır' dağılımları.....	52
3.4.2. Dindarlık ve hayat tarzına göre 'evet'/'hayır' dağılımı	53
3.4.3. Yerleşim yerine göre 'evet'/'hayır' dağılımı	54
3.4.4. Şehirli muhafazakârlar kime oy verdi?	55
3.4.5. Gelir gruplarına göre 'evet'/'hayır' dağılımı	57
3.4.6. TV ve sosyal medya tercihlerine göre evet/hayır dağılımı.....	57
3.5. Demografik Kümelerde 'Evet'/'Hayır' Dağılımlarının Seyri	59
3.5.1. Yerleşim yerine göre halkoylaması tercihleri.....	59
3.5.2. Yaşa göre halkoylaması tercihleri	61
3.5.3. Eğitim seviyesine göre halkoylaması tercihleri.....	63
3.5.4. Çalışma durumuna göre halkoylaması tercihleri.....	65
3.5.5. Gelir seviyesine göre halkoylaması tercihleri	67
3.5.6. Hayat tarzı kümelerine göre halkoylaması tercihleri.....	69
3.5.7. Mezhebe göre halkoylaması tercihleri	71
3.5.8. Etnik kökene göre halkoylaması tercihleri.....	72
3.6. Parti Seçmenliğine Göre 'Evet'/'Hayır' Dağılımlarının Seyri.....	73
4. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	78
4.1. Araştırmanın Genel Tanımı.....	78
4.2. Örneklem.....	78

5. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	80
5.1. Deneklerin Profili	80
6. TERİMLER SÖZLÜĞÜ	86
6.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	87

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Nisan'17 Barometresi Raporumuz 8-9 Nisan 2017 tarihlerinde 30 ilin merkez dahil 129 ilçesine bağlı 199 mahalle ve köyünde 3555 kişiyle hanelerinde görüşülerek gerçekleştirilen araştırmamızın verilerinin yanısıra 16 Nisan halkoylamasının ilçe bazlı sandık sonuçlarına dayanan analizleri de kapsamaktadır.

Bilindiği gibi, halkoylamasından 3 gün önce ilk olarak abonelerimiz, sonrasında kamuoyu ile paylaştığımız araştırma sonuçlarımız sandık sonucu ile birebir örtüşmüştür. Bu durum, araştırma verilerimizin doğruluğunu ortaya koyduğundan yapacağımız analizlerin de gerçeğe en yakın toplumsal hali anlatacağını göstermektedir.

Abonelerimizle paylaşmakta olduğumuz rapor 3 belirleyici bölümden oluşmaktadır;

Sandık Analizi bölümünde 16 Nisan halkoylamasının ilçe bazlı verileri kullanılarak çok boyutlu analizler yapılmıştır;

'Evet'/'hayır' oranlarının bölge, il, ilçe ve yerleşim tipi üzerinden dağılımlarının farklı haritalandırma yöntemleriyle incelenmesi; 1 Kasım ve 7 Haziran 2015 seçimleri ile karşılaştırmaları; katılım oranlarının ve geçersiz oyların dağılımının genel sandık aritmetiğine etkisi, nüfus özelliklerine göre oyların dağılımı ve bu unsurlar arasındaki ilişkilere dair analizler geniş kapsamlı raporun bölümleri içinde yer alıyor.

***Araştırma verilerine dayanan bölümde** ise halkoylamasından bir hafta önce gerçekleştirdiğimiz ve sandık sonucuyla birebir örtüşen saha verilerimizin analizleri yer alıyor;

Bu bölümde halkoylamasında 'evet' ve 'hayır' diyenlerin profilleri, cinsiyet, yaş, gelir, çalışma durumu gibi temel demografik unsurların yanısıra dindarlık, hayat tarzı, TV tercihleri, etnik kimlik ve mezhep gibi parametrelere göre incelendi. Ayrıca, tüm farklı toplumsal kümeler içindeki 'evet'/'hayır' dağılımları da masaya yatırıldı. Bunların dışında, farklı kümelerin halkoylamasına dair yaklaşımlarının 2 yıllık değişimi de bu raporda yer aldı. Ayrıca, bu profiller ve seriler siyasi tercihler üzerinden de incelendi. Neticede, raporun temel aldığı verilerin sandık sonucuyla teyit edildiği alındığı düşünülürse toplumsal dinamikler gerçekçi bir şekilde görülebilmiş oldu. Dolayısıyla, Kürtlerin, HDP'lilerin veya MHP'lilerin halkoylaması tercihi, devlet memurlarının tercihini saklaması, şehirli muhafazakârların veya Modern Muhafazakârların tercihlerinin değişip değişmediği gibi kamuoyunda oluşan tartışma konularına da yanıtlar oluşturulmuş oldu.

***Değerlendirme bölümünde** ise ağırlıklı olarak sandık sonucuna bulgularına dayanan yorum, tahmin ve analizler yer aldı;

Bu bölümde, 16 Nisan halkoylamasının sonucunda ortaya çıkan tabloya, değişik noktalardan bakılarak, farklı aktörler için farklı ihtimaller çerçevesinde analizler yapıldı. Her ne kadar bu analizler sandık verisine dayanıyor olsa da, 30 yıldır kamuoyu araştırmalarıyla siyasi dinamikleri takip eden KONDA birikiminin ortaya koyduğu tahmin ve senaryolarla da destekleniyor. Neticede, raporumuzun değerlendirme

bölümüyle kapsamlı bir gözlemin yanısıra geleceği bakış için de önemli ipuçları içeriyor.

Yukarıda anlattığımız 3 bölümde şu önemli bulgulara yer verilmiştir;

- 1 Kasım seçimlerinde Ak Parti'nin güçlü olduğu yerlerde 'evet' oyu ağırlıklı olarak güçlü çıkmıştır. MHP'nin katkısını tam anlamıyla ölçmek güç olsa da, beklenenin altında bir desteği olmuş gözüküyor.
- 'Evet' oyu 1 Kasım'da Ak Parti ve MHP'ye gitmiş toplam oy oranının 10 puan altındadır. Farklı analizlerle sandık sonucuna baktığımızda, MHP'nin 'evet'in başarısında büyük bir katkısı olmadığını görüyoruz.
- Daha önce HDP ağırlığının gözüktüğü ilçelerde 'hayır' oyu HDP oyundan az gözüküyor. Bu tabloyu, şu an HDP seçmeni olanların 'evet'e oy verdiği şeklinde yorumlamak güçtür. 7 Haziran döneminde Ak Parti'den HDP'ye giden seçmen, geri Ak Parti'ye dönmüş olabilir ve halkoylaması tercihi de bu süreçte 'evet' olmuş olabilir. Ancak, diğer yandan, özellikle kayyum atanan HDP belediyelerinin olduğu ilçelerde, katılımın düşük, geçersiz oylarında ortalamaya göre hayli yüksek olmasından dolayı, bu durumun tercih değişiminden öte nüfus dinamikleriyle ilgili bir değişime de işaret ediyor olabilir.
- Diğer seçimlerde Ak Parti'nin güçlü olduğu büyük metropollerde 'evet' 'hayır'ın gerisine düşmüş. İllerin nüfusu küçüldükçe 'evet'in hakimiyeti artıyor. Önemli olan fark, kalabalık nüfuslu metropollerde 'hayır' ufak farklarla kazanırken, 'evet' in önde olduğu küçük nüfuslu illerde fark çok büyük olmasıdır. Büyükşehirlerde yüzde 51-54 arası alan 'hayır'a karşı 'evet'in yüzde 60-70'ler bandında önde olduğu küçük iller arasındaki denge mevcut sonucu ortaya çıkarmıştır.
- 'Evet'/'hayır' dengesinin coğrafi dağılımı sosyoekonomik gelişimle paralellik içermektedir.
- Halkoylaması sonucunda oluşan fotoğrafa bakıldığında ana örüntü olarak üçlü bir yapı görülmektedir: 1) Trakya'dan başlayıp Hatay'a kadar gelen Batı ve Akdeniz kıyıları, 2) bir diğer köşede Kürtlerin ağırlıkta olduğu Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ve 3) İç Anadolu, Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerini kapsayan bölge.
- Katılım 'hayır'ların önde olduğu, özellikle batı bölgelerinden artmış, Kürtlerin yoğunlukta olduğu, özellikle kayyum atanmış ilçelerde azalmış gözüküyor.
- Geçersiz oyların dağılımı da önemli ipuçları içeriyor. Haritaya bakıldığında, HDP'nin hakimiyeti olan ilçelerde bir önceki seçime göre 2-3 kata varacak şekilde artan geçersiz oylar, 'evet' oylarının ortalamanın üzerinde çıktığı İç Anadolu bölgesinde ise azalmış.
- 'Evet' oyu verenlerin tamamına yakını Ak Parti seçmeni. MHP'lilerin 'evet' oyundaki oranı yüzde 5 mertebesinde.
- 'Hayır' oyu verenler ağırlıklı olarak CHP seçmeni gibi gözüküyor olsa da, MHP'lilerin en az yüzde 60'ı HDP'lilerin ise yüzde 93'ü 'hayır' oyu kullanmış gözüküyor.
- 'Hayır' oyu kullanacağını söyleyenlerin dörtte biri kararsız ve oy kullanmam diyen seçmenlerden oluşuyor gözüküyor. Dolayısıyla, 'evet' bloğu olarak tarif edeceğimiz küme daha tanımlı, 'hayır' bloğu ise farklı siyasi tercihleri bir arada barındırdığından daha esnek bir yapıya sahip gözüküyor.

- Zaman serilerine baktığımızda ‘hayır’ oylarının zaman içinde dalgalanma yaşamış olsa bile 2 sene önceki seviyesinde yarışı tamamlamıştır. ‘Evet’ oyunun ilk artış gösterdiği nokta 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasıdır. ‘Evet’ oylarının artışı son üç ayda ivme kazanmıştır. Özellikle kararsız olduğunu bildiren Ak Partili’lerin büyük çoğunluğu ‘evet’e dönmüştür.
- ‘Evet’/‘hayır’ oylarının profillerine göz attığımızda temel demografik özellikleri açısından çok büyük farklar görmediğimizi; ancak, hayat tarzı, dindarlık ve örtünme gibi konularda iki grubun birbirinden hayli farklı olduğunu söyleyebiliyoruz. ‘Evet’ oyu verenlerin eğitim seviyesi ve geliri biraz daha düşük, dindarlık seviyesi daha yüksek ve hayat tarzı açısından kendine Modern diyenlerin hayli az (onda bir mertebesinde) olduğu bir küme.
- Kürtlerin ‘evet’ deme oranı Kürtler içindeki Ak Parti seçmeninden daha düşük.
- ‘Evet’ diyen Alevi oranı ihmal edilebilecek kadar az.
- Metropolde yaşayanların veya büyükşehirde büyüdüğünü söyleyenlerin ‘hayır’ oyu veriyor olma olasılığı daha yüksek.
- ‘Evet’ kırsal alanlarda, ‘hayır’ metropollerde güçlü. Şehirlerde yaşayan muhafazakârlarda hayır oyunun ağırlığı görülmemektedir.
- Haber seyretmek için tercih edilen TV kanalı ‘evet/hayır’ dağılımında siyasi tercihten sonraki en belirleyici unsurdur. Neredeyse tamamı ‘evet’çi olan A Haber, ATV, TRT ve Kanal 7 karşısında muadil olarak bir tek FOX TV yer almaktadır. ‘Hayır’ oyu verenlerin yarıya yakını haberleri FOX TV den izlediğini söylemektedir.
- CHP’li ve HDP’li olduğunu söyleyen seçmenin ‘hayır’ tercihi neredeyse 2 yılda bir değişim göstermemiştir. MHP seçmeninin içinde ‘evet’e dönüş net bir biçimde artmış ancak yüzde 40lara ulaşamamıştır.
- En düşük eğitim seviyesi kümesinde olanlar, ev kadınları, işçiler, esnaflar ve düşük gelirliilerin ‘evet’ tercihi son 5 aylık süreçte gözle görülür bir artış sergilemiştir. Devlet memurlarının hayır tercihi geçtiğimiz 2 yılda düşüş göstermiştir ancak, son 6 aylık süreçte ‘evet’ hayır oranları birbirine yakın seyretmiştir.
- Genel olarak araştırma sonuçlarına baktığımızda, ‘hayır’ oyunun Başkanlık sistemi yoğun olarak konuşulmaya başlandığı 2015 yılının ilk başlarındaki potansiyelini geçemediğini, ‘evet’in ise birçok farklı kümede kademeli olarak son 3 ayda arttığını görüyoruz.

Araştırmanın saha çalışmasında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmiştir. Bundan dolayı, bu terimlerin açıklamaları ve kaynağı olan soru ve cevap metinleri için raporun sonunda yer alan 6. Terimler Sözlüğü bölümüne bakmanızı öneririz.

2. 16 NİSAN HALKOYLAMASI SANDIK ANALİZİ

2.1. Haritalar ve Kümeleme Analizleri

Bu bölümde, 16 Nisan halkoylamasının resmi olmayan geçici sonuçları üzerinden hazırlanmış, Evet-Hayır oyları, katılım ve geçersiz oy oranlarının il ve ilçeler düzeyinde haritaları ile seçmen sayılarına göre ayrılmış metropol, büyükşehir ve şehirlerin kendi içlerinde oy dağılımlarını gösteren grafikleri bulacaksınız.

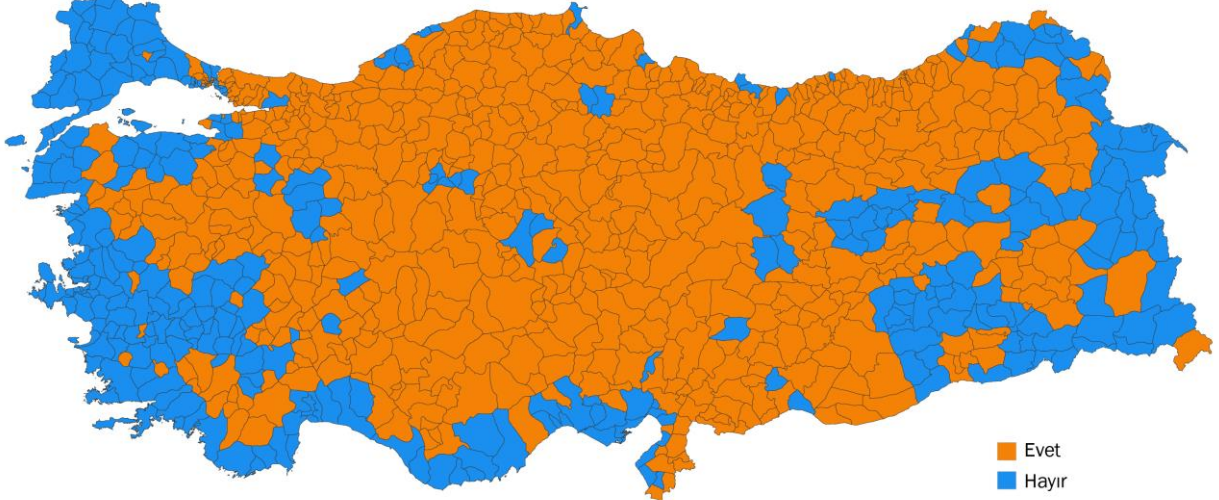
Kümeleme analizlerinin ilki, 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri sonuçlarına dayanarak saptadığımız kümelerin halkoylamasında oy tercihlerini gösterirken, ikincisi hem halkoylaması sonuçlarını hem de geçersiz oy ve katılım oranlarını dikkate alarak hazırlanmış bir Türkiye ilçeleri profili sunmaktadır. Analizlerin tümü sadece yurtiçi oylar dikkate alınarak yapılmıştır.

2.1.1. Evet / Hayır oy dağılımları

İllere göre halkoylaması sonuçları

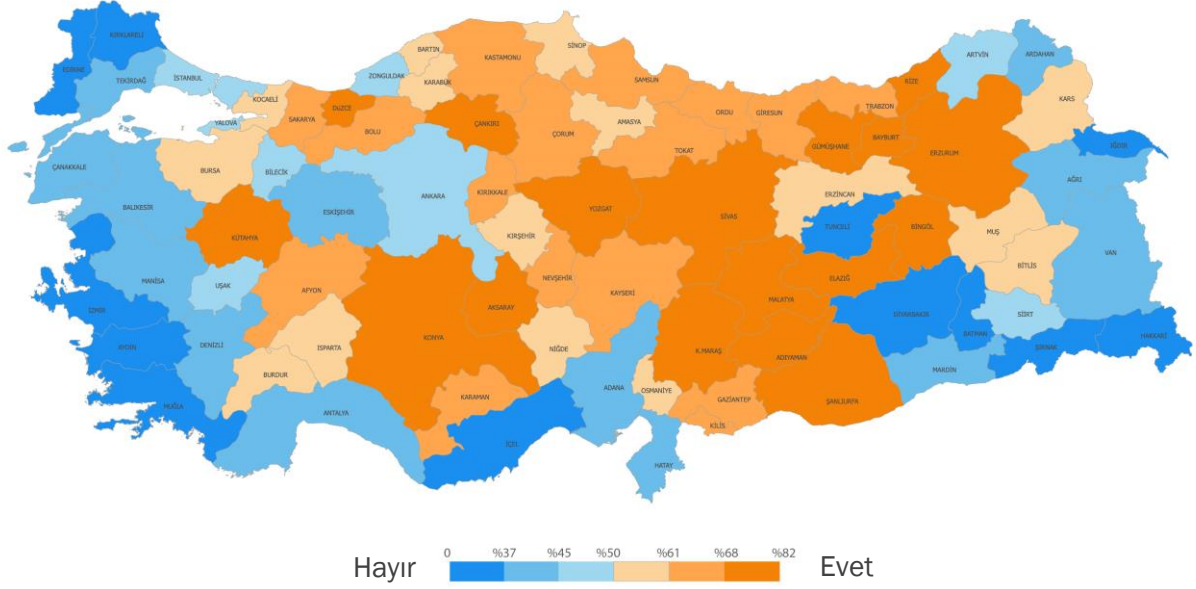

İlçelere göre halkoylaması sonuçları

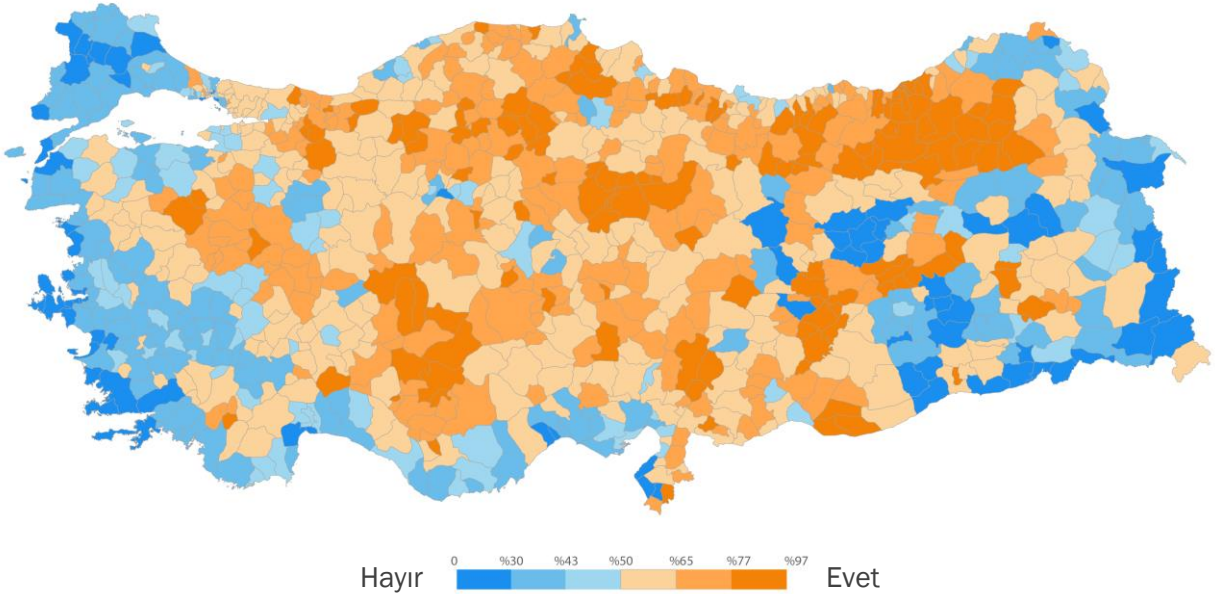

İllere göre halkoylaması sonuçları (6 kategori)

İlçelere göre halkoylaması sonuçları (6 kategori)

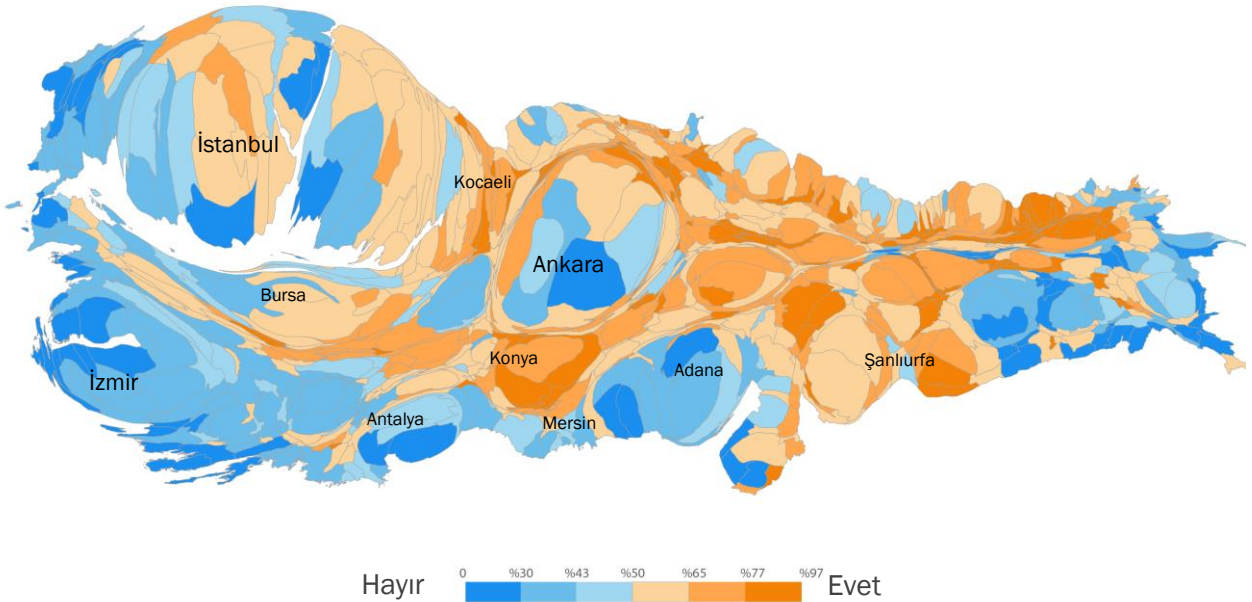

Halkoylaması sonuçlarını haritalarken, alışlagelmiş, idari sınırları gösterir haritaların yanı sıra, “Seçmen sayıları idari sınırları belirleyici bir unsur olsaydı Türkiye nasıl görünürdü?” sorusuna da bir cevap aradık.

İlk olarak 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinden sonra kullandığımız *kartogram* haritalama tekniğini ilçe bazında, yeni seçmen sayılarına göre tekrar uyguladık. Bu haritalar Türkiye ilçe sınırlarının seçmen sayılarına oranlı olarak tekrar çizilmesi ile elde edildi. Dolayısıyla seçmen sayısı yüksek olan yerler haritada orijinal yüzölçümlerinden çok daha büyük yer kapladı. Beklenileceği gibi, Türkiye *kartogramında* batıdan doğuya gidildikçe, seçmen sayısı ile ilçelerin büyüklükleri azalıyor.

Haritanın renklendirmesi bir önceki sayfada gördüğünüz “ilçeler halkoylaması sonuçları” haritası ile aynı yüzde aralıkları kullanılarak yapıldı.

İlçelere göre halkoylaması sonuçları (6 kategori)

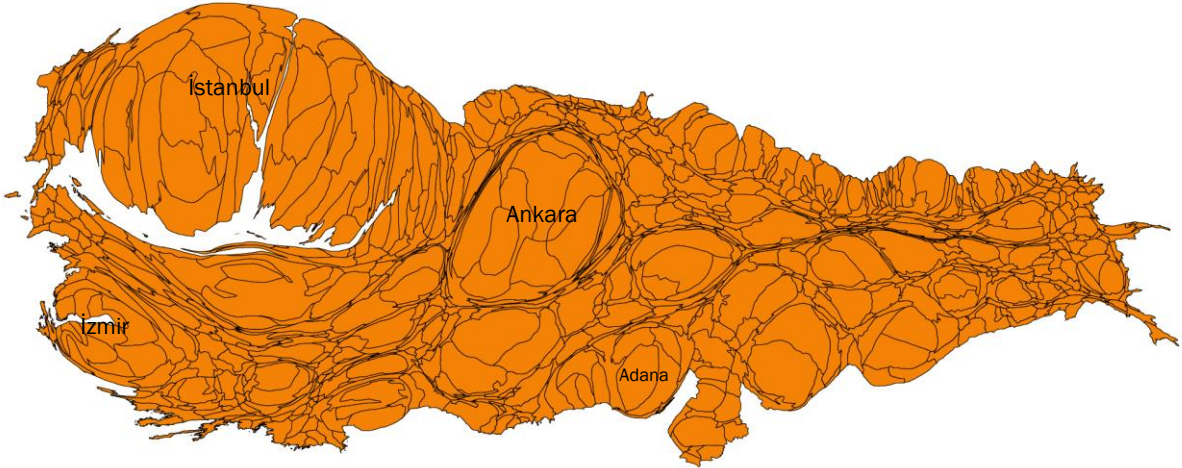

Tüm Türkiye'nin seçmen sayılarına göre şekillenmiş *kartogramın* yanı sıra, Türkiye'yi 'evet' ya da 'hayır' oyları ile yeniden çizseydik nasıl görüneceğini de inceledik. Arka arkaya vereceğimiz iki kartogramdan birincisi 'evet', ikincisi 'hayır' oyu veren seçmenlerin sayılarına göre Türkiye ilçelerinin haritasının yeniden çizilmesiyle oluşturuldu.

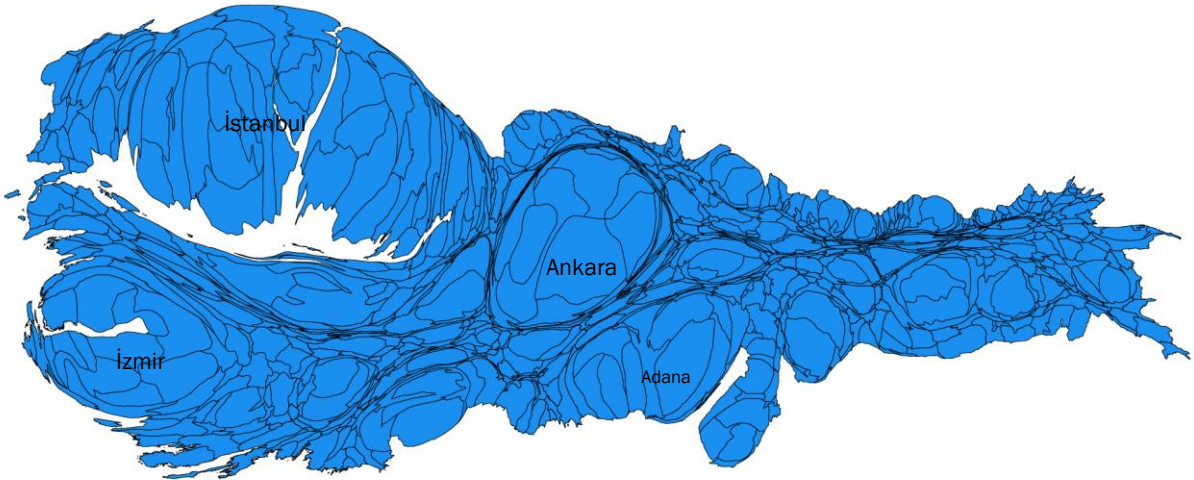
1 Kasım sandık analizlerinde de benzer bir haritalama yapmış ve her partinin kendi seçmenlerinden oluşan Türkiye *kartogramları* sunmuştuk¹. Ak Partili, CHP'li, MHP'li ve özellikle HDP'li seçmenlerin Türkiye'leri birbirlerinden oldukça farklı idi.

Halkoylaması sonuçları üzerinden iki ayrı Türkiye'ye baktığımızda ise, "hayır" diyenlerin arasında İzmir'in biraz daha büyümesi, 'evet' diyenlerde Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu'nun daha belirgin görünmesi gibi farklılıklar dışında büyük bir ayrışma görülüyor. 'Evet' ve 'hayır' oyları coğrafi olarak tek bir yerde toplanmıyor ve oy verenlerin sayılarına oranlayınca temel benzer haritalar oluşuyor.

'Evet' oyu verenlerin Türkiye'si...

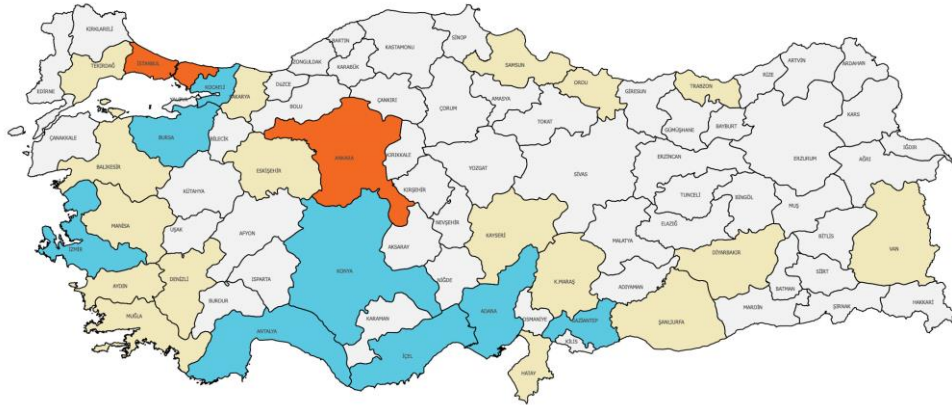

'Hayır' oyu verenlerin Türkiye'si...

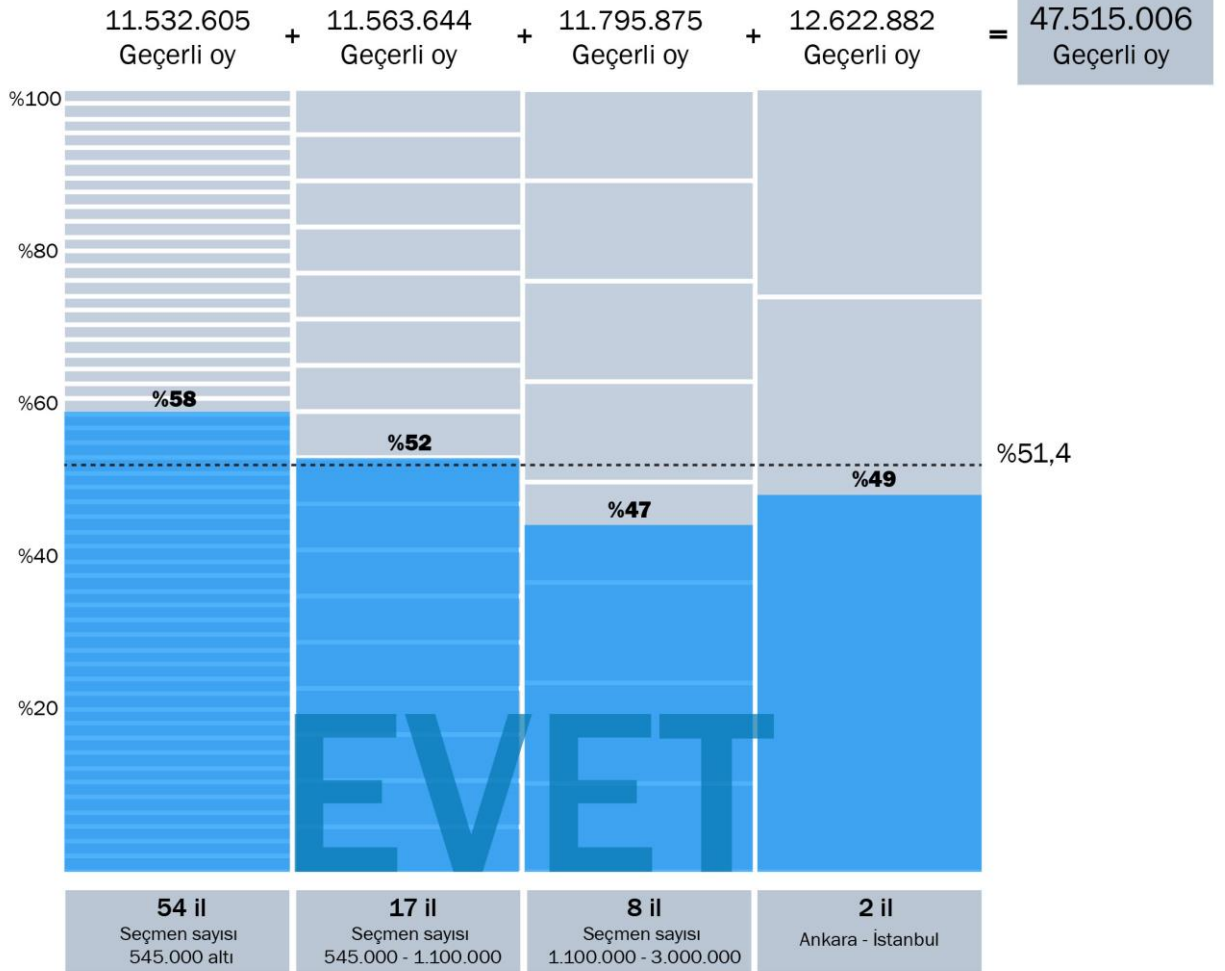

¹ <http://konda.com.tr/tr/rapor/1-kasim-sandik-ve-secmen-analizi/>

İllerde seçmen sayılarına göre 'evet' oyu oranları

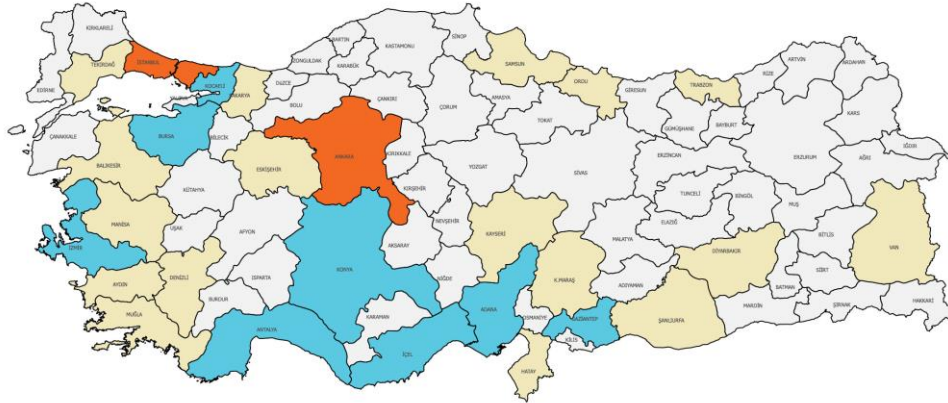

■ 2 Metropol (Seçmen sayısı > 3.000.000)
 ■ 17 Büyükşehir (545.000 < Seçmen sayısı < 1.100.000)
 ■ 8 Metropol (1.100.000 < Seçmen sayısı < 3.000.000)
 ■ 54 il (Seçmen sayısı < 545.000)

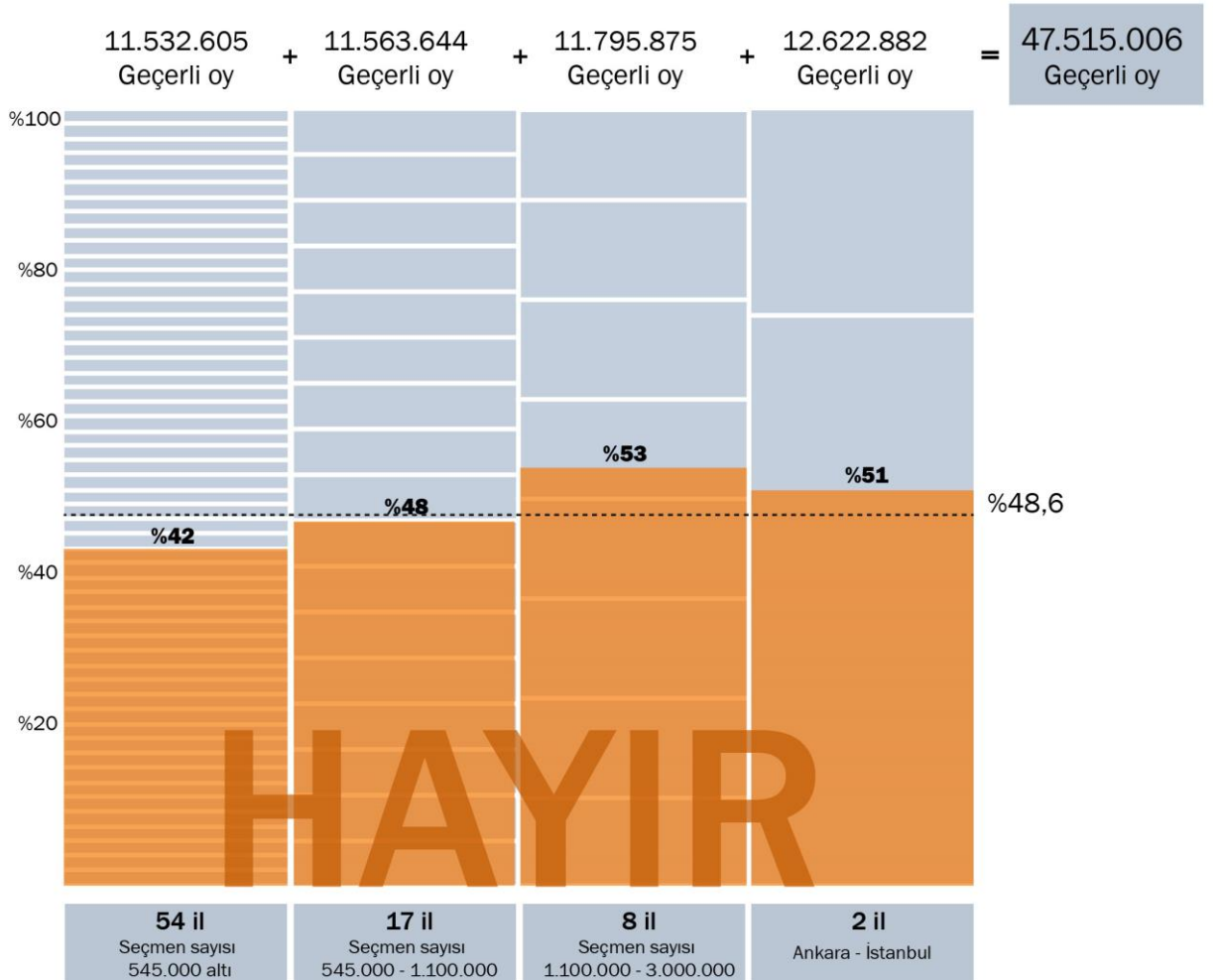

İllerde seçmen sayılarına göre 'hayır' oyu oranları

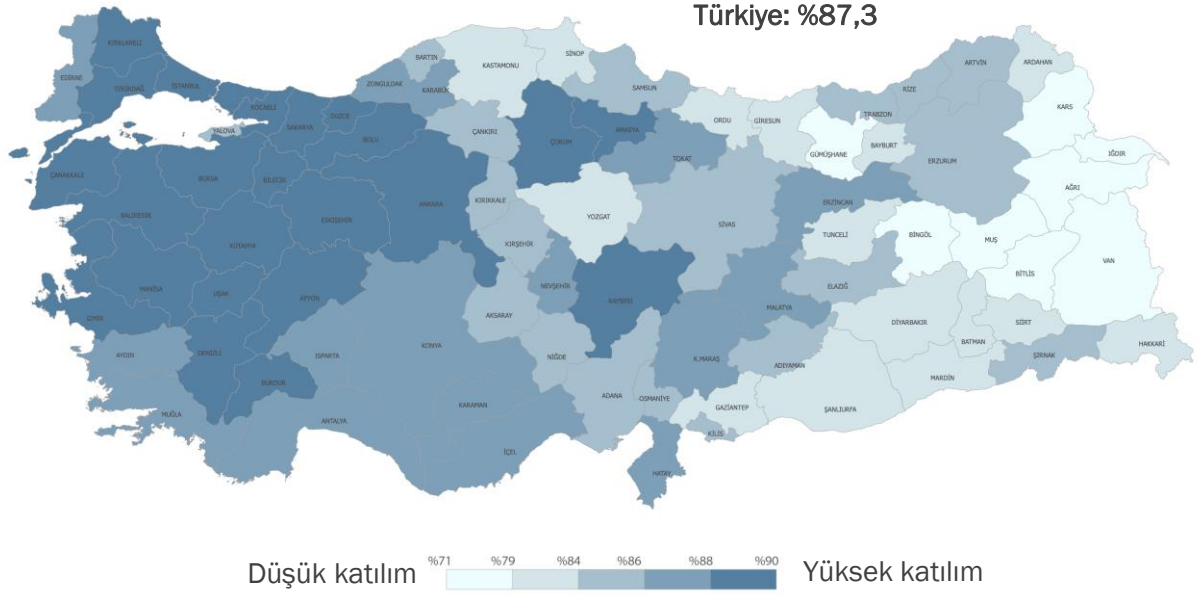

- 2 Metropol (Seçmen sayısı > 3.000.000) 17 Büyükşehir (545.000 < Seçmen sayısı < 1.100.000)
8 Metropol (1.100.000 < Seçmen sayısı < 3.000.000) 54 il (Seçmen sayısı < 545.000)

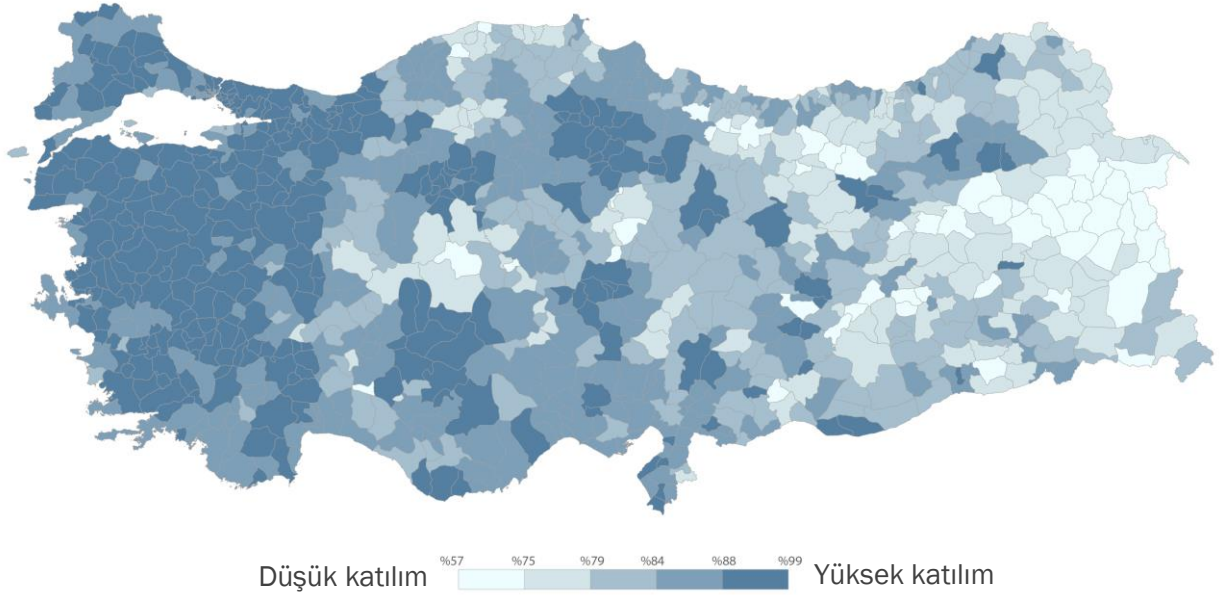

2.1.2. Halkoylamasına katılım

İllere göre katılım oranları (%)

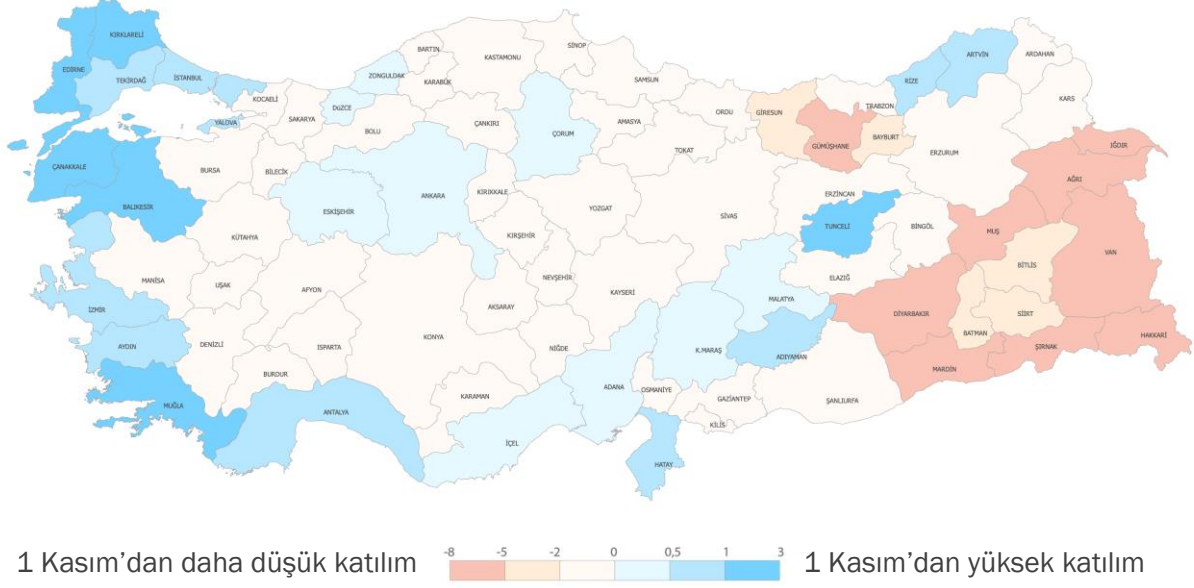
İlçelere göre katılım oranları (%)

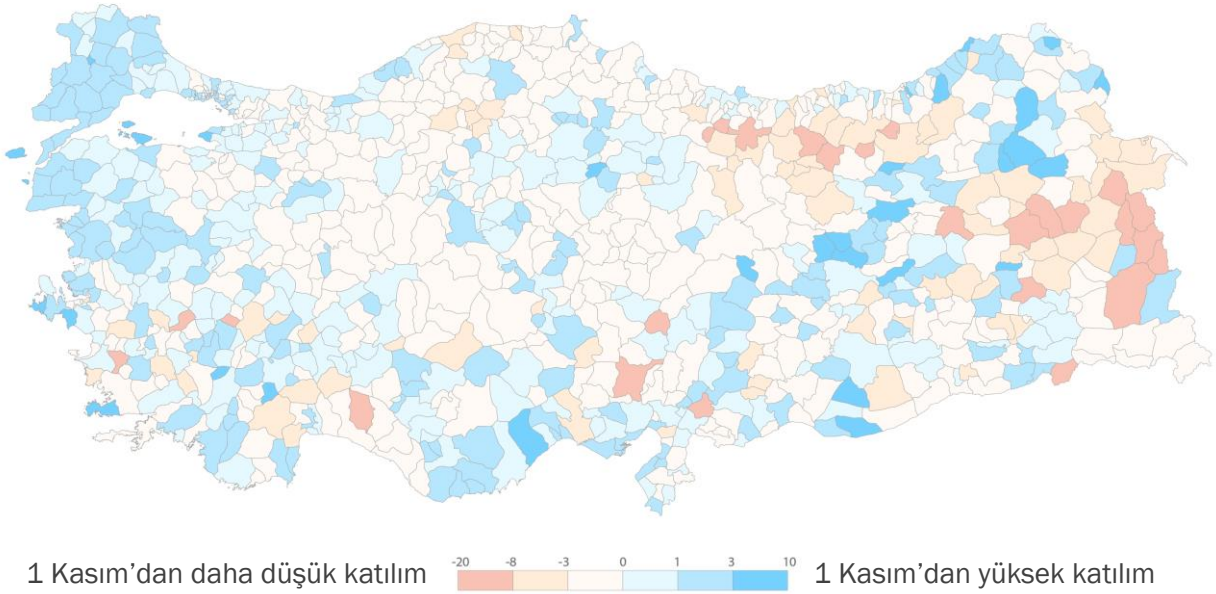

İllere göre 16 Nisan 2017 – 1 Kasım 2015 Katılım farkı

16 Nisan 2017: %87,3 – 1 Kasım 2015: %87,3*

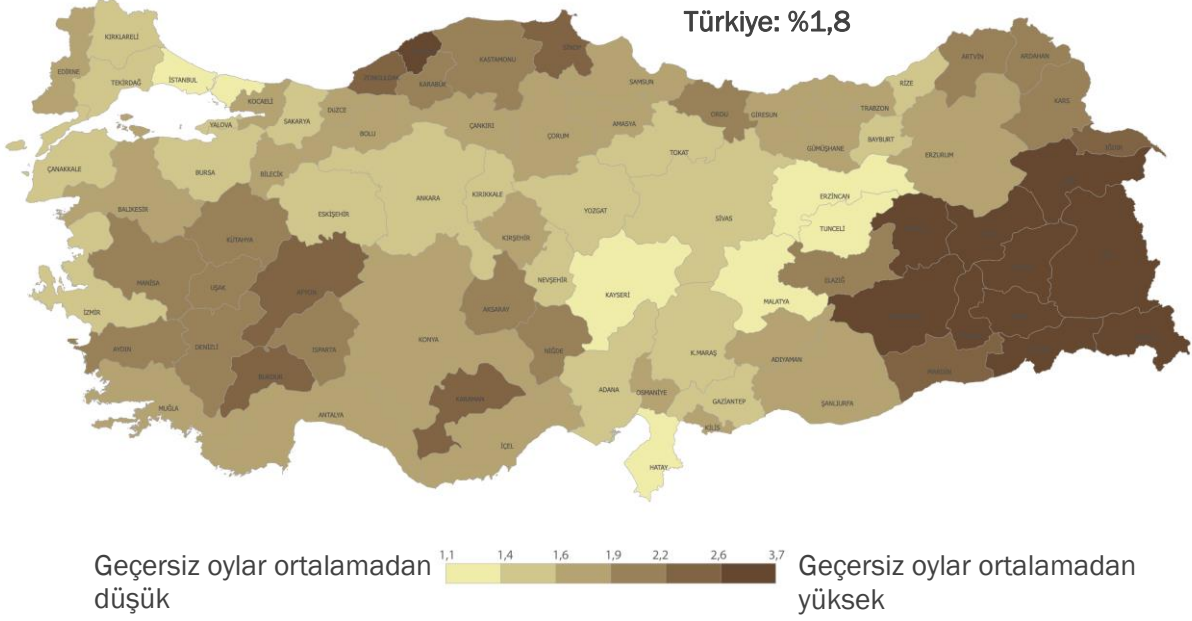
İlçelere göre 16 Nisan 2017 – 1 Kasım 2015 Katılım farkı

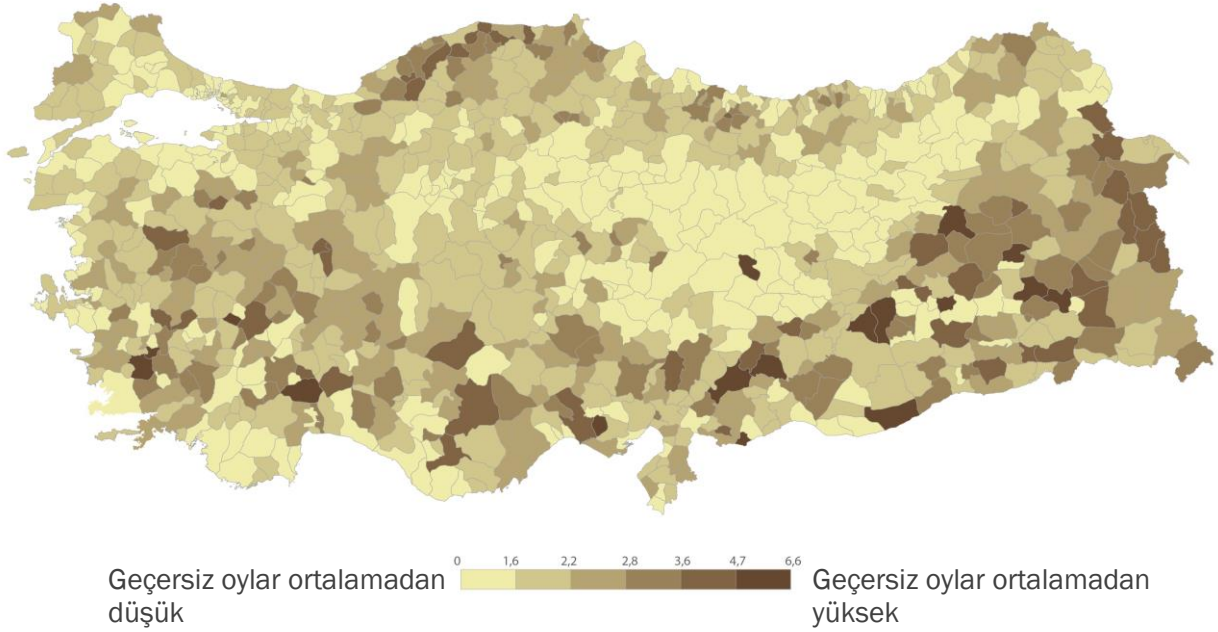
*16 Nisan katılım oranı resmi olmayan sonuçlardan,
1 Kasım ise <https://sonuc.ysk.gov.tr/> den alınmıştır.

2.1.3. Geçersiz oylar

İllere göre geçersiz oy oranları (%)

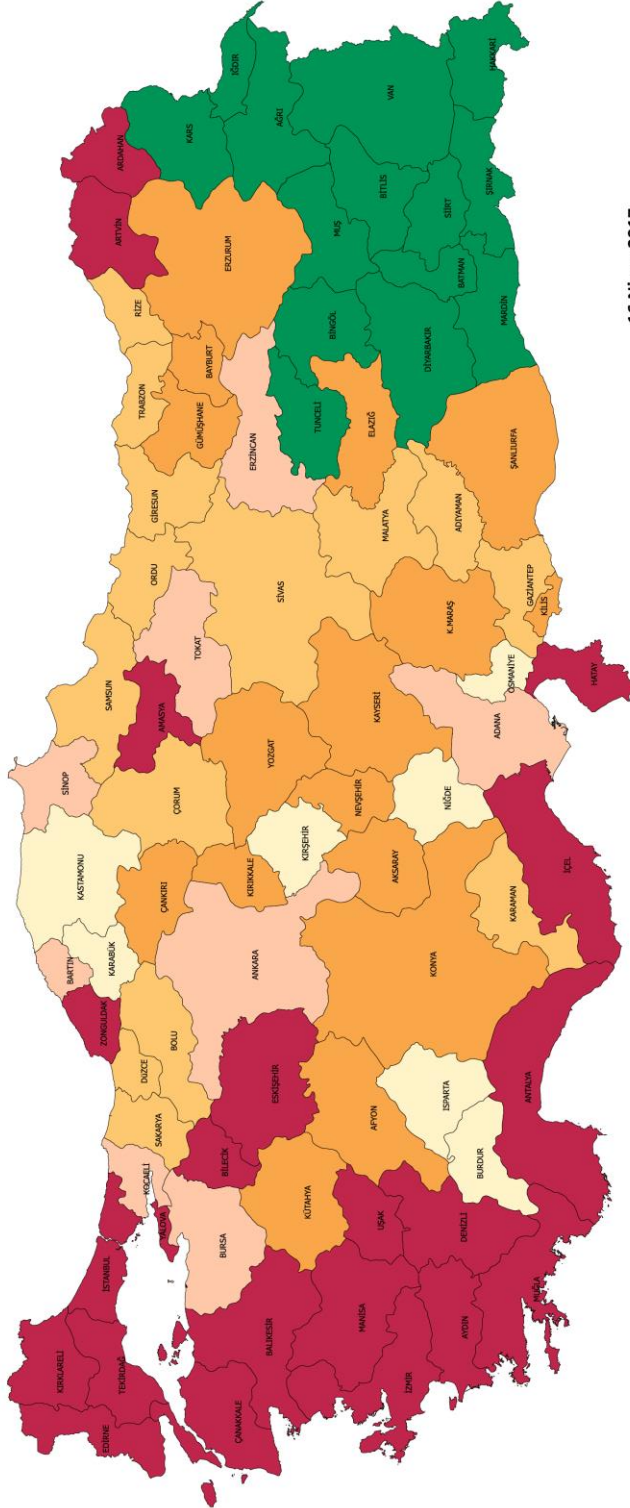
İlçelere göre geçersiz oy oranları (%)

2.1.4. 1 Kasım seçim sonuçlarına göre iller düzeyinde kümeleme analizi

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları İl Düzeyinde Siyasi Tercih Profilleri

16 Nisan 2017
Halkoylaması
"Evet" oranları

% 71,1
% 66,5
% 57,7
% 54,7
% 42,1
% 42,3

Kümeler	Ak Parti	Chp	Mhp	Hdp	Diğer	Toplam
1	67,9	9,1	13,3	6,7	2,9	100
2	65,0	17,5	10,5	4,0	2,9	100
3	53,8	18,3	22,6	1,9	3,4	100
4	50,1	27,9	13,9	5,6	2,5	100
5	42,8	34,8	11,9	8,0	2,4	100
6	28,8	2,8	2,0	64,2	2,2	100
Türkiye Geneli (%)	49,5	25,4	11,9	10,8	2,5	100

Kümlerdeki Siyasi Tercih Profilleri	Kümler	Ak Parti	Chp	Mhp	Hdp	Diğer	Toplam
Ak Parti, Mhp, Diğer Partiler	1	67,9	9,1	13,3	6,7	2,9	100
Ak Parti, Diğer Partiler	2	65,0	17,5	10,5	4,0	2,9	100
Ak Parti, Mhp, Diğer Partiler	3	53,8	18,3	22,6	1,9	3,4	100
Ak Parti, Chp, Mhp	4	50,1	27,9	13,9	5,6	2,5	100
Chp	5	42,8	34,8	11,9	8,0	2,4	100
Hdp	6	28,8	2,8	2,0	64,2	2,2	100
	Türkiye Geneli (%)	49,5	25,4	11,9	10,8	2,5	100

2.1.5. 16 Nisan halkoylaması sonuçlarına göre ilçeler düzeyinde kümeleme analizi

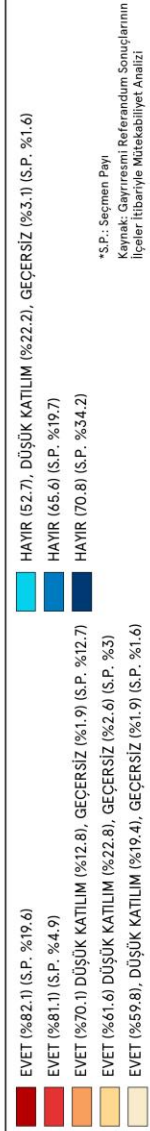
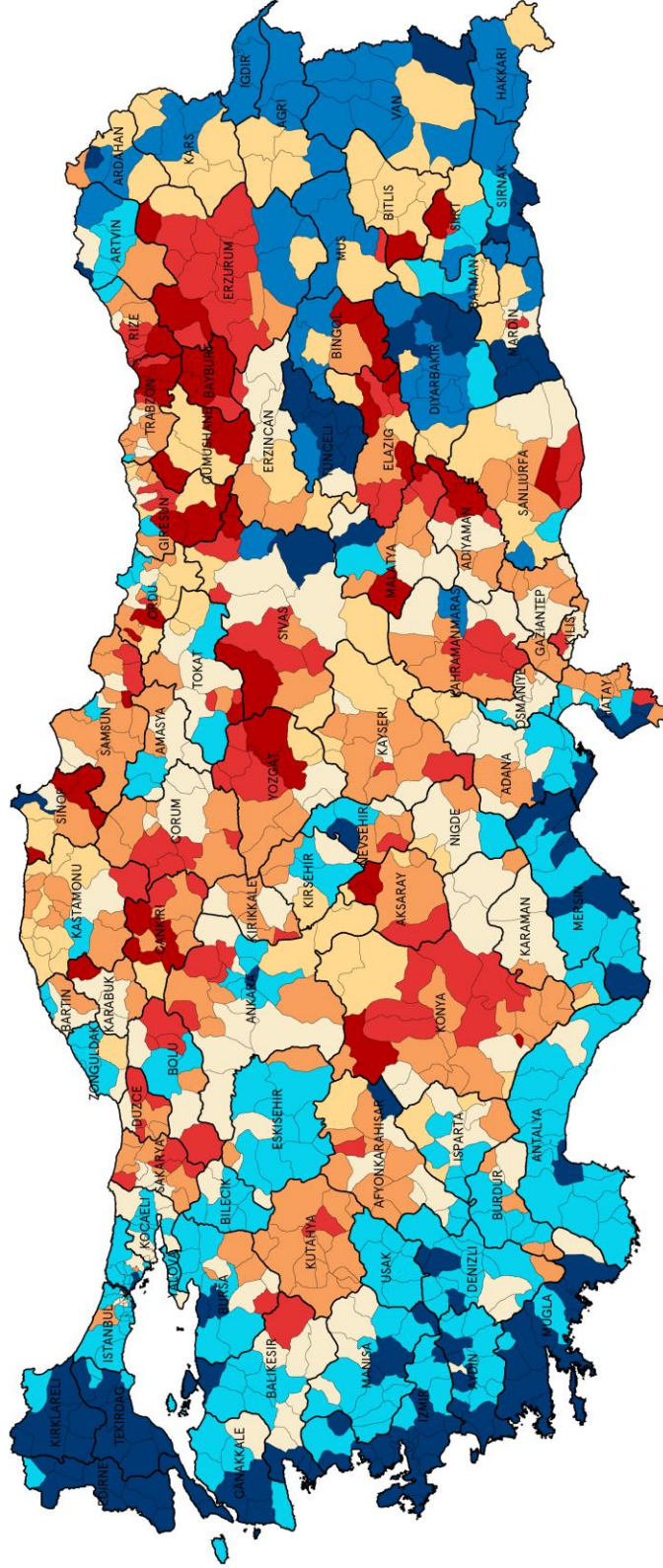
Bir sonraki sayfada göreceğiniz harita, Prof. Dr. Murat Güvenç² tarafından, 16 Nisan halkoylamasının kesin olmayan sonuçlarının, ilçeler düzeyinde, ‘evet’, ‘hayır’ oy oranları, katılım oranı ve geçersiz oyların dağılımı hesaba katılarak, çoklu mütekabiliyet analizi ile kümelenmesini göstermektedir. Toplam sekiz kümenin ilk beşinde ‘evet’ oylarının baskın olduğu ilçeler yer alırken, son üçünde ‘hayır’ oylarının baskın olduğu bölgeler görülmektedir.

Lejantta kümelerin seçmen payları ile halkoylaması sonuçları da yer almaktadır.

Bu haritaya göre gerek ‘evet’in, gerek ‘hayır’ın baskın olduğu kümelerde, oy oranları azaldıkça, katılımın da ülke ortalamasının altına düştüğü, aynı zamanda geçersiz oyların da arttığı görülmektedir. ‘Evet’ ve ‘hayır’ oylarının en yoğun olduğu ilçeler birbirlerine komşu değildir ve bu ilçelerin arasında geçiş bölgeleri bulunmaktadır. Harita üzerinde de bu bölgeler *degrade* renk geçişleri ile temsil edilmiştir.

² Kadir Has Üniversitesi, İstanbul Çalışmaları Merkezi

16 NİSAN 2017 HALK OYLAMASI SONUÇLAR İLÇELER İTİBARIYLA GAYRİ RESMİ SONUÇLAR

Veri Modelleme:
Prof. Dr. Murat Güneç

Haritalama:
Murat Tülek,
MSGSÜ, Doktora Adayı

*S.P.: Seçmen Payı
Kaynak: Gayriresmî Referandum Sonuçlarının
İlçeler İtibarıyla Mütakabiliyet Analizi

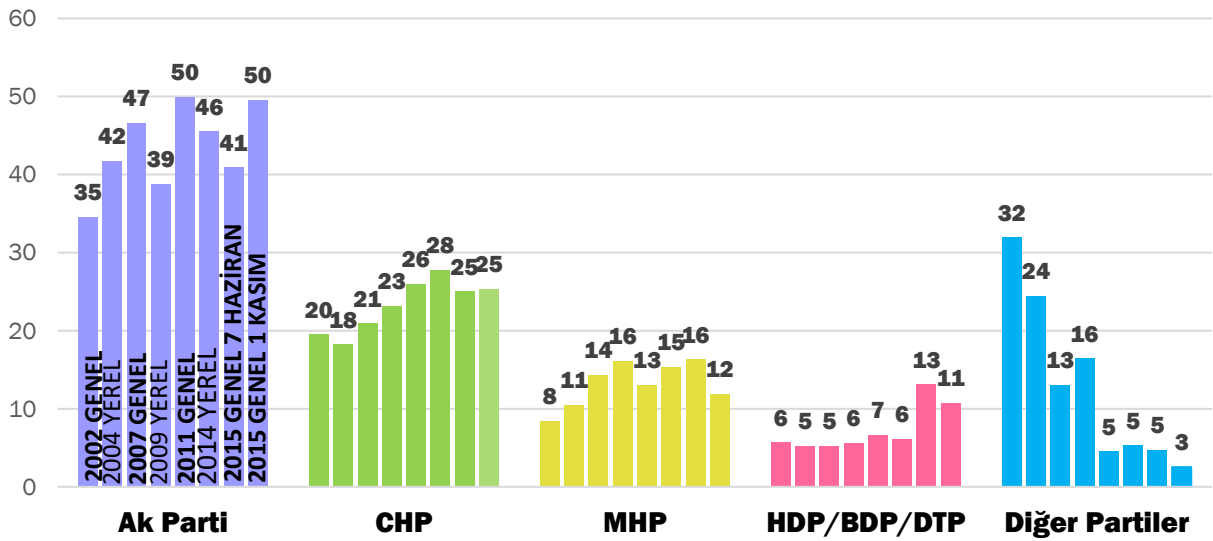

2.2. Değerlendirme

2.2.1. Siyasi konsolidasyon

Başkanlık sistemine dair halkoylamasının konuşulmaya başlamasından halkoylaması gününe kadar geçen süreye bakıldığında ülke siyasetinin Ak Parti ve diğerleri şeklinde biçimlendiği görülmektedir. Elbette MHP'nin siyasi hamlesiyle başlayan süreçte MHP de ana aktörlerden birisidir. Fakat daha sonra değineceğimiz parti içi tartışmalar ve iç dinamikler nedeniyle MHP ayrıca değerlendirilmeyi hak etmektedir. Fakat burada sözünü ettiğimiz Ak Parti ve diğerleri şeklindeki siyasi konsolidasyona ve ayrılmaya bakıldığında farklı bir dinamik gözlenmektedir.

Seçim sonuçları: 15 yılda 8 sandık

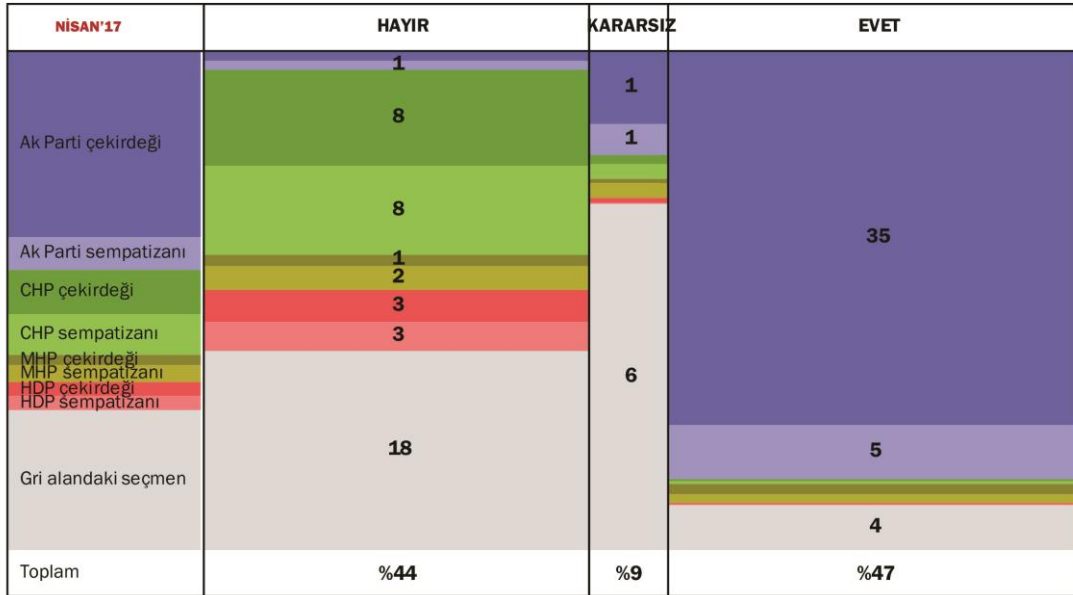
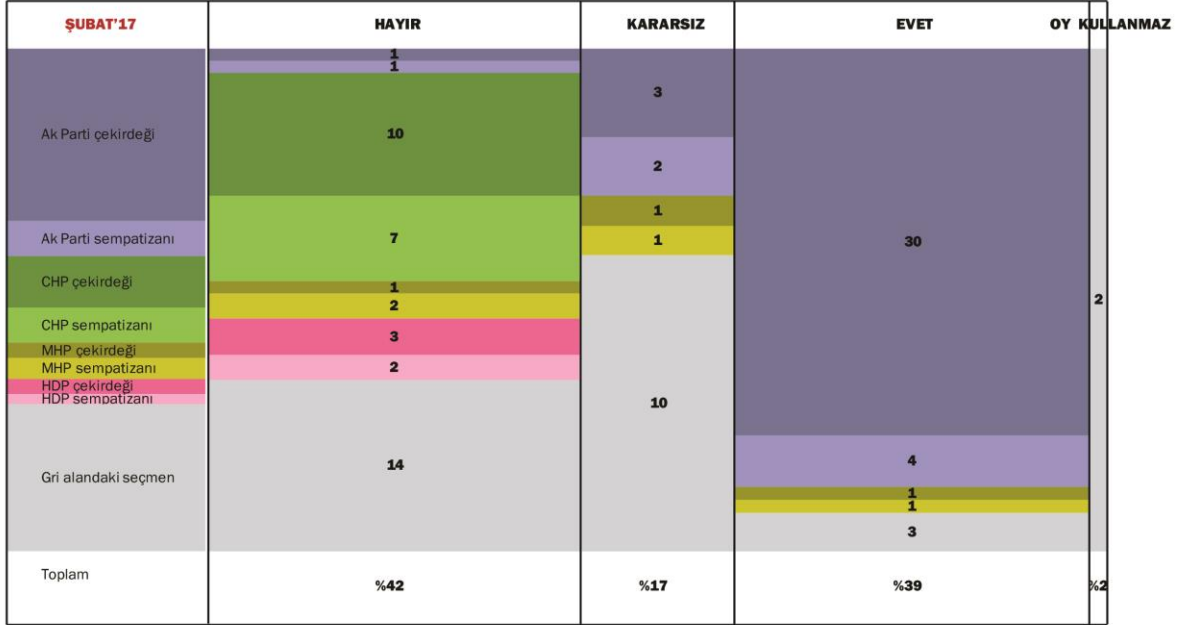

Ak Parti'nin iktidara geldiği 2002 Genel Seçimleriyle başlayan siyasi süreçte meclis dışında kalan diğer küçük partiler neredeyse yok olmuş ve esas itibarıyla Ak Parti ile konsolide olmuş ya da Ak Parti içinde erimişlerdir. Geçen sürede Ak Parti'nin etkin ve hegemonik siyaset tarzı, yaşanan siyasi kutuplaşmalar gibi birçok siyasi dinamiğin sonucu olarak, Ak Parti sağ, muhafazakâr seçmenleri kendi tabanında konsolide ederken partileri de işlevsiz hale getirmiştir.

Halkoylaması sürecinde anayasa değişikliğinin yanında yer alan BBP ve karşısında yer alan SP gibi partilerin giderek derinleşen kutuplaşma içinde daha da etkisizleşebilecekleri düşünülebilir. Çünkü halkoylamasıyla onaylanan yeni sistemle beraber Meclis'in ve Cumhurbaşkanı'nın yeni konumları ve bunun doğal sonucu olarak özellikle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin her durumda ikili bir yapılanma doğuracağı göz önüne alınırsa, küçük partiler daha da küçülme zorunda kalacaklardır. Sonuçta bu sürecin sonunda halkoylamasının doğal yapısı gereği "evet-hayır" şeklindeki ikiye bölünmeden öte bir siyasi konsolidasyonun yaşandığı gözlenmektedir. Nitekim bir sonraki bölümde analiz edeceğimiz süreç de bu tespiti dair ipuçları taşımaktadır.

2.2.2. Kampanya süreci ve ürettiği siyasi sonuç

KONDA'nın halkoylaması tercihlerini takip ettiğimiz 24 aylık bulgularına dayalı olarak, Başkanlık sistemine geçişin ve kampanyaların sürecini analiz ettiğimizde Erdoğan'ın etkisi ve Ak Parti makinesinin ürettiği sonuç görülmektedir. Fakat bu süreç yalnızca 'evet' oylarının artışı üzerinden okunmamalıdır.

Son üç aylık süreç 'evet' oylarını artırmıştır ama 'evet' oylarının kaynağı hangi seçmenlerdir? Süreç boyunca gerçekleştirilen Şubat'17, Mart'17 ve Nisan'17 Barometrelerinin bulgularından ürettiğimiz seçmen türü modellemesi üzerinden bakıldığında şunu not etmek mümkündür: Hiçbir partinin tabanı sayamayacağımız ve "gri alandaki seçmen" olarak adlandırdığımız küme, toplam seçmenin üçte birine karşılık gelmektedir. Bu kümeden bir grup Ak Parti sempatisanlığına kaymıştır. Yani 16 Nisan'da Genel Seçim

yapılıysaydı, bu seçmenler Ak Parti'ye oy verecekti. Yine bu seçmenlerin halkoylaması tercihi de 'evet' yönünde olmuştur şeklinde yorumlayabiliriz.

İkinci hareket, kampanya sürecinde MHP seçmenlerinin de bir kısmının Ak Parti çekirdeğine ve sempatzanlığına kaymış olmasıdır. Yani 16 Nisan'da Genel Seçim yapılsa idi, bu seçmenler MHP'ye değil, Ak Parti'ye oy vereceklerdi.

Üçüncü hareketin ise Ak Parti ve MHP seçmenlerinin içindeki başlangıçta 'hayır' tercihinde olanlarının kararsızlığa ve kararsız olanlarının da 'evet' tercihinine doğru kaymaları şeklinde olduğu görünmektedir.

Bu hareketleri ayırtırmanın ve analiz etmenin gerekliliğini üreten nokta MHP'nin geleceğine dair ipuçları taşıyor olmasıdır ki, ilerideki bölümlerde değineceğiz.

2.2.3. Üç Türkiye fotoğrafı

Halkoylaması sonucunda oluşan fotoğrafa bakıldığında ana örüntü olarak üçlü bir yapı görülmektedir: 1) Trakya'dan başlayıp Hatay'a kadar gelen Batı ve Akdeniz kıyıları, 2) bir diğer köşede Kürtlerin ağırlıkta olduğu Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ve 3) İç Anadolu, Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerini kapsayan bölge.

Bu üç parçanın her birinin farklı kültürel, sosyolojik ve demografik özellikleri olduğunun altını çizmek gerekir.

Batı ve Akdeniz kıyıları diyebileceğimiz birinci bölgede, ülkenin 150 yıllık kalkınma ve modernleşme sürecinin sonunda elde edilen başarıların etkileri daha fazla gözlenebilmektedir. Diğer iki bölgeden ayrıştığı özellikler açısından bakıldığında, diğer bölgelere kıyasla kalkınmış, özel sektörün geliştiği, ekonomik dinamiklerin çalıştığı, sosyoekonomik bakımdan nispeten gelişmiş, uzun süredir iç göç alan ve almaya da devam edeceği görünen, kentleşmenin yoğun olduğu ve hatta metropolleşmenin ağırlıklı olduğu, gündelik hayat pratiklerinin ağırlıklı olarak batılı pratiklere dönüştüğü illerin oluşturduğu bölgedir. Bu bölgede 'hayır' oyları ağırlıklıdır.

Kürtlerin coğrafyası ise yalnızca 'hayır' oylarının ağırlıklı olması nedeniyle değil, aynı zamanda ülkenin sosyoekonomik bakımdan en geri kalmış illerinin bulunduğu, Kürtlerin nüfusun çok büyük kısmını oluşturduğu, yüzyıldır siyasi Kürt meselesinin yaşanmakta olduğu ve hatta halkoylaması sürecinde de güvenlik politikalarının gündelik uygulamalarına doğrudan muhatap olan bölge olarak öne çıkmaktadır.

'evet' oylarının ağırlıklı olduğu İç ve Orta Anadolu ve Karadeniz'i de kapsayan üçüncü bölge ise kalkınma ve modernleşme sürecinde hâlâ oldukça geride olan, kalkınmayı gelir dağılımında adaletten daha ziyade, büyüme olarak algılamak durumunda olan ve talebi de bu yönde olan, kendi ekonomik dinamikleri ve aktörleri görece zayıf olan ve hâlâ devletin kalkınma ve hizmet hamlelerine muhtaç olan, göç vermekte olan ve gündelik hayat pratiklerinde muhafazakâr değerlerin belirleyici olduğu bölgedir.

Özetlediğimiz bu özelliklere bakıldığı zaman halkoylamasındaki pozisyonlar “evet-hayır” ekseninde bölünmüş olsa da, üç bölge asimetric kültürel ve sosyolojik dinamikler dolayısıyla birbirlerinden ayırırlar. Kürt coğrafyası kimliğinden, Anadolu kalkınma ve hizmet talebinden, kıyılar ise hayat tarzından ve metropolleşmeden beslenerek ayrılmaktadırlar.

Siyasi dağılımlar yalnızca halkoylaması tercihleriyle değil, genel olarak siyasi tercihlerle beraber düşünüldüğünde bu üç parçalı Türkiye fotoğrafı aynı zamanda başka toplumsal ve siyasal dinamiklerden de beslenmektedir. Milliyetçilik ve hatta şoven duygular İç ve Orta Anadolu ve Karadeniz’de daha güçlüyken ve AB ile ilişkiler ve Suriye meselesi dahil diğer ülkelerle gerilimli politikalar olumlu karşılık bulurken, aynı politikalar ve söylemler Batı ve Akdeniz kıyılarında daha ziyade endişe üretmektedir. Aynı Suriye meselesi Kürt coğrafyasında başka duyguları harekete geçirmektedir.

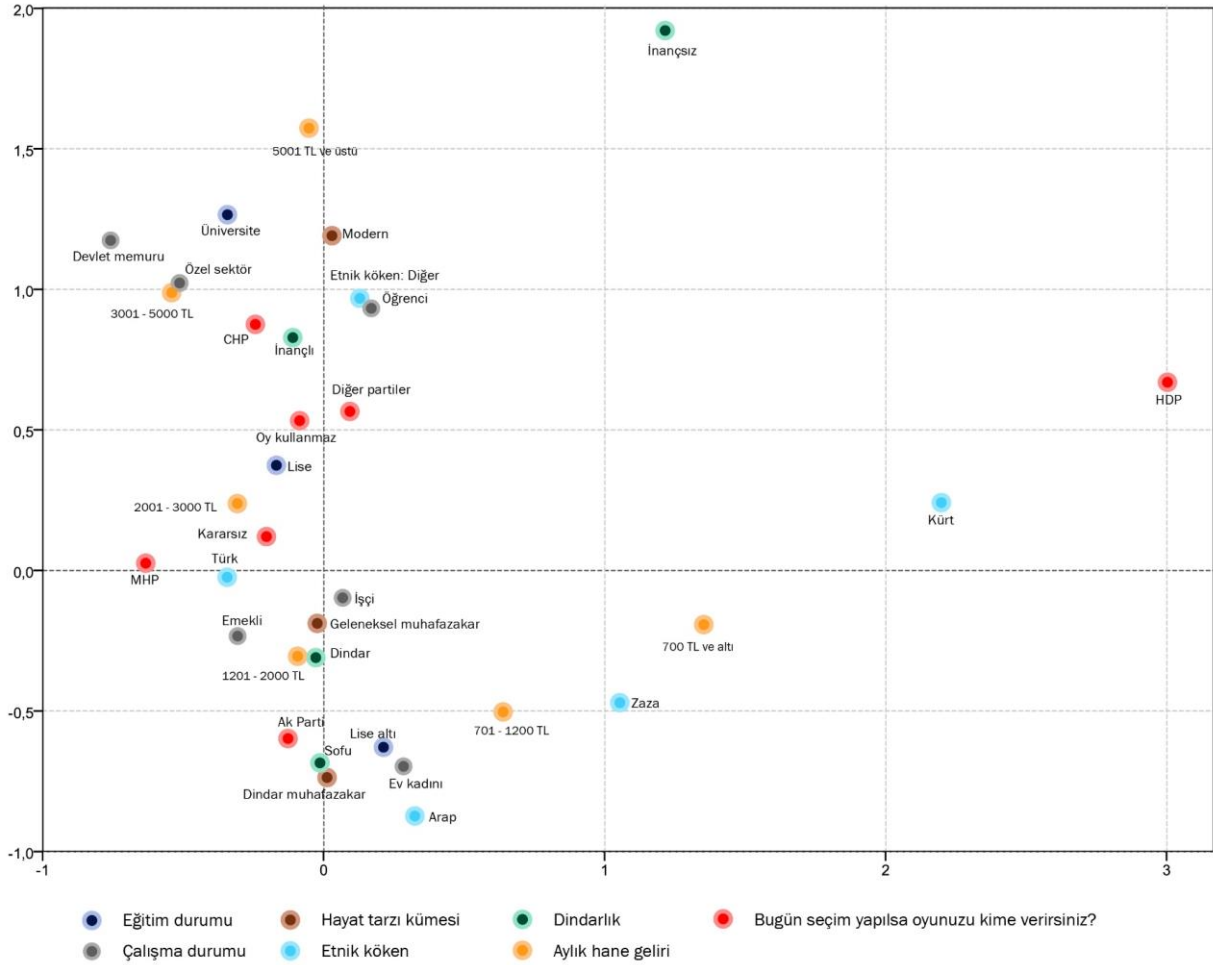
Üç bölgenin bu denli gözle görülür farklı duygulanımları ve siyasi pozisyonları ülkenin içinde bulunduğu meseleler ve kutuplaşmalar içinden bakıldığında da ortak yaşama iradesine ve ortak geleceğe olan umut ve inancı zayıflatan ipuçları vermektedir.

Sözünü ettiğimiz üç parçalı Türkiye fotoğrafı, illerin halkoylaması tercihleri üzerinden bakıldığında oluşan haritadır. Aslında ilçeler bazında oluşan haritaya bakıldığında yukarıdaki gözlemlerimizi teyit eden bir başka çarpıcı durum ortaya çıkmaktadır. Kıyılar diye adlandırdığımız ve ‘hayır’ oylarının ağırlıklı olduğu bölgeye ilçeler bazında bakıldığında, Adana, Mersin, Manisa, Balıkesir, Eskişehir, Ankara gibi illerin merkez ilçelerinde ya da KONDA örneğinde metropol tanımı içinde yer alan merkez ilçelerde tercihin ‘hayır’ yönündeki merkez dışı ilçelerde ise ‘evet’ yönünde oluştuğu görülmektedir.

Bu tespitler kalkınmanın ve sosyoekonomik gelişmişliğin belli bir aşamasına gelmiş bölgelerle henüz bu konuda geri kalmış ve talebi bu yönde olan bölgeler arasındaki siyasi tercih farkını da teyit etmektedir. Gündelik hayat ritminin ve pratiklerinin değiştiği merkez, metropol ilçelerde ‘hayır’ oyları, gündelik hayat ritminin ve pratiklerinin muhafazakâr değerlerden beslendiği çevre ilçelerde ‘evet’ oyları önde çıkmıştır.

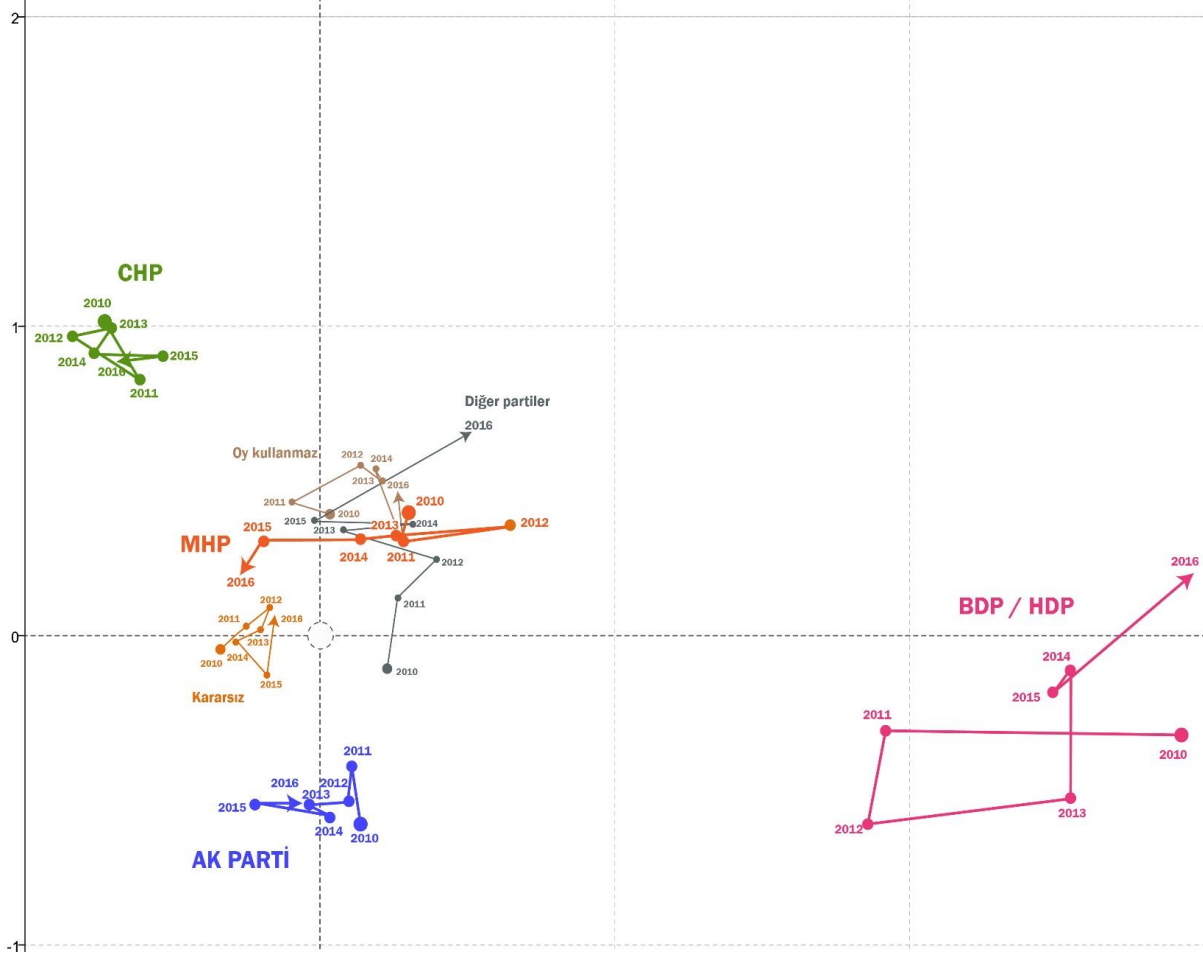
Türkiye Toplumunun Topografik Haritası

Türkiye toplumunun topografik haritası adını verdiğimiz yukarıdaki görsel, toplumun temel demografik özelliklerinin ve siyasi tercihlerinin birbirleriyle ilişkisini çoklu boyutta analiz ederek görsel olarak iki boyuta indirgeyen çoklu müteakabiliyet analizi (*multiple correspondence analysis*) adlı yöntemin sonucunda oluşturulmuştur. Barometre araştırmalarının 7 yıllık verisinden oluşturulan bu harita toplumun farklı özelliklere sahip kesimlerinin birbirine mesafesi hakkında oldukça sadeleştirilmiş bir fikir vermektedir.

Bir sonraki harita ise bu toplumsal haritadaki siyasi tercihlerin, yani “Bugün seçim yapılırsa oyunuzu kime verirsiniz?” sorusuna verilen cevapların konumlarının yıllar içinde ne şekilde değiştiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, her bir partiye oy verenlerin özelliklerinin, temel demografik özelliklerle ilişkisinin zaman içindeki değişimini göstermektedir. Bazı kaymalar olmakla birlikte Ak Parti’nin ve CHP’nin belli toplumsal kesimlerde sabit kaldığı ve sıkışmış olduğu, BDP/HDP’nin değişimler yaşadığı ama toplumun çoğunluğunun bulunduğu alandan uzakta yer aldığı görülebiliyor. MHP ise toplumun orta noktası olarak değerlendirilebilecek bir alana yakın hareket ediyor. MHP’nin bu konumu, bir bakıma ‘evet’ ve ‘hayır’ oyu verenler olarak ikiye ayrılmalrı konusunda aydınlatıcı sayılmalıdır

Türkiye Toplumunun Topografik Haritasında Yıllar İçinde Parti Seçmenleri

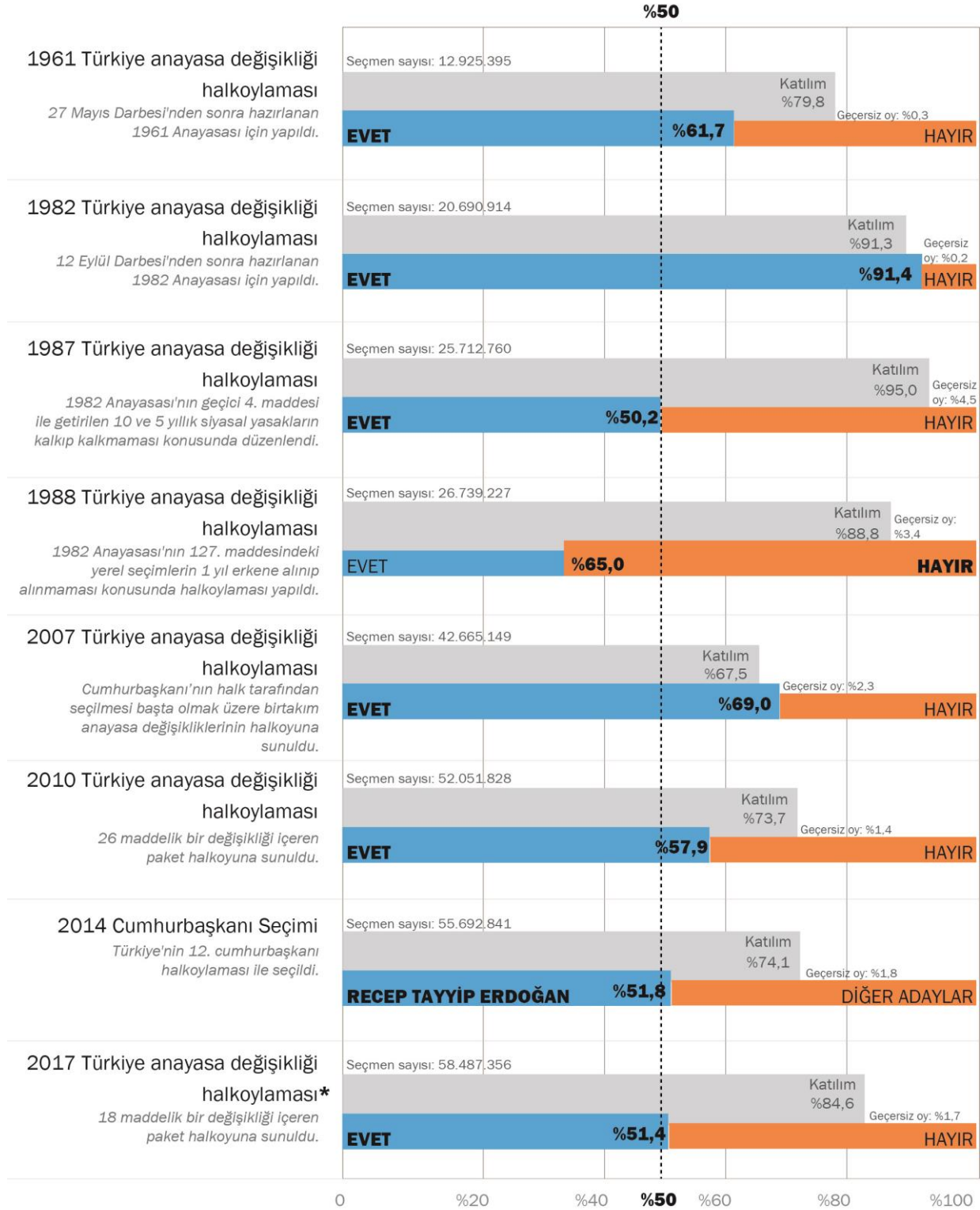
Parti seçmenlerinin harita üzerindeki konumları, yukarıda illerin 1 Kasım Genel Seçim ve halkoylaması sonuçları üzerinden yaptığımız analizi teyid ettiğini ve üç parçalı Türkiye tespiti demografik verilerle de örtüştüğünü görebiliyoruz.

2.2.4. Halkoylamasına katılım

Halkoylamasına katılım oranı yine son beş yıldaki tüm seçimlerde olduğu mertebede (yurtiçi seçmen bazında) yüzde 86 oranında gerçekleşmiştir. Aslında tüm seçim tarihimizde 1961 ile 1977 arası gözlenen ortalamadan düşük katılımı saymazsak, seçimlere katılım yüksek, halkoylamalarına katılım nispeten düşük seyretmiştir. 1982 ve 1897 Anayasa halkoylamalarındaki olağanüstü yüksek katılımın nedeni olarak ilk kez kullanılan “katılmayanlara para cezası” uygulamasının payı da not edilmelidir. Yine de ülkedeki siyasi gerilim ve giderek artan kutuplaşma, her bir görüşün seçmenlerini sandığa götürmesi yönünde özel kampanyalar üretilmesine neden olmakta ve bu kampanyalar ve tartışmalar katılımı yükseltmektedir.

Halkoylamalarının Tarihçesi

Genel seçimler ve halkoylamaları	Katılım %	Genel seçimler ve halkoylamaları	Katılım %
1950 Genel seçim	89,3	1988 Referandum	88,8
1954 Genel seçim	88,6	1991 Genel seçim	83,9
1957 Genel seçim	76,6	1995 Genel seçim	85,2
1961 Genel seçim	81,0	1999 Genel seçim	87,1
1961 Referandum	79,9	2002 Genel seçim	79,1
1965 Genel seçim	71,3	2007 Genel seçim	84,3
1969 Genel seçim	64,3	2007 Referandum	67,5
1973 Genel seçim	66,8	2010 Referandum	73,7
1977 Genel seçim	72,4	2011 Genel seçim	87,3
1982 Referandum	91,3	2015, 7 Haziran Genel seçim	86,4
1983 Genel seçim	92,3	2015, 1 Kasım Genel seçim	87,4
1987 Referandum	95,0	2017 Referandum	87,3
1987 Genel seçim	93,3		

İleride değineceğimiz bazı tartışmalar bakımından katılımın en düşük ve en yüksek olduğu illere ya da bölge haritasına bakıldığında bir örüntü dikkati çekmektedir. Katılımın en düşük olduğu ilk 10 ilin Doğu ve Güneydoğu illeri oldukları görülmektedir. Yine katılıma dair haritalar ve 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 seçimlerindeki katılımlarla kıyaslanarak oluşturulan haritalar incelendiğinde Doğu ve Güneydoğu illerinde katılımın 7 Haziran'a kıyasla kayda değer oranda düşmüş olduğu görülmektedir.

En düşük katılımın olduğu kentler	Katılım %	En yüksek katılımın olduğu kentler	Katılım %
Ağrı	71,1	Ankara	89,8
Gümüşhane	73,1	Kırklareli	90,0
Van	75,4	Düzce	90,1
Iğdır	76,8	Kütahya	90,2
Kars	78,0	Uşak	90,2
Bingöl	78,1	Amasya	90,3
Bitlis	78,5	Denizli	90,3
Muş	79,0	Çanakkale	90,3
Ardahan	79,9	Manisa	90,4
Diyarbakır	80,7	Bilecik	90,5

Katılımın yüksek olduğu illere bakıldığında ise ağırlıklı olarak Batı illeri olduğu görülmektedir. Özellikle illere ve ilçelere göre katılım haritalarında yukarıda da değindiğimiz sosyoekonomik bakımdan görece gelişmiş, hayat tarzlarını korumayı amaçlayan siyasetlere odaklanmış olan kıyılarda ve özellikle Marmara'da yoğun katılım gözlenmektedir. Bu bölge ve illerde ve bu sosyoekonomik kümelerde son yıllarda gözlenen yoğun katılım kampanyalarının da sonuç üretmekte olduğu ve katılımın artması yönünde etki ettiği söylenebilir.

2.2.5. Geçersiz oylar

Bu halkoylamasında oldukça yoğun tartışmalara yol açtığı için geçersiz oyları yakından incelemekte yarar var.

Genel seçimler ve halkoylamaları	Geçersiz %	Genel seçimler ve halkoylamaları	Geçersiz %
1950 Genel seçim	3,1	1988 Referandum	3,4
1954 Genel seçim	1,6	1991 Genel seçim	3,0
1957 Genel seçim	1,4	1995 Genel seçim	3,3
1961 Genel seçim	3,7	1999 Genel seçim	4,3
1961 Referandum	0,3	2002 Genel seçim	3,9
1965 Genel seçim	4,5	2007 Genel seçim	2,9
1969 Genel seçim	4,5	2007 Referandum	2,3
1973 Genel seçim	4,5	2010 Referandum	1,4
1977 Genel seçim	3,5	2011 Genel seçim	2,2
1982 Referandum	0,2	2015, 7 Haziran Genel seçim	2,9
1983 Genel seçim	4,9	2015, 1 Kasım Genel seçim	1,4
1987 Referandum	4,3	2017 Referandum	1,8
1987 Genel seçim	2,6		

16 Nisan halkoylamasında yurtiçinde yüzde 1,8 oranında geçersiz oy kullanılmıştır. Öncelikle seçimler ve halkoylamaları tarihimizde geçersiz oyların oranlarının bir örüntü içermediğini ve bu örüntü eksikliğini sanıldığı gibi seçmenin eğitimsizliği, oyu, partiyi veya adayı karıştırmaması gibi nedenlerin açıklayamayacağını not etmek gerekiyor. Eğer seçmenin eğitimsizliği ile geçersiz oylar arasında iddia edildiği gibi doğrudan bir ilişki olsaydı, ülkede eğitim seviyesi yıllar içinde kademeli olarak ve ciddi biçimde arttıkça geçersiz oy oranlarının sistematik biçimde azalıyor olması gerekirdi. Fakat geçersiz oyların oranlarında böylesi bir sistematik değişim değildir ve bir bakıma tutarsız dalgalanmalar görülmektedir.

Aksine geçersiz oyların en azından büyükçe bir kısmının “protesto oyu” olduğu veya bilinçli olarak geçersiz olarak işaretlendiği söylenebilir ya da bu örüntüsüzlükten bu yorum üretilebilir.

Ama 16 Nisan halkoylamasının geçersiz oylarının dağılımına bakıldığında ilginç bir durum da dikkati çekmektedir. Geçersiz oyların en düşük olduğu iller genellikle batı illeriyken, en yüksek geçersiz oy oranı olduğu illerin tümü ‘hayır’ oylarının ağırlıklı olduğu Kürtlerin çoğunlukta olduğu illerde görülmektedir. Bu illerin gerek güvenlik politikalarının ve OHAL uygulamalarının olduğu, gerekse de son yıldaki terör eylemlerinin görüldüğü iller olduğu dikkati çekmektedir. Bu illerdeki geçersiz oy yüksekliğinin ne kadarının bilinçli bir protesto sonucu olduğu ne kadarının sandık kurullarının insiyatifleriyle oluştuğunu kestirmek güç olsa da özel olarak odaklanması gereken sandıkların olduğu iller olduğu da açıktır.

En düşük geçersiz oyun olduğu kentler	Geçersiz %	En yüksek geçersiz oyun olduğu kentler	Geçersiz %
Tunceli	1,1	Ağrı	3,0
Kayseri	1,4	Diyarbakır	3,0
İstanbul	1,4	Siirt	3,1
Hatay	1,4	Muş	3,1
Erzincan	1,4	Bartın	3,1
Malatya	1,5	Hakkari	3,2
Maraş	1,5	Van	3,2
Ankara	1,5	Batman	3,2
Tekirdağ	1,5	Bingöl	3,5
Bursa	1,5	Şırnak	3,7

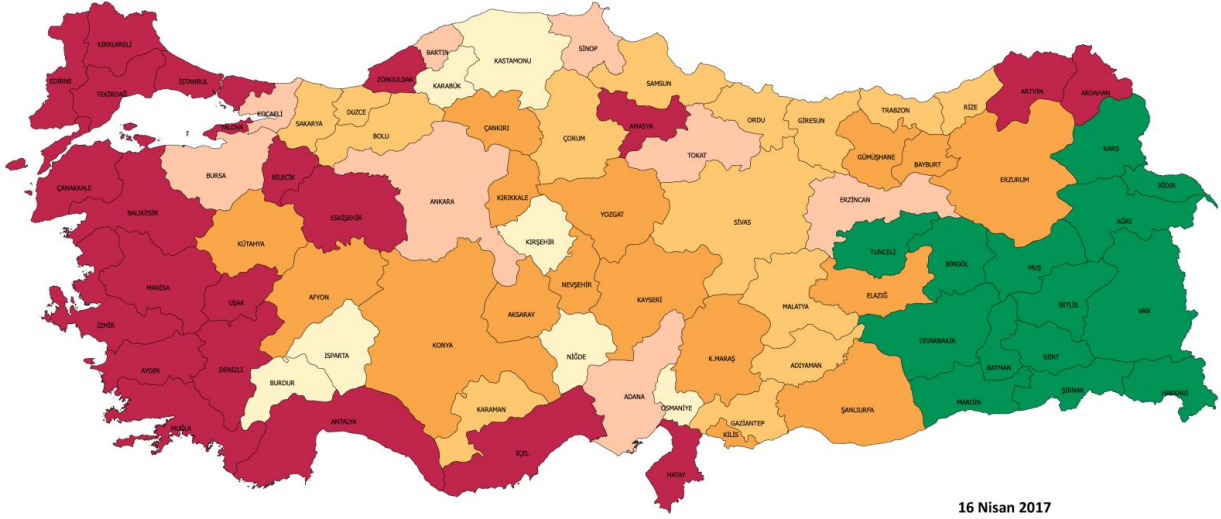
Hele geçersiz oyların ilçe bazında dağılımına ve örüntüsüne bakıldığında daha da ilginç bir nokta ortaya çıkmaktadır. Orta Anadolu/Karadeniz’de bir coğrafyanın tüm ilçelerinde geçersiz oy oranlarının ülke ortalamasının en altında olduğu görülmektedir. Bu ilçelerde ‘evet’ oyları çok büyük çoğunlukla baskındır ve açıklayamadığımız bir durum ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan Doğu ve Güneydoğu’daki ilçelerin büyük çoğunluğunda ise geçersiz oy oranları ülke ortalamasından yüksek seviyededir ve bu ilçelerde de ‘hayır’ oyları ağırlıktadır.

2.2.6. Siyasi kümelenmeler

Halkoylamasında ortaya çıkan tabloyu ve özellikle Ak Parti-MHP işbirliğinin amacına ulaşır, ulaşmadığını anlamak için 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde oluşan tabloya dönmek ve kıyasla yapmak gerekiyor. 1 Kasım seçimlerindeki siyasi tabloyu bir kümeleme analizine tabi tuttuğumuzda birbirlerinden oy yoğunlukları açısından ayrılan 6 il kümesi ortaya çıkıyor. İlk dört kümedeki illeri esas itibariyle Ak Parti domine etmektedir ve aynı zamanda MHP’nin de varlığı sözkonusudur. Birinci kümede Ak Parti ve MHP oyları yüzde 81’e, ikinci kümede yüzde 75’e, üçüncü kümede yüzde 76’ya ve dördüncü kümede yüzde 65’e ulaşıyor. Beşinci küme CHP’nin var olduğu, altıncı küme HDP’nin var olduğu iller olarak da adlandırılabilir birer oy örüntüsü gösteriyor. Aşağıdaki harita kümelere göre illeri, ilk tablo bu kümeleri ve detaylı oy oranlarını, ikinci tablo ise her bir kümede yer alan illeri gösteriyor.

1 Kasım 2015 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları
İl Düzeyinde Siyasi Tercih Profilleri

Kümelerdeki Siyasi Tercih Profilleri	Kümeler	Ak Parti	Chp	Mhp	Hdp	Diğer	Toplam	16 Nisan 2017 Halkoylaması "Evet" oranları
Ak Parti, Mhp, Diğer Partiler	1	67,9	9,1	13,3	6,7	2,9	100	% 71,1
Ak Parti, Diğer Partiler	2	65,0	17,5	10,5	4,0	2,9	100	% 66,5
Ak Parti, Mhp, Diğer Partiler	3	53,8	18,3	22,6	1,9	3,4	100	% 57,7
Ak Parti, Chp, Mhp	4	50,1	27,9	13,9	5,6	2,5	100	% 54,7
Chp	5	42,8	34,8	11,9	8,0	2,4	100	% 42,1
Hdp	6	28,8	2,8	2,0	64,2	2,2	100	% 42,3
Türkiye Geneli (%)		49,5	25,4	11,9	10,8	2,5	100	

	1 Kasım oyları %					16 Nisan tercihleri %	
Siyasi küme	Ak Parti	CHP	MHP	HDP	Diğer	EVET	HAYIR
1	67,9	9,1	13,3	6,7	2,9	71,1	28,9
2	65,0	17,5	10,5	4	2,9	66,5	33,5
3	53,8	18,3	22,6	1,9	3,4	57,7	42,3
4	50,1	27,9	13,9	5,6	2,5	54,7	45,3
5	42,8	34,8	11,9	8	2,4	42,1	57,9
6	28,8	2,8	2	64,2	2,2	42,3	57,7

Siyasi küme	İller
1	Afyon, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Elazığ, Erzurum, Gümüşhane, Maraş, Kayseri, Kırıkkale, Kilis, Konya, Kütahya, Nevşehir, Urfa, Yozgat
2	Adıyaman, Bolu, Çorum, Düzce, Gaziantep, Giresun, Karaman, Malatya, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sivas, Trabzon
3	Burdur, Isparta, Karabük, Kastamonu, Kırşehir, Niğde, Osmaniye
4	Adana, Ankara, Bartın, Bursa, Erzincan, Kocaeli, Sinop, Tokat
5	Amasya, Antalya, Ardahan, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Denizli, Edirne, Eskişehir, Hatay, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Manisa, Mersin, Muğla, Tekirdağ, Uşak, Yalova, Zonguldak
6	Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van

1 Kasım oy dağılımlarına göre farklı il kümelerini, bu kümedeki illerin aldığı ortalama evet/hayır oranlarına göre, 16 Nisan halkoylaması tercih oranlarıyla renklendirerek haritaladığımızda aşağıda görülen harita oluşuyor. Bu harita yukarıda değindiğimiz üç parçalı Türkiye tespiti de teyit ederken, bu üç parçalılığın esasen 1 Kasım'daki durumla devamlılık içerdiği şeklinde değerlendirilebileceğini gösteriyor: CHP'nin var olduğu ve şimdi de 'hayır' oylarının yoğun olduğu kıyılar; esas olarak Ak Parti domine etse de, MHP'nin de var olduğu ve şimdi "evetçi" olan İç ve Orta Anadolu ve Karadeniz ve Kürtlerin ve HDP'nin olduğu ve şimdi de halkoylamasında 'hayırcı' olan coğrafya.

16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Halkoylaması
İl Düzeyinde "Evet" oranları (%)

Fakat bu siyasi kümeleme analizi aynı zamanda Ak Parti-MHP işbirliğinin başarılı olup olmadığını gösteriyor.

Ak Parti kendi domine ettiği bölgelerde yine 'evet' oylarını büyük çoğunlukla sağlamış görünüyor. Ak Parti seçmeni olan ve 16 Nisan'da halkoylaması yerine Genel Seçim yapılsaydı yine Ak Parti'ye oy verecek olan seçmenler içinde KONDA bulgularında hesapladığımız kayıpların, MHP'li seçmenlerle kapanmış olduğunu belirtmek de

mümkün. CHP'nin ve HDP'nin ağırlığının olduğu kümelerde ise 'hayır' oyları yine yüksek çıkmış durumda. Ak Parti kadar MHP'nin de kendi zirvesine ulaştığı 3. kümedeki illerde (Burdur, Isparta, Karabük, Kastamonu, Kırşehir, Niğde, Osmaniye) ve yine MHP'nin güçlü olduğu söylenebilecek 4. kümedeki illerde (Adana, Ankara, Bartın, Bursa, Erzincan, Kocaeli, Sinop, Tokat) potansiyel 'evet' oylarında ciddi kayıplar veya eksikler olması ise meseleyi karmaşıklştırıyor. Özellikle Ankara, Adana gibi metropoller 'hayır'a dönmüş durumda.

Siyasi küme	Ak Parti+MHP	EVET	Fark	CHP+HDP+Diğer	HAYIR	Fark
1	81,2	71,1	-10,1	18,7	28,9	10,2
2	75,5	66,5	-9,0	24,4	33,5	9,1
3	76,4	57,7	-18,7	23,6	42,3	18,7
4	64,0	54,7	-9,3	36	45,3	9,3
5	54,7	42,1	-12,6	45,2	57,9	12,7
6	30,8	42,3	11,5	69,2	57,7	-11,5

Parti pozisyonlarından bakıldığında potansiyel 'evet' oylarının 1. kümede yüzde 10,1, 2. kümede yüzde 9, 3. kümede yüzde 18,7, 4. kümede yüzde 9,3 oranında kayıp olduğu görülüyor.

CHP'nin var olduğu ama Ak Parti'nin yüzde 40'ları, MHP'nin de yüzde 12'leri aştığı kıyılarda ve metropollerde de 'evet' oyunun Ak Parti-MHP blokunun getirebileceği potansiyel oy oranunda 12,6 puan daha az olduğu görülüyor. 'Evet' oyu bu blokun potansiyel oyundan daha fazlasını bir tek HDP illerinden oluşan 6. kümeden alıyor ve buralarda 'evet' oyları 1 Kasım'da görünen potansiyelinden yüzde 11,5 fazla.

Sayılar ve harita bir kez daha gösteriyor ki kentleşmenin ve metropolleşmenin ağırlıklı olduğu, sosyoekonomik gelişmişlik seviyesi görece yüksek illerde özellikle MHP ama hem Ak Parti, hem de MHP potansiyel seçmenlerinin bir kısmını 'evet' oyu için ikna edememiş durumdalar.

2.2.7. Kürtlerin tercihlerinde değişim oldu mu?

Bir önceki bölümde hesapladığımız gibi Ak Parti-MHP blokunun potansiyel oyundan fazla 'evet' oyuna ulaştığı tek küme HDP'nin domine ettiği illerin oluşturduğu küme olarak karşımıza çıkıyor. Doğal olarak bu tespit, bölgede var olabilen iki parti olarak Ak Parti ve HDP oy oranlarına dair tartışma açıyor olsa da, asıl ilgiyi son iki yıldaki terör ve çatışma ortamına geri dönüşün Kürt yurttaşların oy tercihlerinde bir değişiklik yaratıp yaratmadığı sorusu üretiyor.

Bu nedenle Kürtlerin yoğun olduğu ve HDP'nin en yüksek oy oranını almış olduğu 12 ilin tercihlerine daha yakından bakmak gerekiyor. Aşağıdaki tabloda "düzeltme" başlıklı iki sütun, 1 Kasım ile 16 Nisan arasındaki toplam seçmen sayısındaki artışa göre bir projeksiyon yapılmıştır. Eğer seçmen sayısındaki artış iki partinin oylarına 1

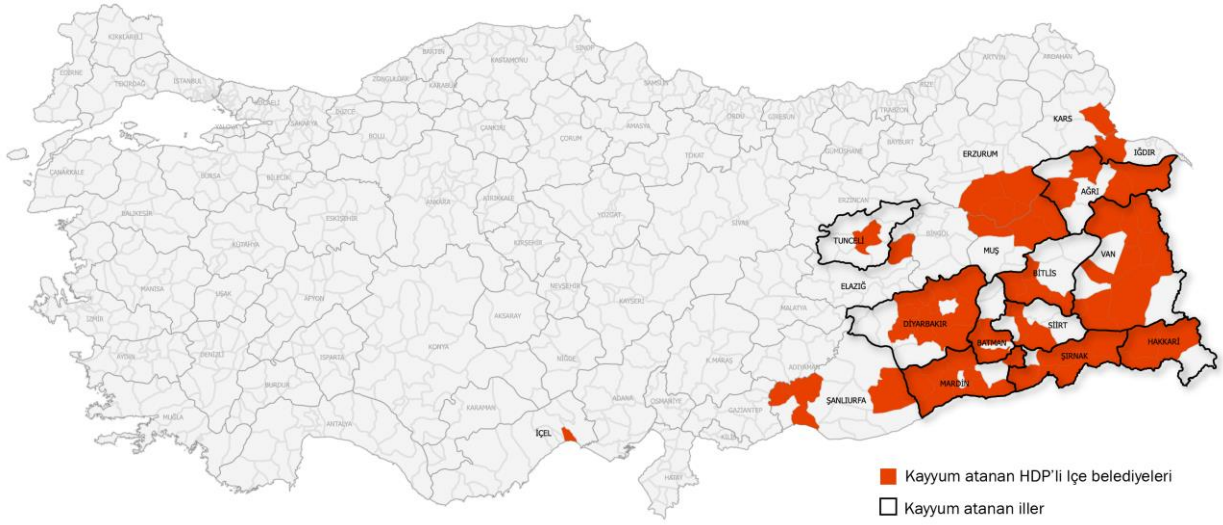

Kasım'daki oy tercihlerine göre aynı oranlarda yansısaydı, iki partinin bugün alacağı tahmini oy sayılarını gösteriyor.

	16 Nisan 2017 Halkoylaması					Düzeltilme (1 Kasım'dan projeksiyon)		1 Kasım'dan fark		
İlin Adı	Toplam Seçmen	Geç. %	Kat. %	Evet	Hayır	Ak Parti	HDP	Ak Parti	HDP	Geçersiz
Şırnak	255.760	3,7	84,1	58.828	148.213	25.009	192.451	33.819	-44.238	8.060
Hakkari	162.006	3,2	80,7	41.174	85.410	17.722	117.579	23.452	-32.169	4.149
Diyarbakır	992.819	3	80,7	251.740	524.827	175.117	596.593	76.623	-71.766	24.371
Mardin	455.288	2,3	82,1	149.558	215.581	110.184	264.088	39.374	-48.507	8.768
Batman	329.509	3,2	82,9	96.424	167.917	77.773	186.727	18.651	-18.810	8.875
Ağrı	293.340	3	71,1	87.144	115.225	58.556	147.645	28.588	-32.420	6.159
Van	619.947	3,2	75,4	193.667	258.800	147.048	320.857	46.619	-62.057	15.146
Muş	225.416	3,1	79	87.318	85.262	63.038	115.044	24.280	-29.782	5.526
Siirt	176.845	3,1	83,1	68.241	74.143	53.798	85.498	14.443	-11.355	4.482
Tunceli	60.801	1,1	83,6	9.844	40.429	5.668	27.074	4.176	13.355	563
Iğdır	117.904	2,3	76,8	30.844	57.629	29.425	50.010	1.419	7.619	2.104
Bitlis	194.243	2,9	78,5	87.871	60.163	66.758	75.352	21.113	-15.189	4.499
Kars	181.880	2	78	70.893	68.131	50.004	48.371	20.889	19.760	2.813
Bingöl	175.142	3,5	78,1	95.959	36.087	85.386	38.928	10.573	-2.841	4.732
Şanlıurfa	1.029.644	1,8	83,7	599.092	246.812	546.233	240.892	52.859	5.920	15.574
Toplam	5.270.544			1.928.597	2.184.629	1.511.717	2.507.111	416.880	-322.482	115.821

Bu tablodan bu 12 ilde 1 Kasım'a kıyasla HDP'nin potansiyel oyundan 322 bin daha az 'hayır' oyu çıktığı, Ak Parti'nin potansiyel oyundan 417 bin daha fazla 'evet' oyu çıktığı ve 116 bin oyun da geçersiz olduğu sonucu çıkıyor. Ak Parti'nin potansiyel oyunun üzerindeki 417 bin ek 'evet' oyu halkoylamasındaki geçerli oyların içinde binde 8 oya karşılık geliyor.

OHAL şartları, son iki yılda terör ve çatışma ortamının ürettiği psikoloji, HDP yönetim kadrolarındaki tutuklanmalar ve bunun yarattığı kampanya zafiyeti gibi birçok özel durum dikkate alındığında bölgenin ve Kürtlerin siyasi tercihlerinde kayda değer bir değişimden söz etmek çok da doğru değildir.

Yukarıdaki harita HDP ve DBP'nin kazandığı ve son aylarda kayyum atanan illeri ve ilçeleri göstermektedir. Bu il ve ilçelerde daha önceki bölümlerde not ettiğimiz gibi aynı zamanda katılım düşmüş ve geçersiz oylar artmıştır.

Yine de KONDA Barometrelerinin 7 yıllık serisi içinden bakıldığında daha sağlıklı bir gözlem imkanı vardır. 7 yıllık serinin bulgularına siyasi tercihi konusunda kararsız olanlar dağıtılarak bakıldığında 2010'da Kürtlerin, yani etnik kimliğini Kürt olarak belirtenlerin yarısından fazlası Ak Parti'ye ve üçte biri BDP'ye eğilim gösterirken, 2013'ten ve özellikle 2014'den itibaren tercihleri ağırlıklı olarak HDP'ye dönüşmüştür. Çatışmaların ve terörün başlamasıyla beraber bir miktar hareket olsa da ana örüntü hâlâ korunmaktadır.

Kürtler	AK Parti	BDP/ HDP	Diğer
Nisan 2010	54	33	13
Nisan 2011	52	35	13
Nisan 2012	47	38	15
Nisan 2013	46	44	10
Nisan 2014	48	43	10
Nisan 2015	28	60	11
Nisan 2016	32	54	14
Nisan 2017	33	58	8

Bizce bu dönüşüm yalnızca bir siyasi tercih değişikliği ya da muhafazakârlıktan seküler hayat tarzına dönüş ya da HDP'nin ekoloji politikaları türünden belli politikaların seçmene hitap etmesi nedeniyle gerçekleşmiş değildir ve bir kimlik partisi ve kimliklerinin temsilcisi olarak HDP'ye doğru bir yönelmedir. Eğer bu gözlem ve tespit doğruysa, Kürtlerin siyasi tercihinin kayda değer biçimde tekrardan Ak Parti'ye doğru dönüşü sanılandan çok daha zor olacaktır.

2.2.8. Sonuç olarak

1. Halkoylaması tercihleri anayasa değişikliğinin içeriği üzerinden değil, siyasi kutuplaşma ve giderek kimlikler üzerinden şekillenmiş görünmektedir. Gerek KONDA araştırmalarına, gerek sandık analizlerine göre halkoylaması sonucu son beş yıldır oluşan tablonun ve siyasi kutuplaşmanın tekrarlanmasından ibaret gibi görünmektedir.

Dolayısıyla toplum olarak önümüzdeki sorun anayasa değişikliklerinin içeriği bakımından sürdürülebilirliği ve uygulanabilirliğinden çok, bu toplumsal kutuplaşmanın ve kimliklere sıkışan siyasetin sürdürülebilir olup olmamasıdır.

2. Özellikle metropollerde ve kıyılarda Ak Parti ve MHP bloku potansiyel oyundan ciddi eksilmeler yaşamıştır. Nisan'17 Barometresi'nin bulgularına göre oy oranını koruyor gibi görünse de gerek kutuplaşmalar, gerekse de siyasetin Ak Parti ve diğerleri biçimindeki yeni konsolidasyonu nedeniyle, Ak Parti uzun süredir sahip olduğu yerel iktidar alanında özellikle yerel seçimlerde daralma yaşama riskiyle karşı karşıyadır. Yine Ağustos'16 ve Eylül'16 Barometrelerinde siyasi bulgularına referansla Ak Parti'nin seçmenden alabileceği oyunun üst sınırında dolaşıyor olduğunu da not etmek gerekir. Nitekim halkoylamasında Ak Parti ve MHP bloklaşması da toplam potansiyelinde değil, yine yüzde 51-52 bandında gerçekleşmiştir.
3. Ak Parti tabanında, özellikle de entelektüel çevresi ve destekçileri arasında partinin politikalarına ve stratejilerine dair yürüyen tartışmalara bakıldığında bu tartışmaların daha bir süre devam edeceği ve hatta parti içinde ve örgüt kadrolarında yeni bir yapılanma ve değişim olması beklenebilir.
4. MHP için bu halkoylaması sürecinin daha da özel bir durum ve sonuç olduğu söylenebilir. Bir taraftan gerek sandık analizlerinden, gerek KONDA bulgularından MHP tabanının yaklaşık üçte birlik kısmının 'evet' blokunda, üçte ikilik kısmının da 'hayır' blokunda yer aldığı görülmektedir. Verilerle teyid edilemese de, özellikle Anadolu'daki ve çevre ilçelerdeki MHP seçmenleri evetçi blokta yer alırken, metropollerdeki gündelik hayat ritmi içinde muhafazakârlığı geleneklerden beslenen MHP seçmenin, seküler hayat tarzına sahip olan ve 'hayır' pozisyonunda olan kesimlerle beraber hareket ettiği tahmin edilebilir. Diğer yandan MHP'nin parti yapılanmasında parti içindeki farklı pozisyonlar aleni biçimde gerçekleşmekte ve gözlenebilmektedir. Parti içi muhalefetin son iki yıldır sert ve çetin geçen süreçlere, kurultayların yapılamamasına ve disiplin cezalarına karşın hem tabanda hem de medyada bu denli görüntü olması parti içi tartışmanın ve arayışın artık ertelenemez hale gelmiş olmasını da göstermektedir.

MHP bir yandan bir kısım seçmenini Ak Parti'ye kaptırmış, diğer yandan hâlâ MHP'li olan seçmenin üçte ikisi, parti kararına karşı çıkarak, hayırcı blokta yer almış görünmektedir. Dolayısıyla MHP bir yandan ideolojik, bir yandan da aktörler, muhalifler ve taban içinden ciddi bir yarılma ile karşı karşıyadır.

MHP'yi doğrudan etkileyecek bir diğer süreç de Ak Parti'nin hegemonik, konsolide eden ve kendi içinde eriten siyaset tarzı ile son beş yılda giderek artan milliyetçi ve mukaddesatçı söylemidir. Her ne kadar Ak Parti ve MHP aynı ittifakın aktörleri gibi

duruyor olsalar da, Ak Parti'nin bu siyaset tarzı MHP için parti içi muhalifler kadar başka risk potansiyeli de taşıyor olabilir. Tüm bu boyutlar ve unsurlar içinden bakınca önümüzdeki dönem en çok iç tartışmalar ve yarılmalar yaşayacak parti olarak MHP öne çıkmaktadır.

5. CHP açısından ise durum biraz daha farklıdır. CHP yönetimi halkoylamasındaki yakalanan 'hayır' oy oranını kendisi için bir başarı olarak değerlendirebilir. CHP'nin güçlü olduğu bölgelerde 'hayır' oyu güçlü ve katılım yüksektir. Dolayısıyla MHP'nin aksine CHP açısından halkoylamasının sonucu bir 'fireye' veya seçmen tabanıyla uyumsuzluğa işaret etmemektedir. Bununla birlikte, hem KONDA araştırmalarına göre CHP seçmeninde partinin ülkenin sorunlarını çözebileceği yönündeki güveni düşüktür hem de bu seçmen CHP yönetiminin hem kampanya sürecinde, hem de halkoylaması sırasında ve sonrasındaki karar ve tutumlarını eleştirmiştir.

Öte yandan ülkenin hemen hemen tüm meselelerinde karar kavşaklarına yaklaşılacak süreçte ve bu kararları verecek olan kadroların olduğu son iki yılda yapılan dört seçimin sonucunda, kritik kararları verecek kadroların içinde CHP bir ağırlığı yoktur ve etkisizdir. Şimdi de bu karar süreçlerini etkileyecek yönetim süreçlerinin ve karar odağının tanımları ve kurallar değişmiş durumdadır.

Halbuki halkoylamasındaki yüzde 48,6 oranındaki bir seçmen kendi hayat tarzları, kimlikleri ve gelecekleri üzerinde bir tehdit algısıyla ve siyasi kutuplaşma içinden hareket etmektedir. Dolayısıyla CHP hem 'hayır' oyu vermiş olan ve daha kolayca hitap edebileceği yüzde 48,6 için, hem de 'evet' oyu vermiş olan ve hitap etmek için yenilikçi politikalara ihtiyaç duyacağı yüzde 51,4 için yeni bir siyaset, iddia ve kadrolar oluşturamaz ise 2019 seçimlerinden itibaren muhalefet etmek dışında, iktidar iddiası artık hiç kalmayacak bir aktöre dönüşme riskiyle karşı karşıyadır.

6. HDP'nin kendi marifetiyle, kapasitesiyle yapabilecekleri kısıtlı olsa da sonuçta 2013'te başlayan ve 7 Haziran'da bu dönemdeki kendi potansiyeli içinde zirve yapan Türkiyelileşme projesi dağılmış görünmektedir. Elbette bu süreçte devletin güvenlikçi politikaları, OHAL uygulamaları, HDP'nin kazandığı belediyelere kayyum atamaları, HDP yöneticilerinin tutuklanmaları, PKK'nın teröre geri dönüşü, Suriye'de olanlar ve bölgenin gerilimleri ve Türkiye dışındaki diğer aktörlerin tutum ve tercihleri HDP'yi doğrudan etkilemektedir. Bu nedenlerle HDP de bu karmaşadan etkililiğini artırarak değil zayıflayarak, kapasite kaybederek çıkmıştır.
7. Dört partinin de, diğer tüm siyasi aktörlerin de önündeki temel mesele şudur: Halkoylamasının sonuçlarından ve ürettiği dinamikler, dersler ve tartışmalardan kendilerini yenileme, sıkıştıkları alan ve kimliklerden daha kapsayıcı bir siyasete dönüşme fırsatı, manivelası olarak yararlanabilecekler midir? Yoksa sıkışılan kimlikler ve kutuplar üzerinden aynen devam mı edeceklerdir?

Kutuplaşmaları aşacak, toplumsal uzlaşmayı üretecek, "biz" duygusunu güçlendirecek, "ortak yaşama iradesini" artıracak siyasi zemin dört partinin de kendi pozisyonlarına olan aşklarında ve sadakatlerinden mi, yoksa daha kapsayıcı kitle partilerine dönüşmelerinden mi gelişebilecektir? Geleceğimizi dünyadaki dinamiklerden ziyade, siyaset zemini ve başat aktörlerinin bu sorulara verecekleri cevapları belirleyecektir.

3. ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ HALKOYLAMASI

3.1. Bugün Halkoylaması Yapılsa

Nisan'17 Barometresi'nin saha çalışmasında kişilerin halkoylaması tercihini anlamak için iki yöntem kullandık, anketör görüştüğü kişiye hem “Anayasa değişikliği için 16 Nisan’da yapılacak halkoylaması için bugün önünüze sandık konulsa oyunuz ne olurdu?” şeklinde bir soru okudu, hem de bu kişi tercihini aşağıda da görüldüğü gibi “Varsayın ki 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği için Halkoylaması sandığı şu anda karşınıza geldi. Oyunuzu ne şekilde kullanırdınız?” şeklinde bir soruyla kendisi pusula üzerinde işaretleyerek pusulayı bir zarfa koydu.

Varsayın ki, 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği için Halkoylaması Sandığı şu anda karşınıza geldi. Oyunuzu ne şekilde kullanırdınız?

Lütfen pusula üstünde işaretleyiniz. Ardından anketör arkadaşımıza göstermeden katlayarak zarfın içine atınız! Teşekkürler!

Evet	Hayır
------	-------

Halkoylamasına bir hafta kala görüştüğümüz kişilerin yüzde 44,3’ü soruya cevaben ‘evet’ oyu kullanacağını, yüzde 40,8’i ise ‘hayır’ oyu kullanacağını söyledi. Pusulada ise yüzde 46,9’u ‘evet’ oyu, yüzde 44,1’i ‘hayır’ oyunu işaretledi. Anketörün sorusuna yüzde 14,9 kararsız olduğunu ve sandığa gitmeyeceğini söylerken, pusula yönteminde kararsız olanlar azaldı ve yüzde 9 pusulayı ya işaretlemedi ya da geçersiz sayılacak bir işaretleme yaptı.

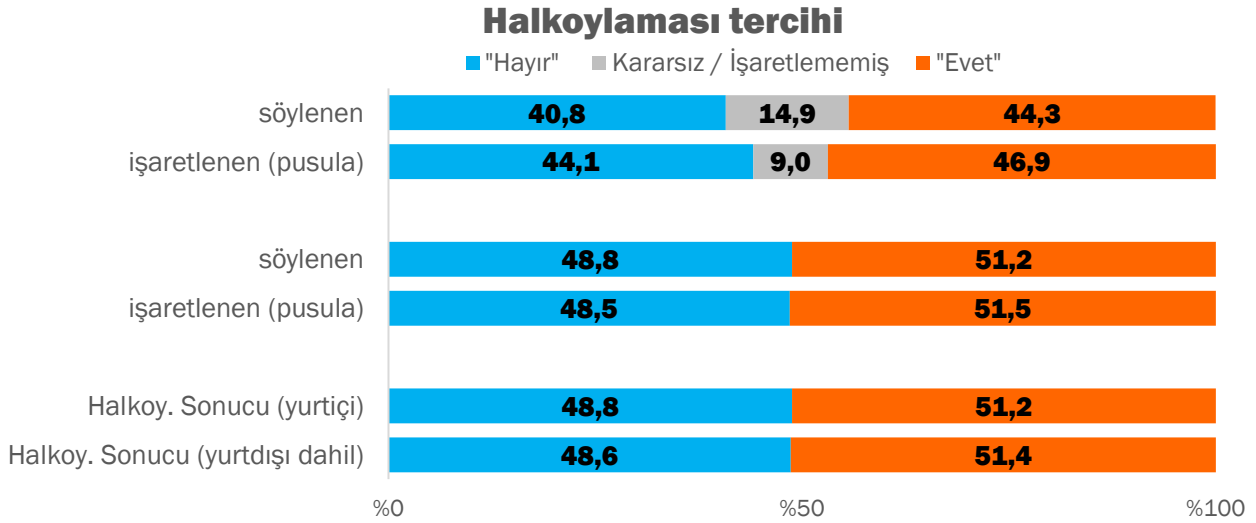
Bu rapora kadar, halkoylaması tercihi konusunda kararsız olanları zaman zaman ayrıntılı olarak incelemiş ve dönem dönem bu kitlenin ‘evet’ oyu verenlere daha yakın bir profili olduğunu belirtmiştik. Ancak halkoylaması yaklaştıkça kararsızların profili de değişti ve ‘evet’ oyu verenlere olan yakınlığı azaldı. Bunun temel sebebi de bir kısım kararsız seçmenin halkoylaması yaklaştıkça ‘evet’ tercihinde bulunması oldu.

Bu hızlı geçişten dolayı, kararsızların Türkiye’nin geri kalanı ile aynı profile sahip olup olmadığından emin olamadık ve kararsızları dağıtmadan ve hesap dışı bırakmadan tablo ve grafiklerde ‘evet’ ve ‘hayır’ tercihleriyle birlikte vererek analiz ettik. Nisan’17 Barometresi’nin 8-9 Nisan’da yaptığımız saha çalışmasının bulgularına dair 13 Nisan’da abonelerimize gönderdiğimiz notta³ ise, “kararsızların bir tercih lehine yöneleneceği gösteren bir bulguya rastlanmamıştır” şeklinde bir açıklama ekledik ve son araştırmamızdaki yüzde 46,9 ‘evet’ / yüzde 44,1 ‘hayır’ bulgusunun kararsızları

³ http://konda.com.tr/tr/duyuru/halkoylamasinadair_bilginotu/

düz dağıttığımızda yüzde 51,5 ‘evet’ / yüzde 48,5 ‘hayır’ oranlarında denk geldiğini de notumuzda belirttik.

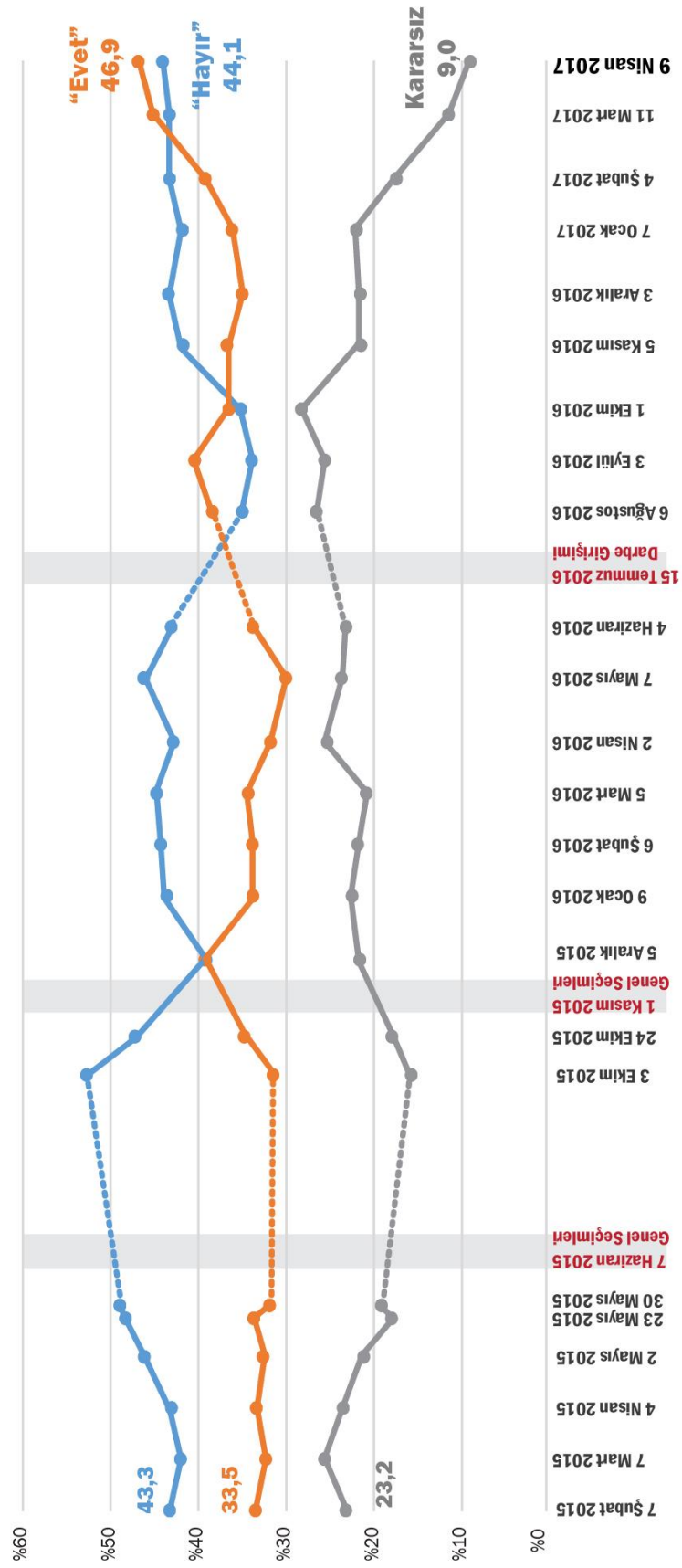
Araştırma bulgularına göre, kararsızlar dağıtıldığında, anketöre söylenen tercihlere göre insanların yüzde 51,2’si ‘evet’ ve yüzde 48,8’i ‘hayır’, pusulada işaretlenen tercihlere göre yüzde 51,5’i ‘evet’ ve yüzde 48,5’i ‘hayır’ oyu vermeyi düşünüyordu. Halkoylamasının resmi olmayan geçici sonuçlarına göre, yurtiçi oyları yüzde 51,41 ‘evet’ ve yüzde 48,59 şeklinde sonuçlandı⁴. Yüzde 99 güven aralığında yüzde 2,2 hata payı oluşabilecek Nisan’17 araştırmamız, yurtiçi sandık sonuçlarını binde 1 hata payı ile tutturmuş oldu.

Nisan ayının bulgularını zaman serisi üzerinden değerlendirdiğimizde, yılın başından beri kararsızlar azalırken ‘evet’ oylarının artma eğiliminin devam ettiğini, ‘evet’ oyları Mart’ta ‘hayır’ oylarının üzerinde çıktıktan sonra biraz daha arttığını görüyoruz. Mart’17 Barometresi raporundaki analizlerimizde soruya cevaben söylenen halkoylaması tercihlerini kullanmıştık. Ancak 13 Nisan’da gönderdiğimiz notta ve aşağıdaki zaman serisinde, özellikle kararsız olanların azalmasını net olarak göstermesinden dolayı, Mart ayı için pusulada işaretlenen tercihleri kullandık. Bu raporun diğer bölümlerinde ise Mart ayı için soruya cevaben söylenen ve Mart’17 Barometresi analizlerinde de kullandığımız tercihleri kullanmaya devam ediyoruz.

Bu ayki araştırmanın halkoylamasına dair bulgularını ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alıyor ve hem ‘evet’ ve ‘hayır’ oyu verenlerin profillerini, hem de demografik ve kültürel kümelerde ‘evet’ ve ‘hayır’ tercihlerinin oranlarını ve bu tercihlerin zaman içindeki değişimini ele alıyoruz.

⁴ TBMM Başkanı İsmail Kahraman’ın 24.04.2017 tarihli açıklaması

Anayasa değişikliğine dair halkoylamasında oy tercihleri serisi

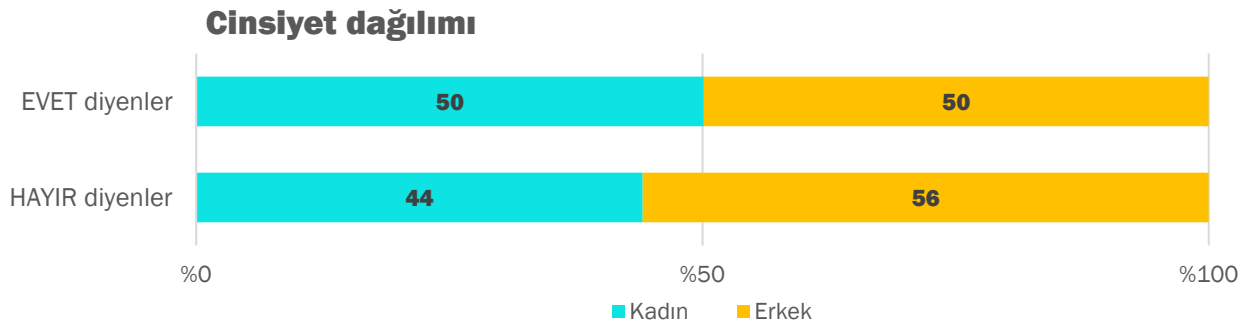
3.2. 'Evet' ve 'Hayır' Oyu Verenlerin Profilleri

16 Nisan 2017'de gerçekleşen halkoylamasının sonucuna baktığımızda sayısal olarak birbirine yakın oranlarda iki küme ortaya çıktığını ifade edebiliriz. 'Evet' ve 'hayır' kümelerinin aslında birbirinden ne derece farklı olduğu konusunda kesin bir yargıya varmak son derece güç. İl, ilçe ve mahalle bazlı yapılan sandık sonuç analizleri bize sınırlı tahmin imkanı sağlıyor. Ancak, halkoylamasından sadece bir hafta önce gerçekleştirdiğimiz ve sonucu gerçek sandık sonucuna binde 2 mertebesinde yakın olan araştırmamızın verileri 'evet' veya 'hayır' diyenlerin profilini gerçeğe en yakın şekilde bize verecektir.

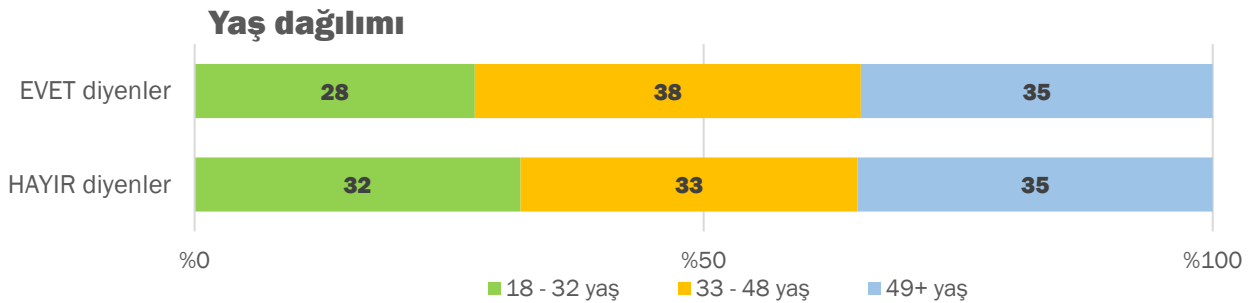
3.2.1. Temel demografik profiller

'Evet' ve 'hayır' oyu verenler temel demografi açısından birbirinden farklı değil

Halkoylamasında 'evet' ve 'hayır' oyu verenlerin ayrı ayrı demografik özelliklerini incelediğimizde aslında çok da farklı olmayan iki kümeden bahsettiğimizi görebiliyoruz.

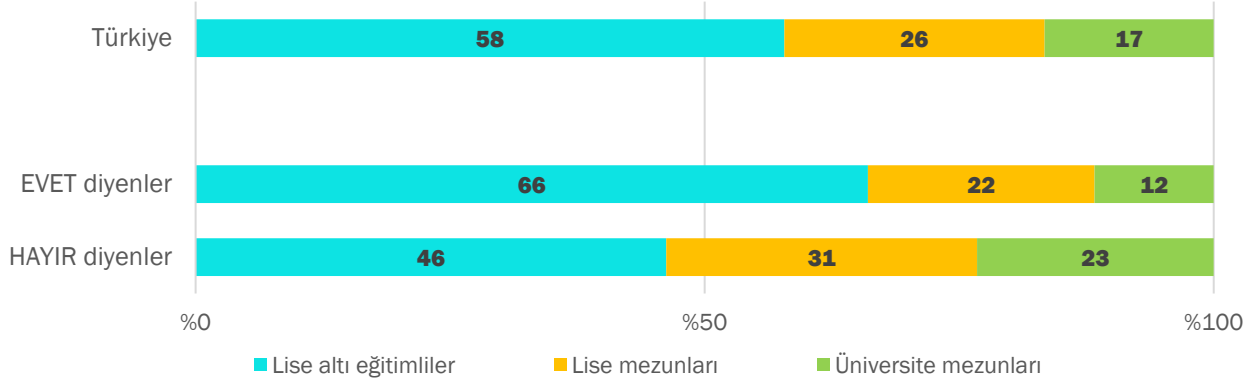

Halkoylamasına 'evet' diyenlerin gerçek kadın erkek dağılımına daha yakın olduğunu tespit ediyoruz. 'Hayır' diyenler içinde ise erkek oranı bir nebze de olsa daha fazla. Bu dağılımda ev kadınlarının ne oranda etkisi olduğunu ise ilerleyen analizlerde görebileceğiz.

Yaş dağılımı açısından 'evet'çiler ve 'hayır'cıları incelediğimizde ise gençlerin 'hayır' yönünde tercih kullananlar arasında biraz daha fazla yer aldığını görebiliyoruz. 'hayır' diyenlerin içinde 32 yaş altında seçmen yüzde 32 oranında varken, bu oran 'hayır' diyenler arasında yüzde 28 seviyesinde gözüküyor.

Eğitim seviyesi

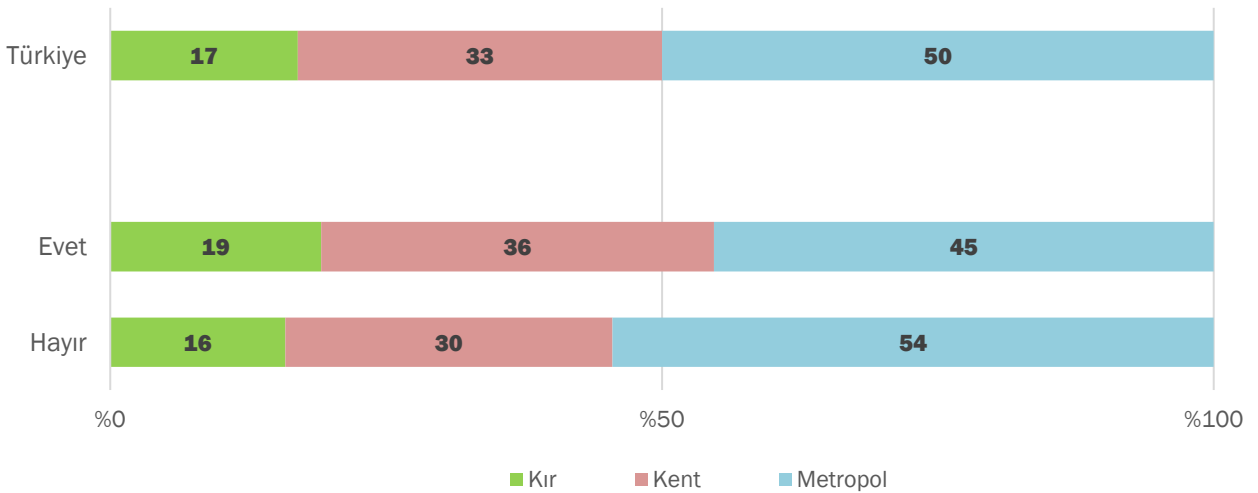
Eğitim seviyesi dağılımı ‘evet’ ve ‘hayır’ kümesi arasındaki en belirgin farklardan birini ortaya koyuyor.

‘Hayır’ diyenler daha eğitimliler ancak ‘evet’ diyenlerin de yüzde 12’si üniversite mezunu

Eğitim seviyesi farklarına ilk bakışta gördüğümüz bulgu, ‘evet’ diyenlerin ‘hayır’ diyenlere ve hatta Türkiye geneline kıyasla daha eğitimsiz olduğu. Ancak, gene de iki kümeden birisini eğitimsiz, diğerini eğitilmiş olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Zira, ‘evet’ oyu verenler arasında yüzde 12 seviyesinde üniversite mezunu bulunurken, ‘hayır’ diyenlerin de yarıya yakını lise altı eğitim sahibi gözüküyor. Dolayısıyla, ‘hayır’ diyenler ‘evet’ diyenlere göre daha eğitimlilerdir, ancak tamamen iki farklı profili tarif ettiklerini söylemek doğru değildir.

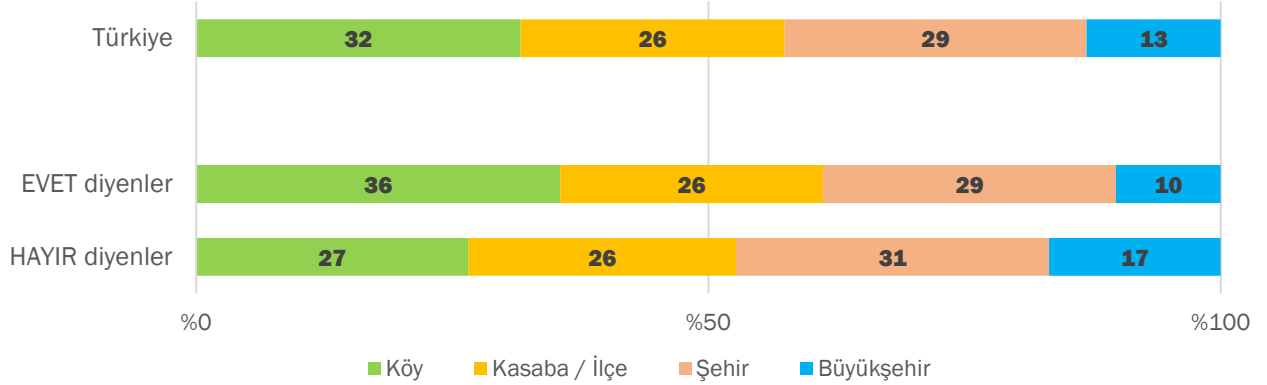
‘Evet’ ve ‘hayır’ oyu verenleri seçmenlerin yaşadıkları yerleşim biriminin büyüklüğüne göre değerlendirdiğimizde de özel bir farklılık ortaya çıkmıyor. Sadece, ‘hayır’ diyenlerin bir nebze de olsa daha fazla metropolde oturan kişiler olduğunu söyleyebiliriz.

Yaşanılan yer tipi dağılımı

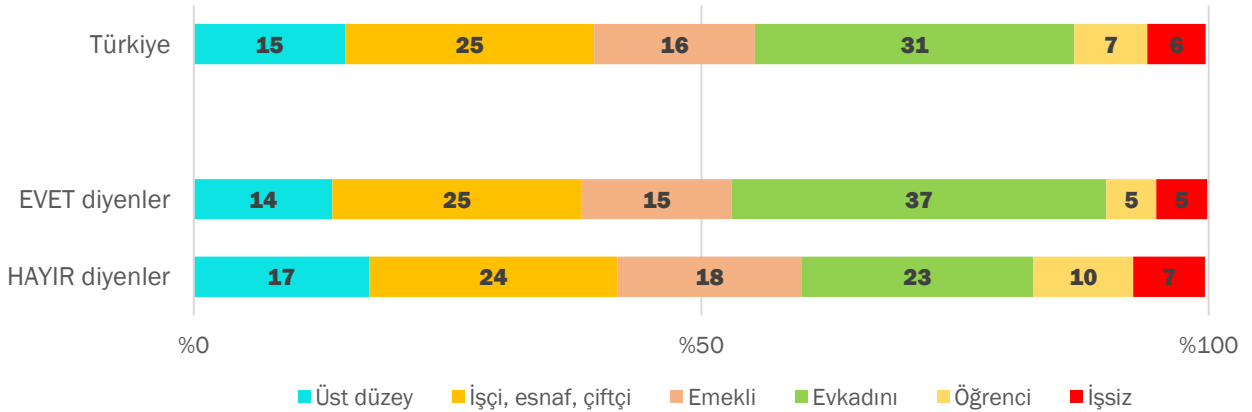
Nerede büyüdüünüz?

KONDA Barometresi araştırmaları kapsamında sık sık “nerede büyüdüünüz?” sorusunu kullanıyoruz. Cevaplar resmi yerleşim tanımları ile birebir örtüşmese dahi, oldukça açıklayıcı olabiliyor. Ülke genelinde üçte bire yakın kişi “köyde büyüdüm” cevabını veriyor. Büyükşehirde büyüdüğünü söyleyenlerin oranı ise yalnızca yüzde 13. Bu noktada 2013 yılında kabul edilen yerel yönetimler yasasına göre nüfusun yüzde 77’sinin büyükşehir tanımındaki yerlerde yaşadığını hatırlatmakta fayda var.

‘Evet’/‘hayır’ profillerine göre nerede büyüdüükleri çok ciddi bir ayrışma göstermiyor. ‘Evet’ diyenler bir nebze de olsa daha fazla köyde büyüyen kişilerden oluşuyor. Ancak, ‘hayır’ diyenlerin de dörtte birinden fazlası köyde büyüdüğünü belirtiyor.

Çalışma durumu

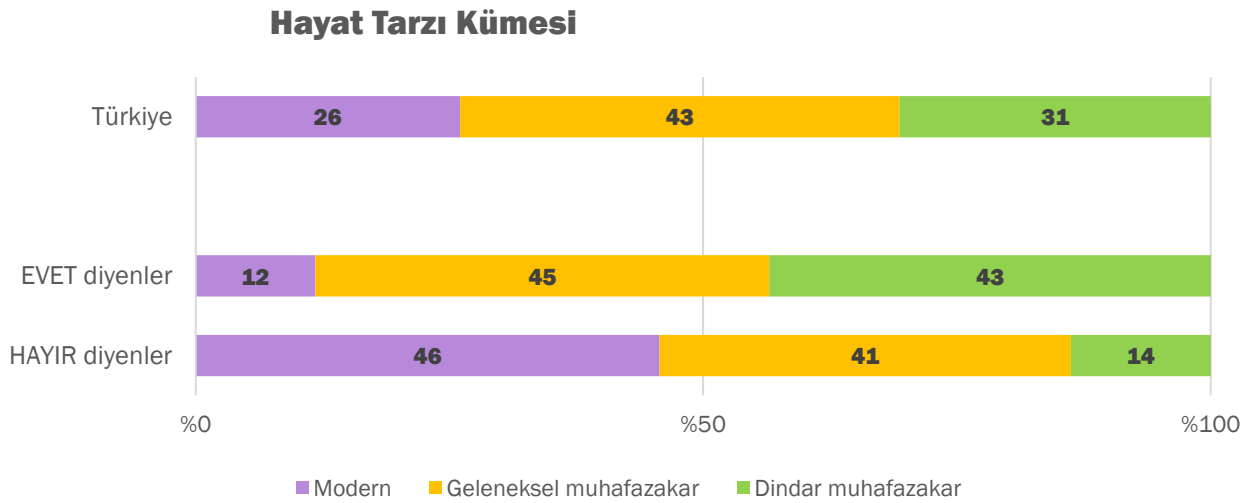
Kişilerin çalışma durumu da ‘evet’ ve ‘hayır’ grupları içinde nispeten ayrıştırıcı bir parametre olarak göze çarpıyor. Eğitim seviyesiyle de doğru orantılı olacak şekilde, devlet memuru, özel sektörde memur/müdür veya serbest meslek sahibi olanlardan oluşan üst düzey çalışan kümesi ‘hayır’ diyenlerde bir nebze daha fazla. Ayrıca, yaş grubundaki dağılımla paralel olacak şekilde yine ‘hayır’ oyu verenler arasında öğrenci sayısı ‘evet’ diyenlerin içindekine göre tam iki kat daha fazla. Ancak, en önemli fark ev kadınlarının oranında göze çarpıyor. Türkiye genelinde çalışma durumu sorulduğunda kendini evkadını olarak tarif edenlerin oranı yüzde 32

mertebesindeyken, bu oran ‘hayır’ diyenlerin içinde yüzde 23 seviyesindedir. ‘Evet’ diyenlerin ise yüzde 37’si, yani üçte biri kendine evkadını demektedir.

3.2.2. Hayat tarzı, dindarlık ve örtünme profilleri

Abonelerimizin bildiği gibi son 5 yıldır KONDA Barometresi kapsamında görüştüğümüz kişilere Modern, Geleneksel Muhafazakâr ve Dindar Muhafazakâr seçenekleri verip kendi hayat tarzını en iyi hangisinin tarif ettiğini soruyoruz. Bu soruya cevap vermek istemeyen veya 3 seçenekten hiçbirini kendine uygun görmeyenlerin oranı yüzde 5’i geçmiyor. ‘Evet’ ve ‘hayır’ oyu verenleri birbirinden en belirgin ayıran unsurlardan birinin bu hayat tarzı tarifi olduğunu görebiliyoruz.

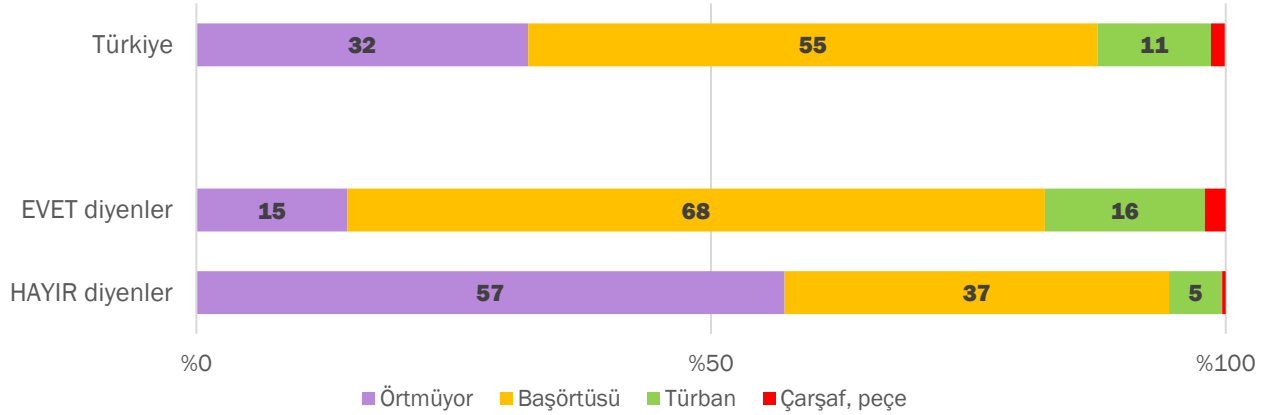
‘Hayır’/ ‘Evet’ farkı en çok hayat tarzı ve dindarlıkta

Türkiye’nin dörtte birinden biraz fazlası, ‘hayır’ diyenlerin ise yarıya yakını kendini Modern olarak tarif ederken, halkoylamasından bir hafta önce ‘evet’ diyeceğini belirtmiş olanların ise sadece onda biri kendine Modern diyor. Diğer taraftan ise ‘hayır’ diyenler içinde kendini Dindar Muhafazakâr olarak tarif edenlerin oranı yüzde 14 mertebesindeyken, ‘evet’ diyeceklerin yüzde 43’ü hayat tarzını Dindar Muhafazakâr olarak tarif ediyor.

Bu analizle ilgili diğer bir dikkat çekici durum ise iki grup içindeki Geleneksel Muhafazakâr oranının neredeyse aynı olmasıdır.

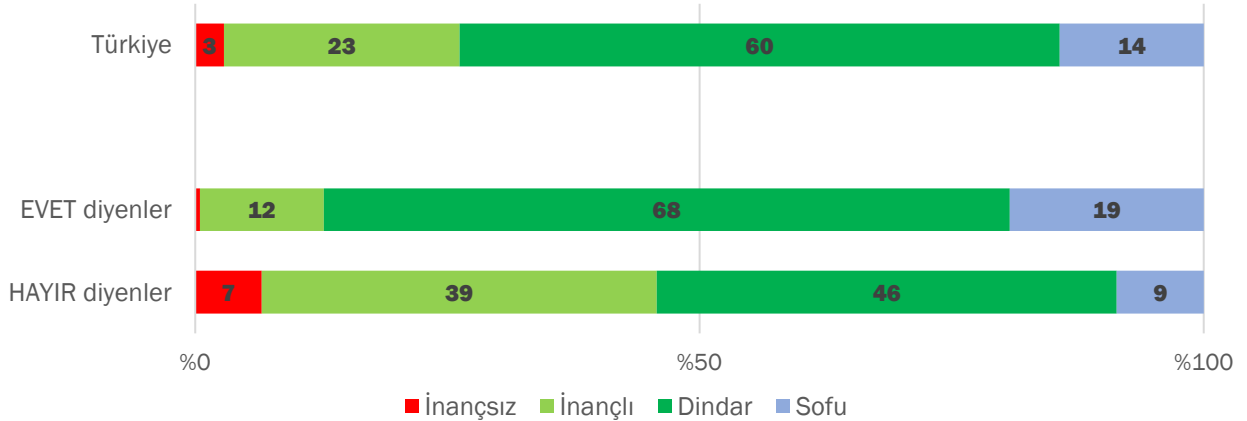
Örtünme durumu

KONDA Barometresi kapsamında bilindik demografik özellikler dışında görüşülen kişilere örtünme durumlarını da soruyoruz. Bu soru kadınlara kendileri için, erkeklere ise, eğer evlilerse, eşleri için soruluyor. Ayrıca, bu soruda anketörlerin gözlemi değil, sadece soruya cevap veren kişilerin beyanı dikkate alınıyor. Aynı hayat tarzında olduğu gibi örtünme durumu da 'evet' ve 'hayır' diyenlerin profilinde önemli fark oluşturan parametrelerden biri.

Türkiye'nin üçte biri örtünmediğini belirtirken, 'evet' diyenlerin sadece yüzde 15'i örtünmeyen kişilerden oluşuyor. 'Hayır' diyenlerin ise yarısından fazlası örtünmüyor.

Dindarlık seviyesi

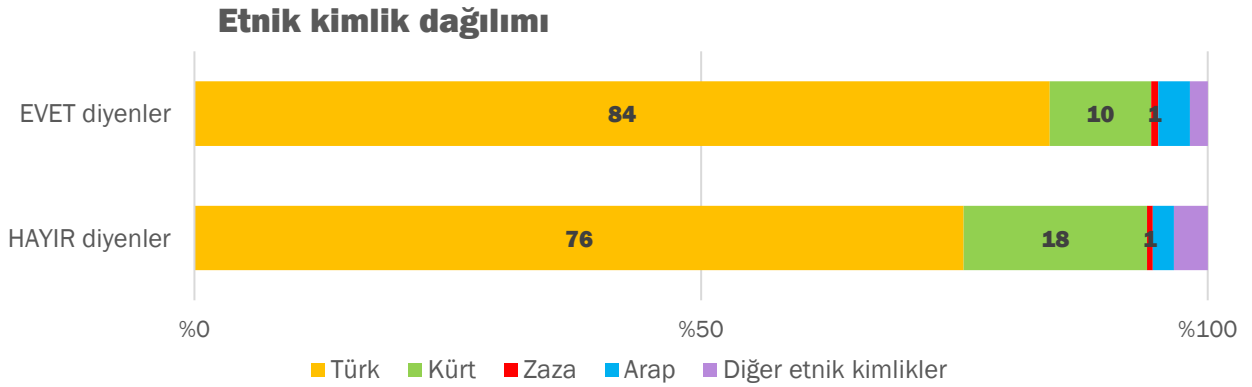
Hayat tarzı ve örtünme durumunu tamamlayan üçüncü bir unsur da kişilerin kendi dindarlık seviyeleri tariflerine ilişkin. Araştırma kapsamında aşağıdaki 4 seçeneği kişilere sunarak kendi dindarlık seviyesini hangisiyle tarif edebileceğini soruyoruz. Bu 4 tarif aslında sırasıyla; 'inançsız', 'inançlı', 'dindar' ve 'sofu'nun kelime anlamlarına karşılık geliyor.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi Türkiye'nin dörtte üçü kendini ya dindar ya da sofı olarak tarif ediyor. Ancak 'evet' diyeceğini söyleyenlerde bu oran yüzde 90'lara kadar ulaşıyor. Diğer yandan 'hayır' diyenlerde ise yüzde 55 seviyesine geriliyor. Ayrıca, diğer

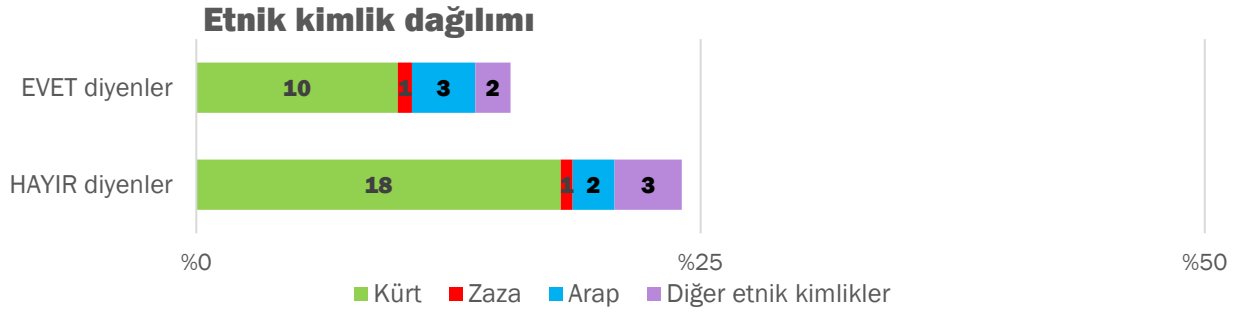
bir dikkat çekici unsur ise ülke genelinde inançsız olduğunu belirten ne kadar kişi varsa ‘hayır’ oyu vereceğini belirtiyor.

Neticede ‘evet’/‘hayır’ profillerine dindarlık, örtünme ve hayat tarzı parametrelerine göre göz attığımızda ‘evet’ ve ‘hayır’ diyenler arasındaki esas farkı gözlemlemiş oluyoruz. ‘Evet’ diyenler ‘hayır’ diyenlere kıyasla çok daha dindar ve muhafazakâr hayat pratiklerine göre yaşayan kişiler. Ancak, bir kez daha belirtmek gerekiyor ki; bu tamamen ayrışan iki kümeyi ortaya koymuyor. Her ne kadar ‘evet’ diyenlerin daha dindar ve daha muhafazakâr olduklarını tespit edebilssek de ‘hayır’ oyu verenler arasında da yüzde 5 seviyesinde başını türbanla örten, yüzde 15 seviyesinde kendine Dindar Muhafazakâr diyen ve yüzde 10 seviyesinde kendi dindarlık seviyesini sofı olarak söyleyen kişiler bulunuyor. Dolayısıyla bu oranları ‘evet’ ve ‘hayır’ verenlerin profili değil, ‘evet’ ve ‘hayır’ verenlerin dünyası hakkında ipucu olarak düşünmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

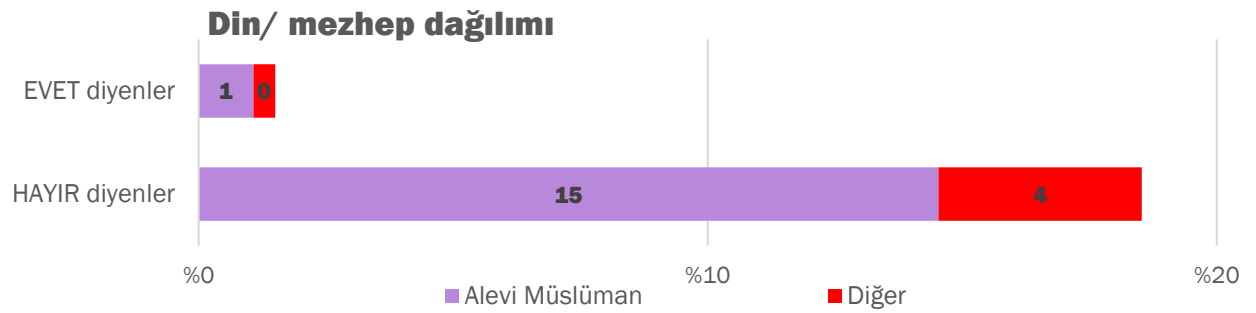
3.2.3. Etnik kimlik ve mezhep profilleri

16 Nisan halkoylaması öncesi ve sonrasında kamuoyunda birçok kişinin kafasındaki önemli sorulardan birisi Kürtlerin ve HDP seçmeninin hangi yöne kayacağı idi. Ancak, Barometre abonelerinin de net bir şekilde bildiği gibi HDP seçmeni içinde ‘evet’ deme ihtimali olan seçmen yok denecek kadar azdı. Diğer yandan, Kürtlerin de HDP ve Ak Parti seçmeni olarak iki gruba ayrılmış olduğunu ve bu ayrımın çok netleştiğini de önceki raporlarımızda birçok kez belirtmiştik. Kürtlerin zaman içindeki tercihlerini bir sonraki bölümde ayrıca değiniyoruz. Ancak, ‘evet’ ve ‘hayır’ oyu verenler içinde Türkler dışındaki diğer etnik gruplara odaklandığımızda Türkiye’deki yetişkin nüfusta yüzde 14 mertebesinde olan Kürtlerin oranının ‘hayır’ diyenler içinde ortalamadan yüksek, ‘evet’ diyenler içinde ortalamadan düşük olduğunu görüyoruz. Diğer yandan bu durum Araplar için tam tersi bir tablo ortaya koyuyor. Yetişkin nüfusun yaklaşık yüzde 3’ünü oluşturan Arapların oranı ‘evet’ diyenlerin içinde ‘hayır’ diyenlere göre daha yüksek.

Kürt, Zaza ve Araplar dışında kalan diğer etnik kimlikler ise 'hayır' kümesi içinde daha yüksek oranda bulunuyor. Tabii ki, bu tablo hiçbir etnik kimliğin tamamen 'evet' veya 'hayır'a kaydığını göstermiyor.

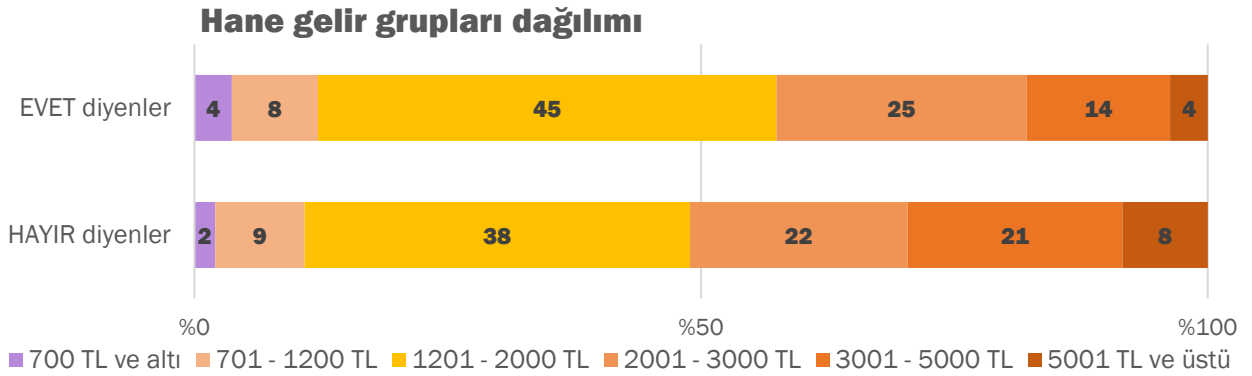

Aleviler tümünden hayır diyor

Din/Mezhep dağılımına baktığımızda Alevi Müslümanların çok net bir tercihi olduğunu görebiliyoruz. Barometre verilerinde Alevilerin genel olarak siyasi denklemlerde hep bir arada davrandığını gözlemliyoruz. Büyük çoğunluğu CHP seçmeni de olan Alevilerin neredeyse tamamı 'hayır' oyunu tercih etmiş. 'Evet' oyu vereceğini söyleyenler arasında Alevilerin oranı yüzde birin biraz üstünde. Buradan da ülke genelinde 'evet' diyen Alevilerin binde 5 mertebesinde olduğu sonucuna varabiliriz.

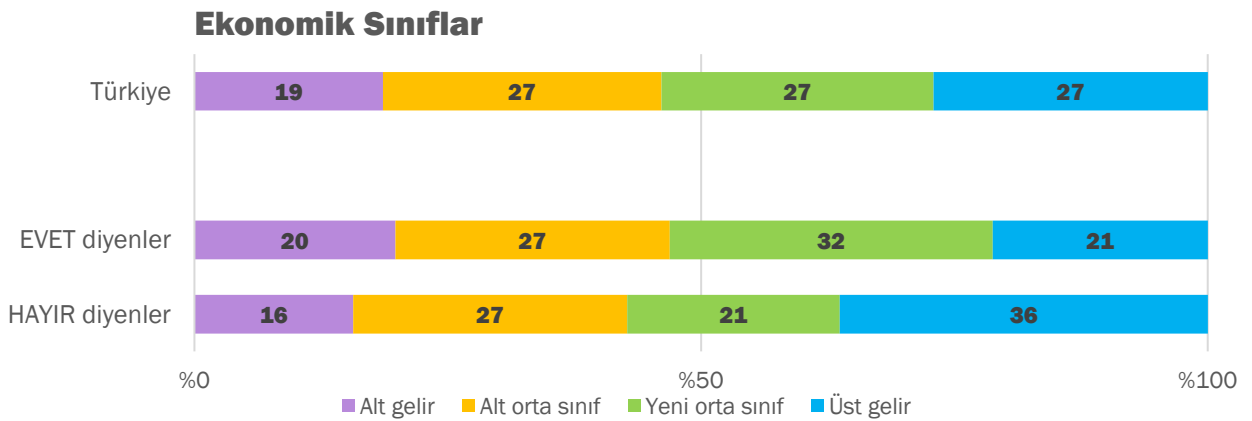
3.2.4. Gelir grupları profilleri

‘Evet’ ve ‘hayır’ oylarını demografik açıdan incelerken gelir seviyesini de ele almak gerekiyor. ‘Hayır’ diyenlerin eğitim seviyesinin daha yüksek olduğunu belirtmiştik. Gelir seviyesinde de benzer bir tablo ile karşılaşılıyor. ‘Evet’ diyenlerin gelir seviyesi ‘hayır’ diyenlere kıyasla bir nebze daha düşük. Örneğin 3 bin TL ve üzeri bir hane gelirine sahip olanların oranı ‘evet’ diyenler arasında yüzde 18 iken, bu oran ‘hayır’ diyenler arasında yüzde 30’a kadar çıkıyor.

Eğitim ve gelir seviyeleri profillerine göz attığımızda ‘hayır’ diyenlerin ortalamada daha yüksek sosyoekonomik seviyede olduğunu iddia edebiliriz. Ancak, bu iki sosyoekonomik kutbu değil, birbirinden biraz farklı iki kümeyi tarif etmektedir.

Ancak, gelir seviyesi, araba sahipliği ve hane kişi sayısı gibi parametreleri analize dahil ederek oluşturduğumuz “ekonomik sınıf” gruplarına göre baktığımızda farklı bir tablo ile karşılaşılıyor.

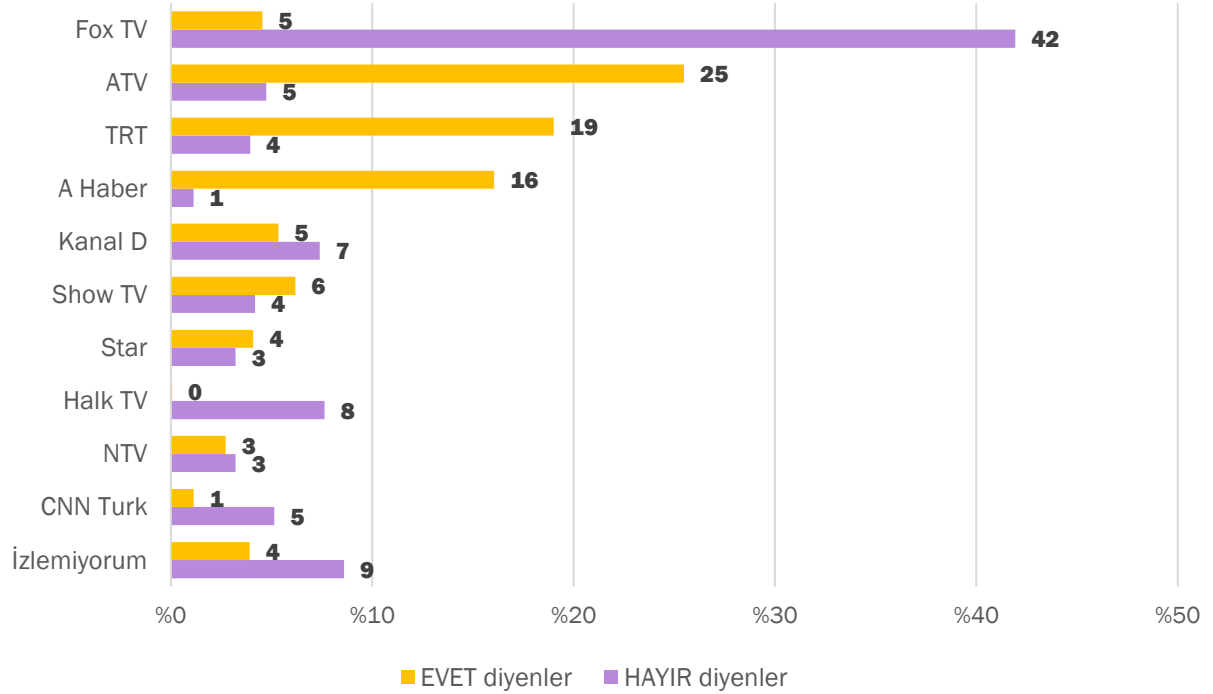

Yukarıdaki dağılımda en önemli farklılık “yeni orta sınıf”ta göze çarpıyor. Daha önceki Barometre raporlarında da birçok kez belirttiğimiz gibi yeni orta sınıf diğer sosyo-ekonomik özelliklerden bağımsız olacak şekilde daha fazla Ak Parti taraftarı ve düzen taraftarı olarak karşımızda çıkıyordu. Halkoylamasında da yeni orta sınıfın ‘evet’ oyu kullananlar arasında dikkat çekici bir biçimde daha fazla yer alması bu anlamda beklenir bir durumdu.

3.2.5. Televizyon tercihi ve sosyal medya profilleri

Evet ve 'hayır' tercihine göre TV tercihi

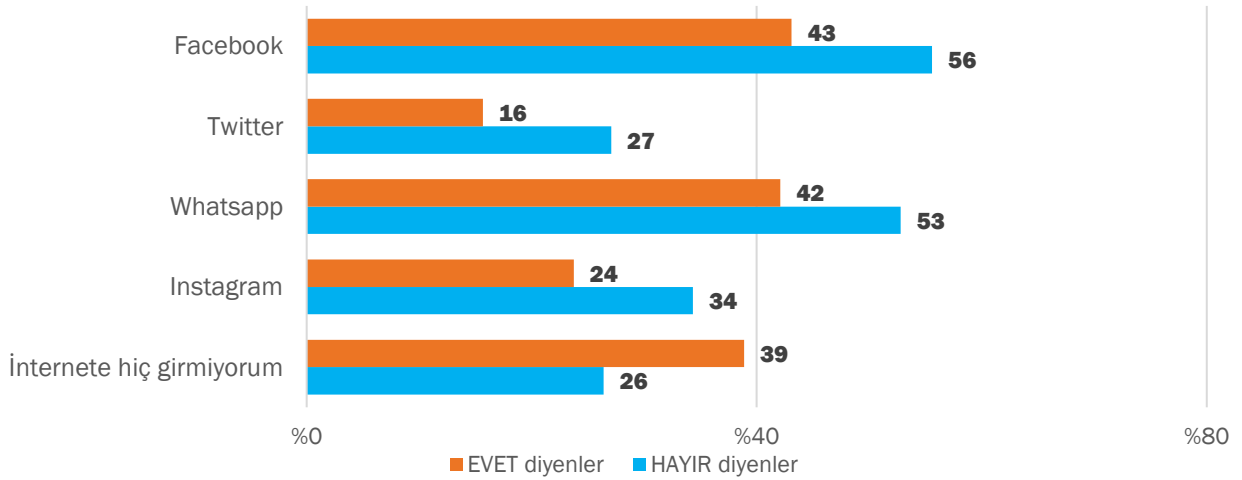

Bir grubun profilinden bahsettiğimizde artık geleneksel ve sosyal medya tercihlerini ihmal etmek mümkün değil. Özellikle, medya kuruluşlarının toplumsal hayattan daha önce kutuplaştığını söyleyebilirsek, hangi televizyon kanalının tercih edildiği ayrım yapmakta son derece önemli bir rol oynuyor. KONDA Barometresi kapsamındaki her araştırmada görüşülen kişilere 'haber seyretmek için hangi TV kanalını tercih ediyorsunuz?' sorusunu yönlendiriyoruz.

FOX TV Hayır cephesinin neredeyse tek kanalı

Yukarıda da belirttiğimiz gibi TV tercihi en güçlü siyasi tercih ayracı olarak çalışıyor. Bu grafiğe göre 'evet' diyenlerin yüzde 25'i ATV, yüzde 19'u TRT, yüzde 16'sı ise A Haber kanallarını haber amacıyla tercih ediyor. 'Evet' oyu verenler içinde toplamda yüzde 15 seviyelerinde diğer 3 büyük kanalın izleyicisi de yer alıyor. Ancak, diğer cephede 'hayır' diyenlerin çok büyük kısmı haber için Fox TV ekranları başında bir araya gelmiş gözüküyor. Tam muhalif yayın yapan Halk TV'yi saymazsak, 'hayır' oyu verenler arasında bir kanal diğerine göre çok daha baskın gözüküyor. Diğer bir deyişle 'evet' başta devlet televizyonu olan TRT olmak üzere birçok kanalda hakimiyet kurarken, 'hayır'ın neredeyse tek cephesi Fox TV olarak görülmüş.

İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı

Sosyal medya mecralarının kullanımına baktığımızda ise eğitim seviyesinin gösterdiğine benzer bir durum görüyoruz. Zira, ‘hayır’ diyenler sosyal medyayı ‘evet’ diyenlere kıyasla daha fazla kullanıyor ve aralarında internete girmeyenlerin sayısı daha az.

Ancak, bu ‘evet’ diyenlerin sosyal medyayla ilişkileri olmadığı anlamına gelmemelidir. Örneğin, ‘hayır’ diyenler arasında yüzde 27 ile Twitter kullanıcısı oranı ‘evet’ diyenlerdeki yüzde 16’ya kıyasla daha yüksektir. Ancak iki oran arasında yüzde 11’lik bir fark var.

‘Evet’çiler ve ‘hayırcı’lar aslında o kadar da farklı değiller

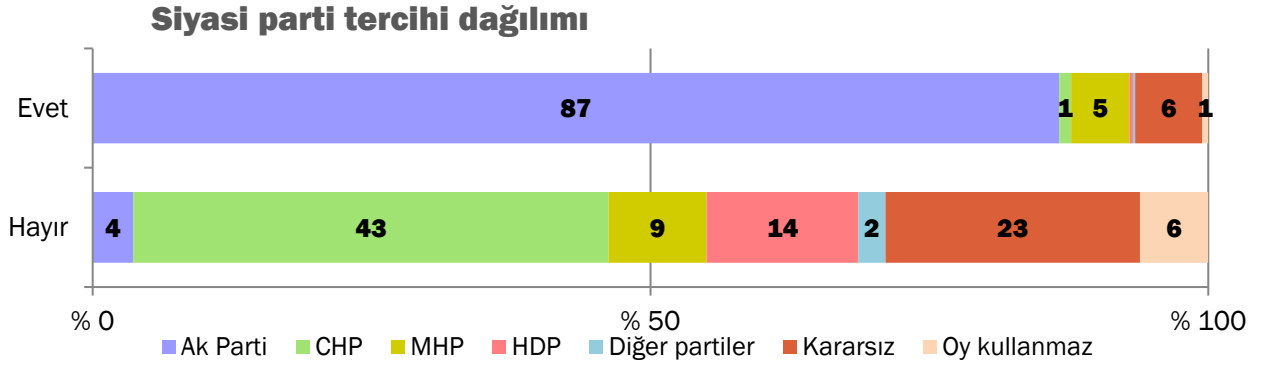
Neticede, ‘evet’ ve ‘hayır’ diyenleri belli çerçevelerde bir arada incelediğimizde 2 önemli bulguyu ortaya koymak gerekiyor;

- ✓ Sosyoekonomik statü veya diğer genel demografik özellikler açısından ‘evet’ ve ‘hayır’ diyenler arasında kısmi farklar göze çarpıyor olsa bile dindarlık, örtünme durumu ve hayat tarzı konularında dikkat çekici bir fark göze çarpıyor. ‘Evet’ diyenlerin ‘hayır’ diyenlere kıyasla çok daha büyük çoğunluğu daha dindar, daha fazla örtünüyor ve kendini Dindar Muhafazakâr olarak daha fazla tarif ediyor.
- ✓ ‘Evet’ ve ‘hayır’ diyenler için bir kimlik tarif ortaya koyacak ve iki grubu ayrıştıracak kadar bir farklılık gözüküyor. Diğer bir deyişle bunlar, farklı ortalamaları olan iki küme. Örneğin çok az da olsa ‘evet’ diyen Alevi Müslüman veya ‘hayır’ diyen sof ve türbanlı kişiler bulunuyor. Veya, eğitim seviyesi farkı çok dikkat çekse de ‘evet’ diyenlerin onda birinden fazlası üniversite mezunu. Dolayısıyla, yukarıda anlattığımız profiller üzerine analiz, birbirinden zıt denebilecek kadar iki farklı grup tarifinden ziyade iki grubun birbirinden çok farklı olmadığını gösteriyor.

3.3. Siyasi Tercih ve Halkoylaması Tercihi Arasındaki İlişki

Tahmin edilebileceği üzere halkoylamasında en belirleyici unsur kişilerin siyasal tercihi oldu. Bu anlamda yukarıdaki anlatıma benzer şekilde profil olarak bakarsak ‘evet’ diyenleri çok daha tanımlı bir grup olarak görüyoruz.

‘Evet’çiler tek parça, ‘hayır’cılar heterojen bir grup

Halkoylamasına ‘hayır’ oyu verenlerin ise daha koalisyon-vari, heterojen bir yapısı olduğunu söyleyebiliriz. ‘Hayır’ diyenlerin yüzde 43’ü CHP seçmeni olmasının yanısıra az miktarda da olsa ‘hayır’ diyen Ak Partili mevcuttur.

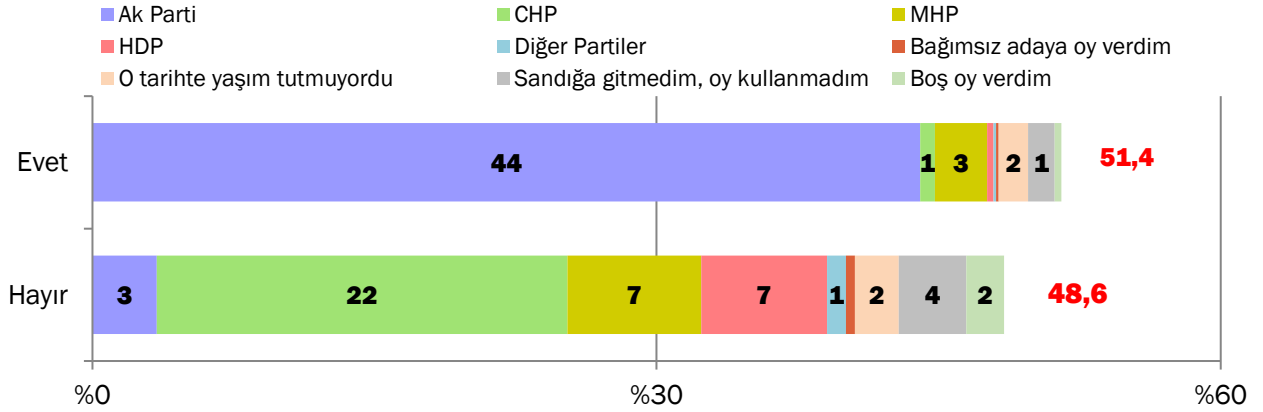
‘Evet’ oyu vereceğini belirten her 10 kişiden dokuzunun Ak Parti seçmeni olduğunu söyleyebiliriz. ‘Evet’ diyenlerin sadece yüzde 5’i MHP seçmeni gözükmüyor. Diğer bir deyişle yüzde 5’i bugün seçim olsa oyunu MHP’ye vereceğini belirtiyor.

Kararsız seçmen Hayırcılar içinde üçte bire yakın

Diğer dikkat çekici olan unsur ise ‘hayır’ diyenlerin ‘evet’ diyenlere kıyasla siyasi tercihi konusunda kararsız olan ve oy kullanmayacak olan çok daha fazla seçmen içermesi. Bu noktada ‘evet’ diyenlerin Ak Parti seçmeninin hakimiyetinden dolayı çok kararlı bir kitle olduğunu, ‘hayır’ diyenlerin ise dörtte bire yakınının kararsız seçmen olmasından dolayı daha esnek bir yapısı olduğunu düşünebiliriz.

Tüm seçmenleri sadeleştirip eğer sandığa 100 kişi gitseydi oy dağılımının ne şekilde olacağına baktığımızda aşağıdaki 2 grafikte gördüğümüz tablolar oluştu.

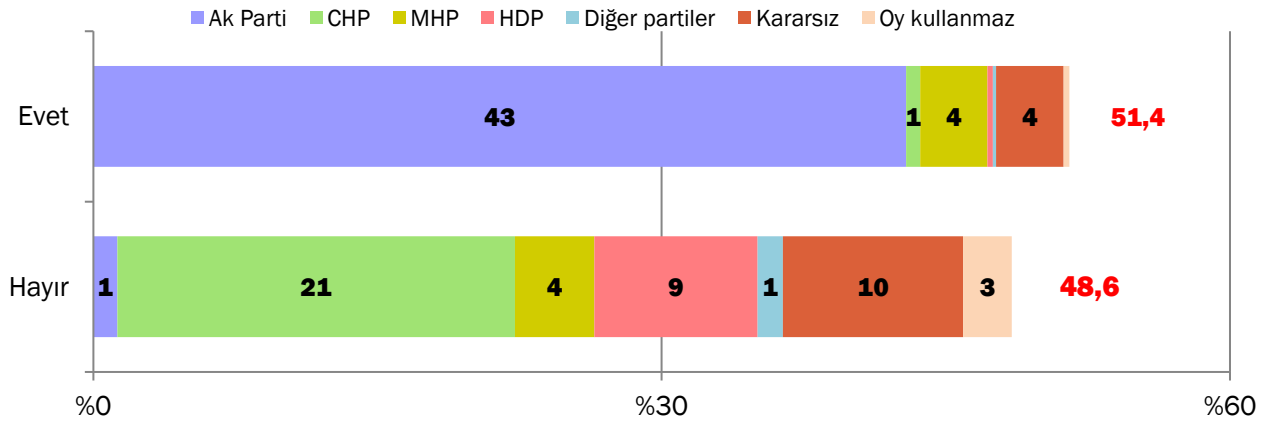
100 kişide halkoylaması tercihi ve 1 Kasım 2015 oyu

Yüzde 51,5 ‘evet’ oyunun 44’ünün 1 Kasım 2015 seçiminde oy tercihini Ak Parti’den yana kullananlardan geldiğini, ‘evet’ cephesinin ana unsurunun bu partinin seçmenlerinden oluştuğunu görebiliriz.

‘Hayır’ cephesi 22 kişiyle CHP’ye oy vermiş seçmenlerden, 7’şer kişiyle MHP ve HDP’ye oy vermiş seçmenlerden, 3 kişiyle de Ak Parti’ye oy vermiş seçmenlerden oluşuyor.

100 kişide halkoylaması tercihi ve parti tercihinin dağılımı

Araştırmada “bugün seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz?” sorusuna verilen cevaplarla halkoylaması oy tercihine baktığımızda Ak Parti’ye oy vereceğini söyleyen seçmenlerin neredeyse tümünün halkoylamasına ‘evet’ oyu verdiğini, MHP’ye oy vereceğini belirtenlerin yarı yarıya dağıldığını, CHP’ye ve HDP’ye oy vereceğini söyleyenlerin ‘hayır’ oyu vereceklerini beyan ettiklerini görebiliyoruz. Genel seçim için kararsız olan 14 kişiden 10’u ‘hayır’, 4’ü de ‘evet’ oyu vereceğini belirtmiş.

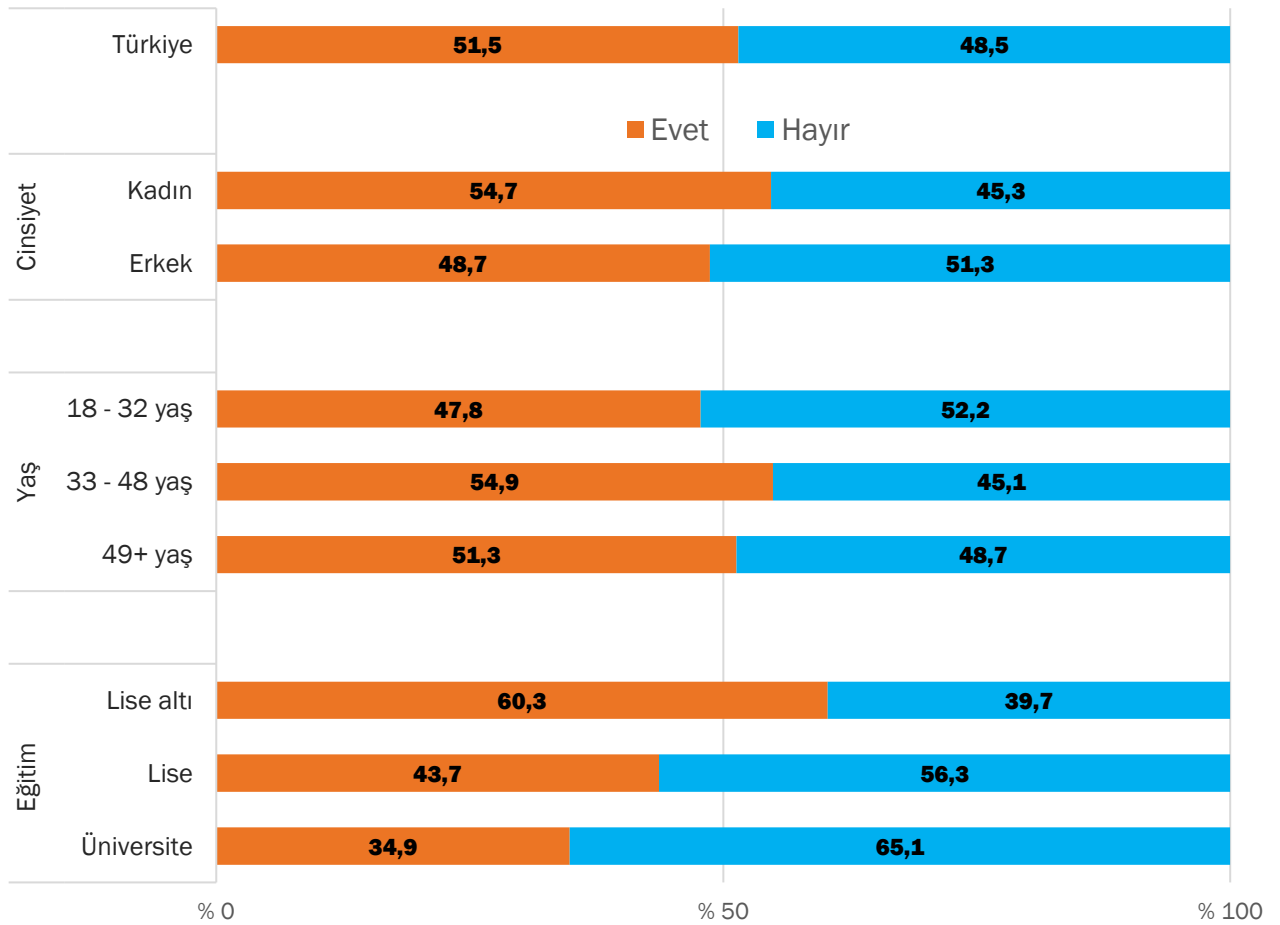
3.4. Demografik Kümelerde ‘Evet’/‘Hayır’ Dağılımları

‘Evet’ ve ‘hayır’ diyenlerin ayrı ayrı profilini gözden geçirdikten sonra tam tersi bir yaklaşımla demografik ve kültürel açıdan farklı kümelerin içindeki ‘evet’/‘hayır’ oylarının dağılımını da incelemek analize farklı boyutlar katacaktır.

3.4.1. Temel demografiye göre ‘evet’/‘hayır’ dağılımları

İlk olarak cinsiyet, yaş, eğitim gibi temel demografik kümelerdeki ‘evet’/‘hayır’ oy dağılımına baktığımızda çok dramatik farklılaşma görmüyoruz.

Temel demografik kümelere göre 'evet'/'hayır' dağılımı

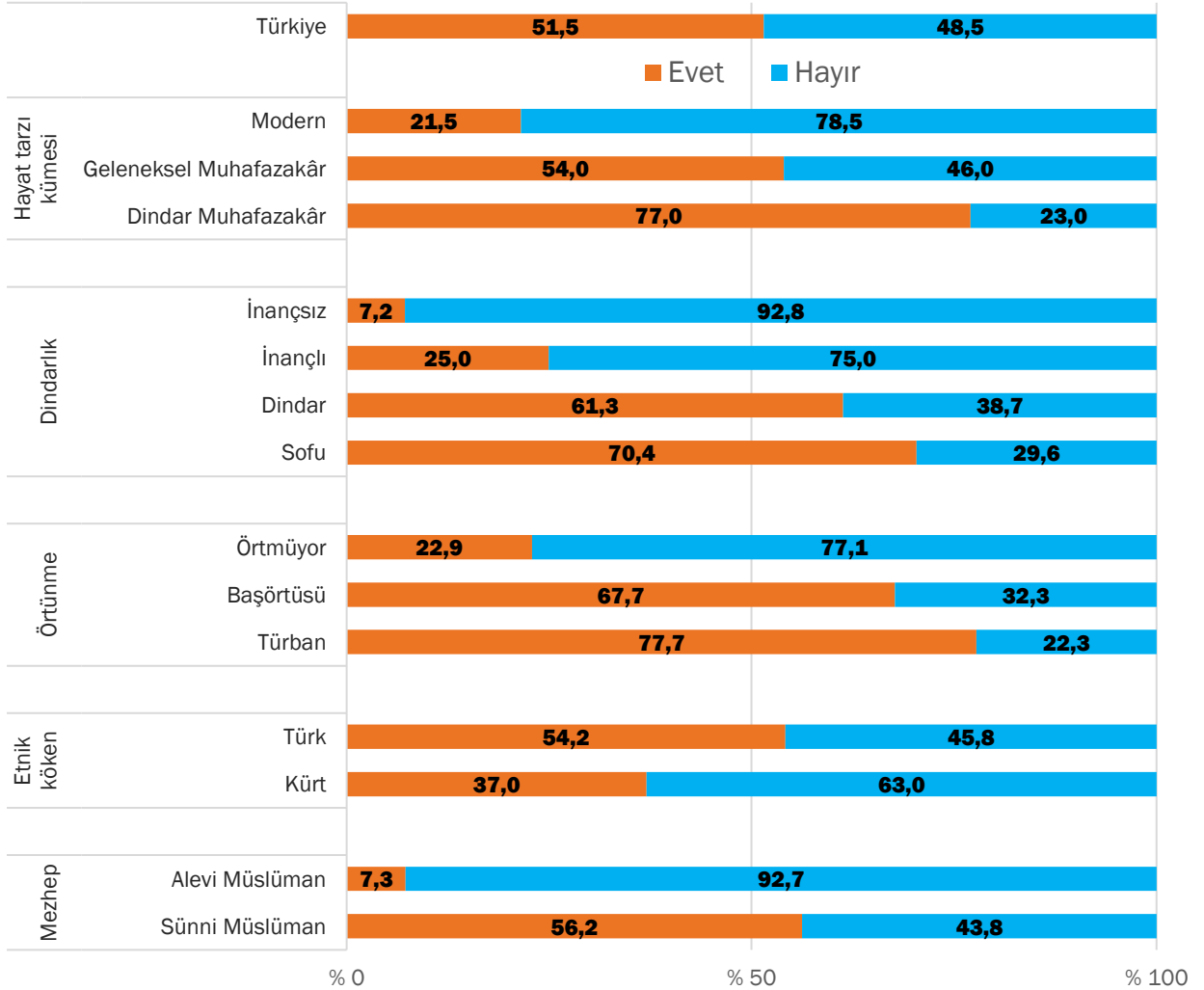
Eğitim seviyesi ve ‘evet’ oyu arasında ters ilişki var

Bir tek eğitim seviyesi ile tercih dağılımı arasında düzenli bir ilişki olduğunu görüyoruz. Eğitim seviyesi yükseldikçe ‘hayır’ verme oranı da artıyor.

Kadınların tercihinin bir nebze de olsa ‘evet’den, gençlerin ise ‘hayır’dan yana olduğunu tespit edebiliyoruz.

3.4.2. Dindarlık ve hayat tarzına göre 'evet'/'hayır' dağılımı

Hayat tarzı ve dindarlığa göre 'evet'/'hayır' dağılımı

Hayat tarzı ve dindarlık değişkenlerine göre halkoylaması tercihi ise yukarıdaki bölümdeki bulgularla paralellik gösteriyor.

Kendi hayat tarzını Modern olarak tarif edenlerin yüzde 80'e yakını 'hayır' derken bu oran Dindar Muhafazakârlarda tam tersi bir oranda gözüküyor. Ülkenin yarıya yakının teşkil eden Geleneksel Muhafazakârlarda ise 'evet'in 4 puan kadar üstünlüğü gözüküyor.

Dindarlık seviyesi ile 'evet' deme oranı arasında ciddi bir ilişki (korelasyon) göze çarpıyor. Dindarlık seviyesi arttıkça 'evet' deme oranı da düzenli olarak artıyor.

Kürtler arasında 'hayır' oyu verenlerin oranı Kürtler içindeki HDP oyundan da fazla

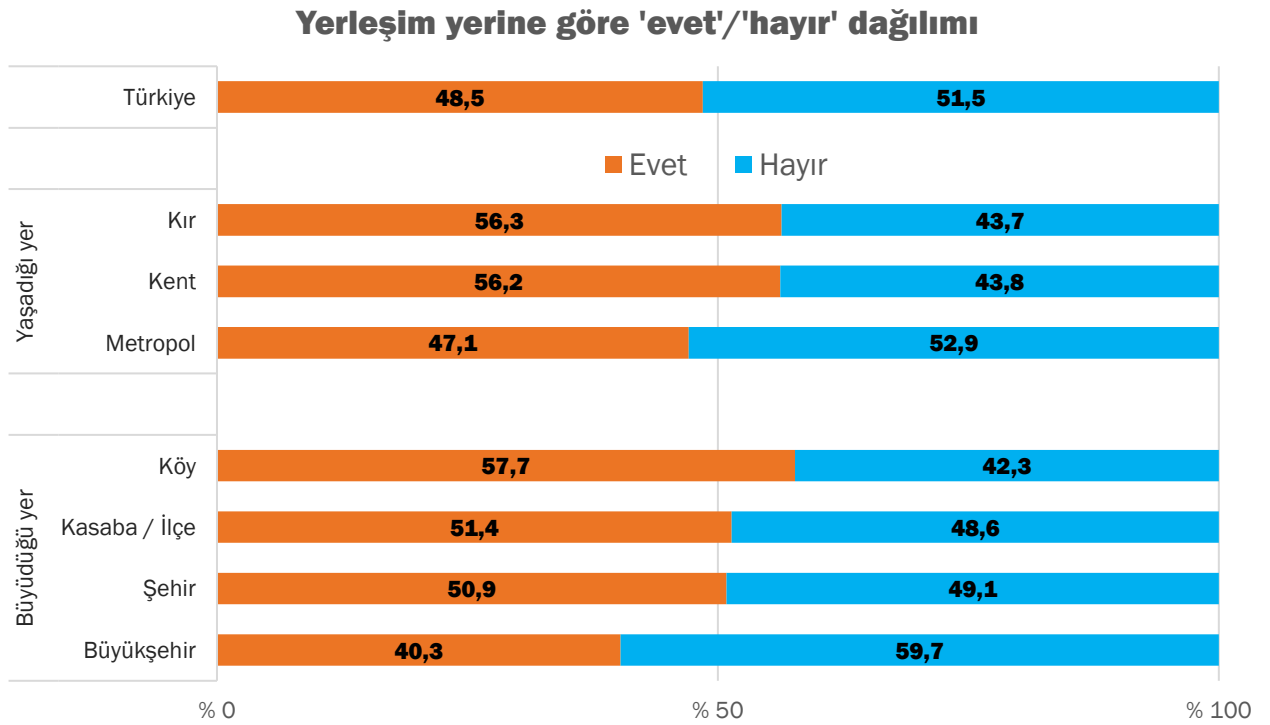
Kürtlerin üçte ikine yakını 'hayır' oyu kullanacağını belirtmiş gözüküyor. Bu oran Kürt seçmen içindeki HDP tercih oranının üstünde bir seviyede. Nisan'17 verilerine göre Kürt olduğunu belirtenlerin yüzde 58'i HDP'ye oy verdiğini belirtiyordu. 'hayır' diyenlerin oranı bunun 5 puan üstünde yüzde 63 oranında.

Alevilerin ise neredeyse tamamı 'hayır' oyu kullanacağını belirtmiş. Alevilerin içinde yüzde 10'dan az olacak şekilde Ak Parti seçmeni bulunduğunu biliyoruz. Tabloya baktığımızda 'firelerin' bu gruptan olduğunu düşünüyoruz.

3.4.3. Yerleşim yerine göre 'evet'/'hayır' dağılımı

Metropolde yaşamak veya büyümüş olmak ile 'hayır' arasında ilişki var

'Evet'/'hayır' dağılımına kişilerin büyüdüklerini söyledikleri ve şu anda yaşadıkları yerleşim yerlerinin tipine göre değerlendirdiğimizde ise metropol ve büyükşehir unsurunun etkisiyle karşılaşıyoruz.

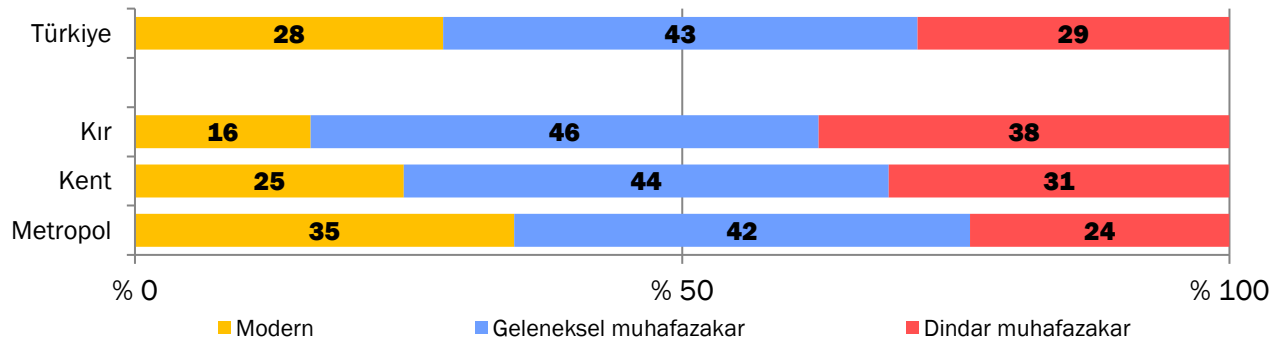
Kişilerin büyüdükleri yere dair beyanı halkoylamasında etkili bir unsur olarak göze çarpıyor. Diğer yandan kişilerin mevcut yaşadığı yerlerin tipine baktığımızda ise sadece metropol alanlarda yaşayanlarda bir farklılık görüyoruz. Ülke nüfusunun yüzde 50'sinin metropol tarifine uyan yerlerde yaşadığını düşünürsek, kırsal kesim ve kent arasındaki ufak farkların sandık sonucu ile paralel olduğunu görebiliyoruz. Sandık analizi bölümümüzde yaşanan yer büyüklüklerine göre 'evet'/'hayır' farkları bu sonuçlarla paralellik içeriyor.

3.4.4. Şehirli muhafazakârlar kime oy verdi?

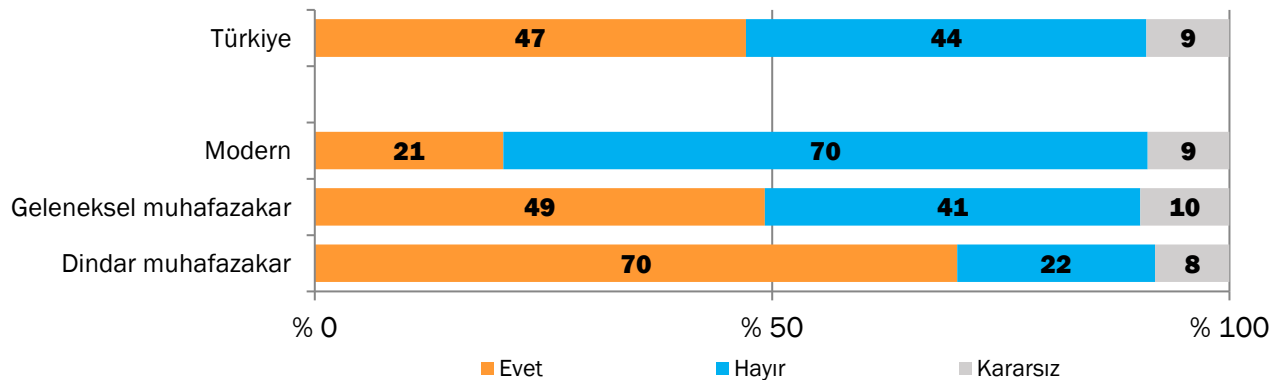
KONDA olarak 2012 yılından beri görüştüğümüz kişilere sorduğumuz hayat tarzı sorusunun ve kategorilerin hayat tarzı meselesini bütünüyle açıklamadığını bilsek ve kabul etsek de pratik ve her şeye rağmen iyi bir araç olduğu fikrindeyiz. Bu sorumuza Nisan başındaki araştırmamıza katılan deneklerin yüzde 28'i Modern, yüzde 29'u Dindar Muhafazakâr, yüzde 43'ü de Geleneksel Muhafazakâr olarak cevap vermiş.

Benzer şekilde yerleşim biriminde kır, kent ve metropol ayrımına gidiyoruz. Metropol derken, nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünlük şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerlerini temel alıyoruz. Kır-kent-metropol ayrımında da nüfusu 4000'in üzerindeki yerleri kent, altındakileri de kır olarak tanımlıyoruz. Bu doğrultuda da kırsal kesimde yaşayanlar yetişkin nüfusun yüzde 17'sini, kentlerdeki yüzde 33'ünü, metropollerdeki yüzde 50'sini oluşturuyor.

Hayat tarzları kümelerinin yerleşim birimine göre dağılımına bakınca kırsaldan metropole doğru gidildikçe kendi hayat tarzını Dindar Muhafazakâr olarak tanımlayanlar azalırken, Modern olarak tanımlayanlar artıyor. Geleneksel Muhafazakârlarda ise yine kırsaldan metropole doğru çok küçük bir azalma görülüyor.

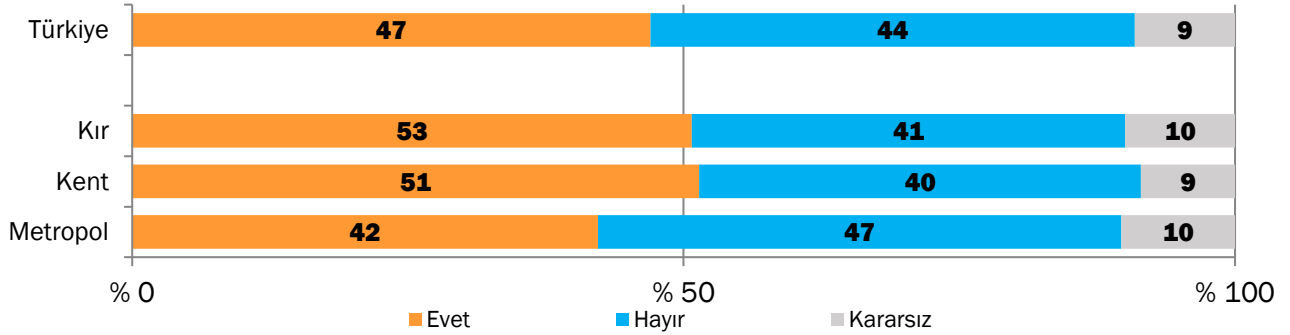

Halkoylaması oy tercihine göre baktığımızda hayat tarzı modern olanlar ile Dindar Muhafazakâr olanlar birbirlerinin tam tersi bir tutum takınıyorlar. Geleneksel Muhafazakârlar ise ortadan ikiye ayrılmış durumdadır. Modernler ile Dindar Muhafazakârların yaklaşık olarak aynı oranda bulunduğunu da düşününce halkoylaması sonucunun Geleneksel Muhafazakârların tercihiyle ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

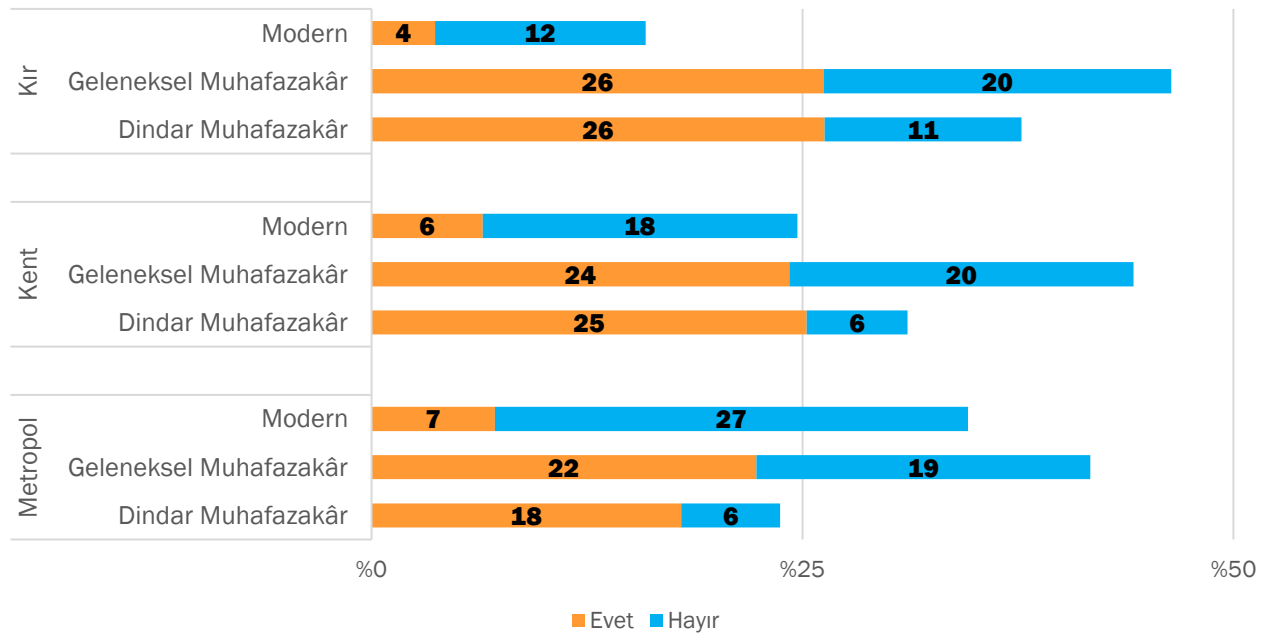
Yerleşim birimine göre analiz yaptığımızdaysa metropollerde ‘hayır’ın biraz daha önde, ‘evet’in ise kır ve kentlerde önde olduğunu görüyoruz.

Bu verileri birlikte analiz edince ise hayat tarzını Dindar Muhafazakâr olarak tanımlayan ve kentlerde yaşayanların en büyük oranda ‘evet’ destekçisi olan grup olduğunu anlıyoruz.

Kentlerde yaşayan Dindar Muhafazakârlar metropolde yaşayanlardan, metropolde yaşayanlar da kırsalda yaşayanlardan daha fazla ‘evet’ tercihinde bulunuyorlar. Geleneksel Muhafazakârlar içinde ise metropolde yaşayanlar kenttekilerden, kenttekiler de kırlardakilerden daha az ‘evet’ diyor.

Yerleşim yeri ve hayat tarzına göre ‘evet’/‘hayır’ dağılımı

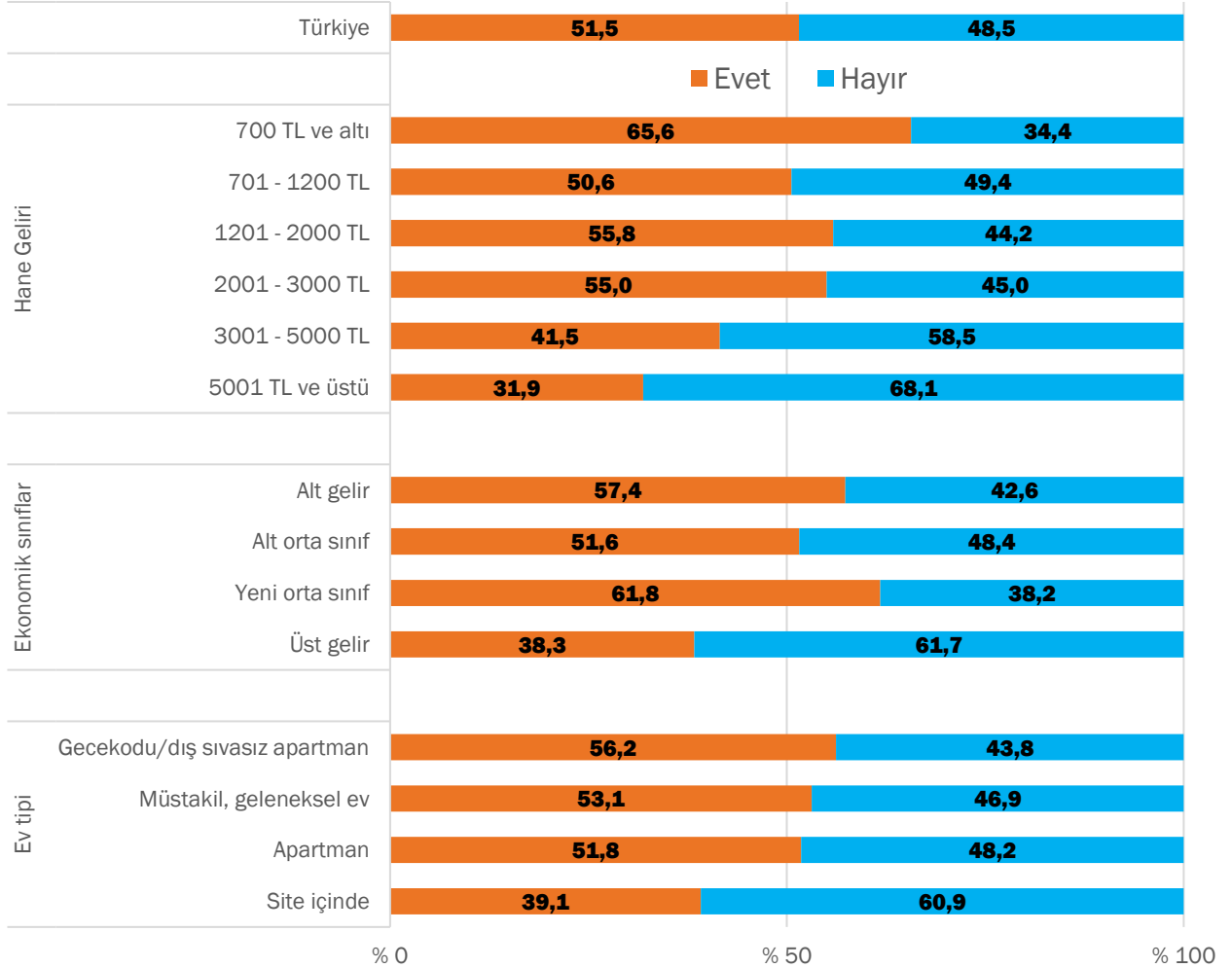
‘Evet’ kırsalda, ‘hayır’ metropollerde güçlü

Kamuoyundaki “Şehirli muhafazakârlar” tartışmasına tam bir cevap üretemese de, metropollerdeki Dindar Muhafazakârların dörtte üçü ‘evet’ oyu vermiştir ve bu kümenin metropollerde ‘hayır’ oylarındaki ağırlığı düşüktür. Ancak bunun nedeni ve boyutu başlı başına bir araştırma konusu olabilir.

3.4.5. Gelir gruplarına göre ‘evet’/‘hayır’ dağılımı

Gelir seviyesine göre baktığımızda ise ‘evet’ oyunun bir tek en düşük hane gelirine sahip grupta ortalamanın oldukça üstünde olduğunu görüyoruz.

Gelir durumuna göre 'evet'/'hayır' dağılımı

Yeni orta sınıf Ak Parti seçmeni olduğu kadar ‘evet’çi

Farklı birkaç veriyi bir araya getirip de oluşturduğumuz ekonomik sınıflar açısından bakıldığında önceki Barometre analizlerine benzer bir tablo ortaya çıkıyor. Genel bulgu olarak daha fazla Ak Parti seçmeni olan “Yeni orta sınıf”ın halkoylaması tercihi de ‘evet’ten yana gözüküyor. Üst gelir sınıfında ve en yüksek hane gelirine sahip olan iki grubunun üçte ikisinin ‘hayır’ oyu vermesi de dikkat çekiyor.

3.4.6. TV ve sosyal medya tercihlerine göre evet/hayır dağılımı

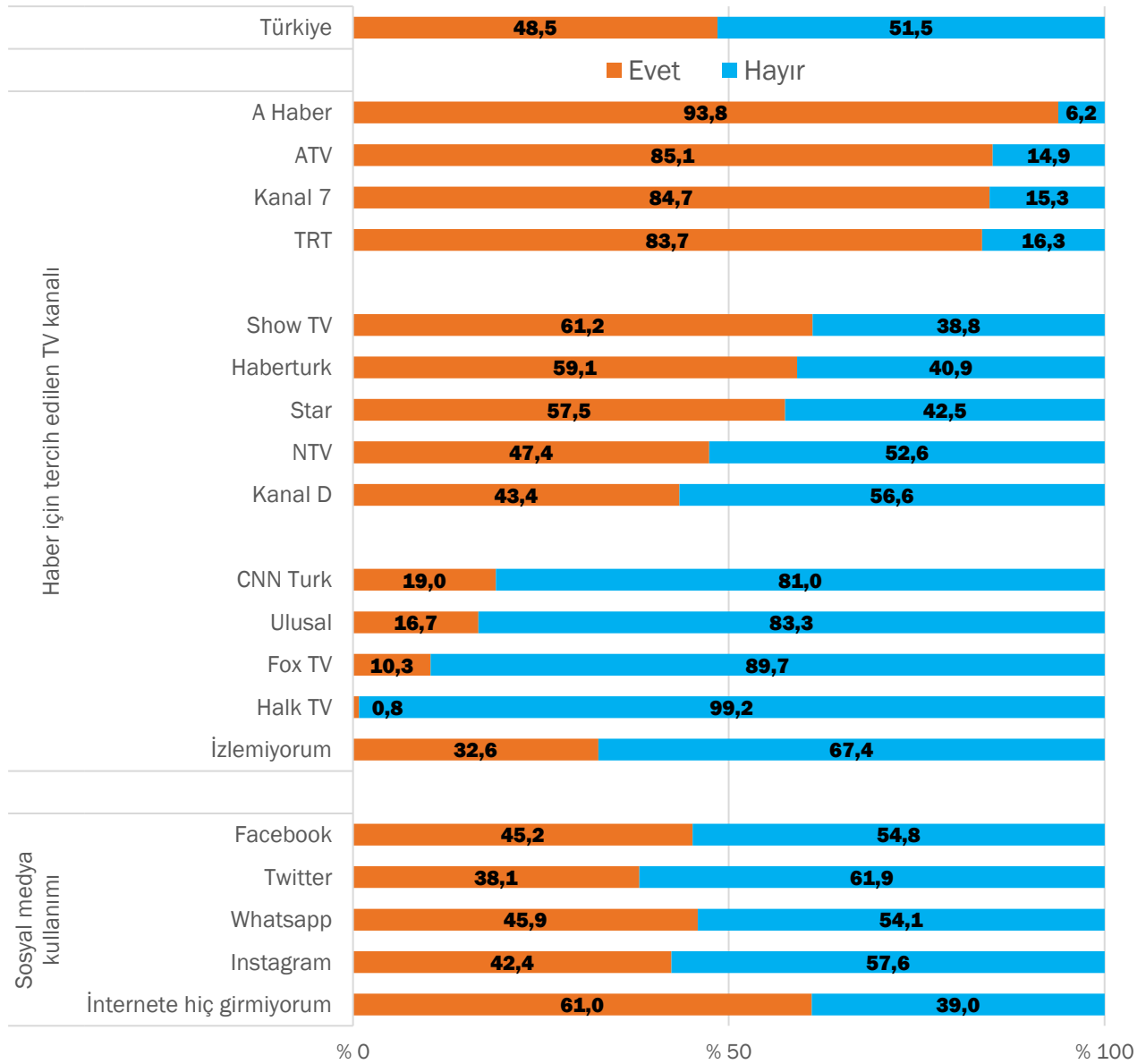
Haber seyretmek için tercih edilen TV kanalı siyasi tercihten sonra ‘evet’/‘hayır’ oyunu en yüksek oranda etkileyen unsur olarak göze çarpıyor. Grafikte görülen ilk dört kanalı haber için tercih edenlerin ‘evet’ tercihinin yüzde 80’in altına düşmediğini görüyoruz. Bu tabloya bakarak bu kanalların net bir siyasi söylemi olduğunu iddia edebiliriz.

Show TV, Star ve Kanal D gibi tematik olarak tüm izleyiciye hitap eden kanalların 'evet'/'hayır' dağılımı da birbirinden farklılık gösteriyor. Show TV ve Star izleyicileri Türkiye ortalamasının üstünde bir 'evet' oyu ağırlığı ile karşımıza çıkıyor. Kanal D izleyicilerinde ise 'hayır' daha ağırlıkta gözüküyor.

Haber kanallarına bakarsak, Habertürk A Haber kadar olmasa da 'evet' tercihinin ağır bastığı bir izleyici kitlesine sahip. Aynı şekilde NTV ve CNNTürk'ü karşılaştırabiliriz. CNNTürk'ten haber izleyenlerin sadece beşte biri 'evet' diyor. Diğer yandan, sosyoekonomik olarak aynı kitleye hitap eden NTV kanalı halkoylaması tercihinde Türkiye geneline benzer bir dağılım ortaya koyuyor.

TV tercihinine göre 'evet'/'hayır' dağılımı

3.5. Demografik Kümelerde ‘Evet’/‘Hayır’ Dağılımlarının Seyri

Başkanlık sistemi halkoylaması Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında Cumhurbaşkanı olduktan sonraki dönemde kamuoyunda tartışılmaya başlandı, 2016 yılının son günlerinde meclis komisyonuna geldi ve 2017 meclis genel kurulunda kabul edildi. Biz de KONDA olarak Şubat 2015 tarihinden halkoylaması tarihinin kesinleştiği 2017 yılı başına kadar görüştüğümüz kişilere “olası” bir halkoylamasında ne yönde oy kullanacaklarını sorduk. 2017 yılı itibariyle ise artık tarihi kesinleşmiş olan halkoylamasında ne yönde oy kullanacaklarını sorduk. Raporun ilerleyen sayfalarında da göreceğimiz üzere, birbirinden farklı demografik ve toplumsal kümelerin ‘evet’ ve ‘hayır’ tercihleri her ne kadar zaman içinde değişse de halkoylamasının tarihi açıklandıktan sonra verilen cevaplarda önemli kırılmalar gözlemliyoruz. Bunun yanı sıra, 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminden sonra da tercihlerin zamana yayılan seyrinde önemli değişiklikler tespit ediyoruz.

Yine bazı grafiklerde Kasım’16 itibariyle özel bir değişim gözlenebiliyor. Bunun temel nedeni o zamana dek bir siyasi gündem sorusu olarak sorulan ve değerlendirilen Başkanlık sistemi halkoylaması bulgularının raporlarımızda herhangi bir ağırlıklandırma yapılmadan yer almasıydı. Çünkü o zamanki amaç halkoylamasının neticesini doğru tahmin edebilmek değil, bu konudaki genel fikri seyri izlemektir. Bu nedenle Kasım’16 Barometresi’nden itibaren halkoylamasına dair bulgular siyasi tercihlerde uygulanan KONDA yöntemlerine paralel olarak hesaplanmıştır.

Bu bölümde sırasıyla yaş, eğitim, çalışma durumu, algılanan refah seviyesi, hayat tarzı kümesi, etnik köken ve mezhebe göre görüştüğümüz kişilerin halkoylamasında verecekleri oyların dağılımını göreceğiz.

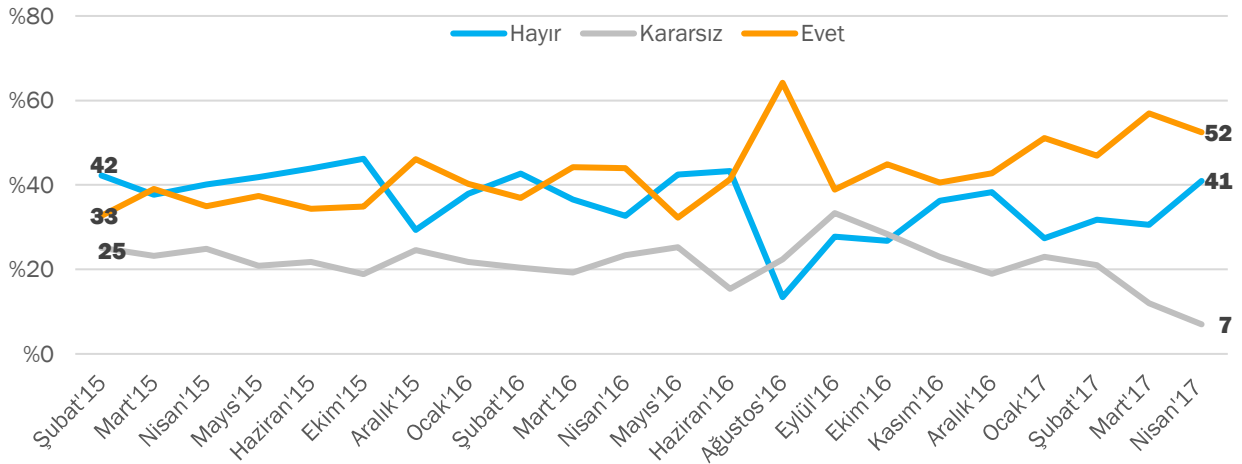
3.5.1. Yerleşim yerine göre halkoylaması tercihleri

Kırsalda yaşayanların tercihlerinde en büyük kırılmayı Darbe Girişimi yaptı

Kırsal kesimde yaşayanlar arasında ‘evet’ 8 puan önde başladı ancak 11 puan geride bitirdi. Darbe Girişimi öncesinde yüzde 40 bandından yüzde 30 bandına düştüğünü gördüğümüz ‘evet’ oyları sonrasında, halkoylaması takvimi açıklandıktan ve ‘evet’ kampanyası başladıktan sonra kaybettiği oranı büyük ölçüde geri kazandı ve yüzde 50’nin üzerinde yarışı noktaladı.

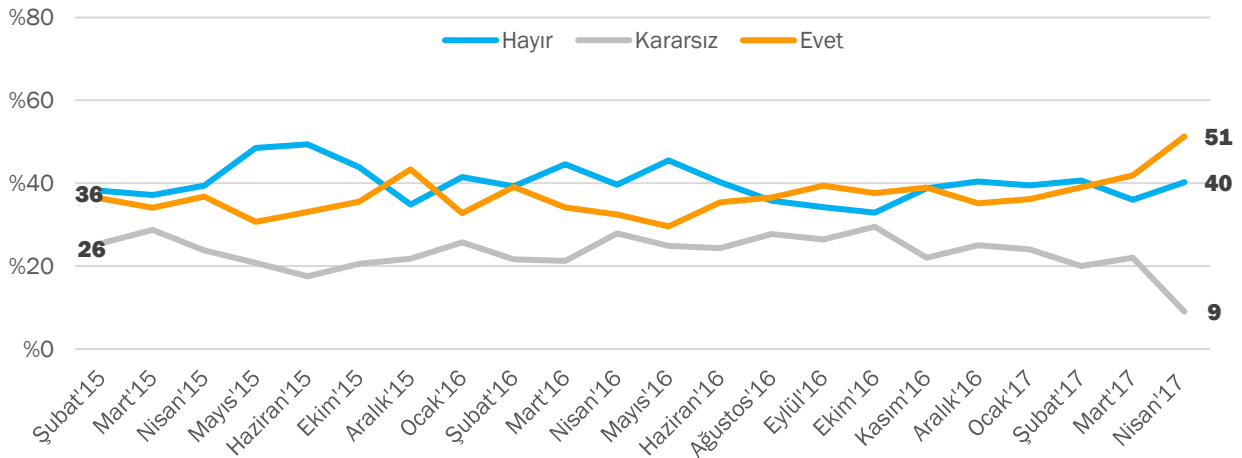
Kırda yaşayanların halkoylaması tercihinin seyri

Kentlerde 'evet' ve 'hayır' aynı noktada başladı

Kentlerde 'evet' ve 'hayır' oranları hemen hemen aynı noktada başladı. Ancak esas değişimi halkoylaması tarihinin belirlenmesinden sonra görüyoruz. 2016 yılının sonunda yine birbirine başa baş giden 'evet' ve 'hayır' arasındaki denge halkoylamasına bir ay kala kararsızların 'evet' lehine dönmesiyle bozuldu ve 11 puan farkla kazandı.

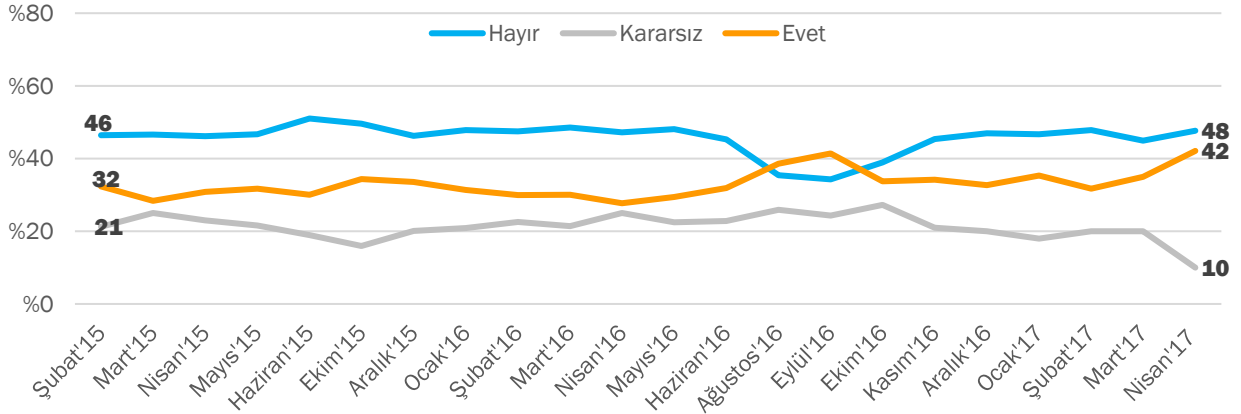
Kentlerde yaşayanların halkoylaması tercihinin seyri

Metropollerde 'hayır' önde başladı ve bitirdi. 'Evet' son düzlükte farkı oldukça kapattı

Metropollerde 'hayır' 14 puan farkla başladı ve Darbe Girişimine kadar da 'evet'le arasındaki farkı neredeyse sabit bir şekilde korudu. Ancak Darbe Girişimi ertesinde 'evet' oylarının bir kereye mahsus olmak üzere 'hayır' oylarının önüne geçtiğini görüyoruz. Ancak, Darbe Girişiminin yarattığı duygu halinin sönmesi ile 'hayır' oyları yine aynı oranı geri kazandı ve başladığı yerde bitirdi. 'Evet' ise çok gerilerden gelerek aradaki farkı halkoylaması öncesinde tek haneli rakamlara indirmeyi başardı.

Metropollerde yaşayanların halkoylaması tercihinin seyri

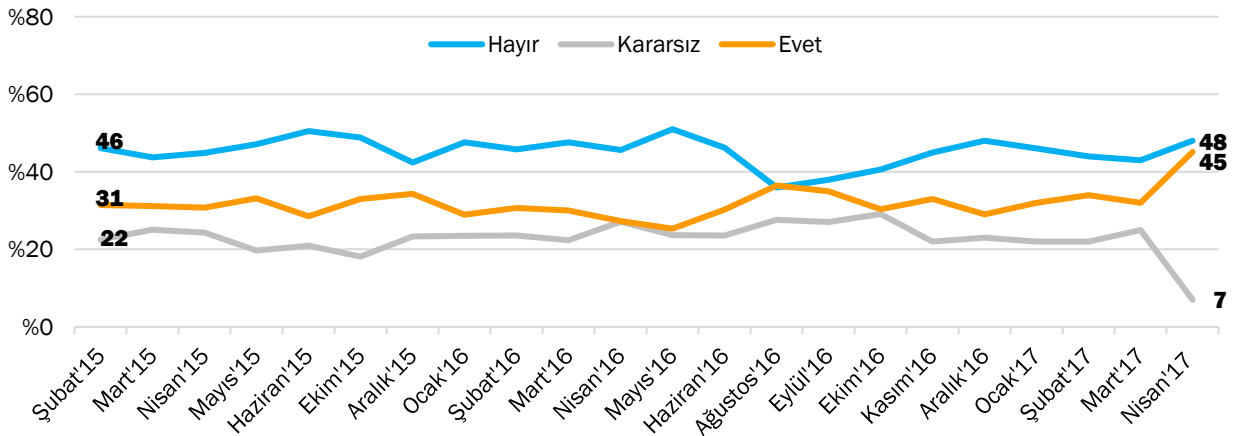
3.5.2. Yaşa göre halkoylaması tercihleri

Gençlerde “kararsız” oyları halkoylaması öncesinde ‘evet’ lehine döndü

Başkanlık halkoylamasına dair Şubat'15 tarihinde ilk defa soru sordüğümüzda 18-32 yaş grubunda ‘evet’ oyları yüzde 30, ‘hayır’ oyları ise yüzde 50 mertebesindeydi. ‘Hayır’ oylarının oranı Darbe Girişimine kadar hemen hemen aynı kalırken, Darbe Girişiminden sonra yaklaşık 15 puanlık sert bir düşüş yaşadı. Ancak, halkoylaması öncesinde yaptığımız son araştırmamıza da baktığımızda görüyoruz ki ‘hayır’ oyları başladığı yerde bitirdi. ‘evet’ oylarının da yine benzer bir şekilde Darbe Girişimi sonrasında anlamlı bir derecede arttığını, ancak esas yükselişini halkoylamasına bir ay kala “kararsız” seçmenin ‘evet’ yönüne dönmesiyle gerçekleştirdiğini görüyoruz.

Aşağıdaki grafikte yer almasa bile yine bu yaş grubuna dâhil olan, 1 Kasım 2015 seçimlerinde yaşı tutmayan ve halkoylamasında ilk defa oy kullanan gençlerin oy dağılımı halkoylamasının hemen öncesinde yüzde 34 ‘hayır’ ve yüzde 45 ‘evet’ şeklindeydi. Yüzde 21 ise “kararsız” olduğunu belirtmişti.

18-32 yaş grubunun halkoylaması tercihinin seyri

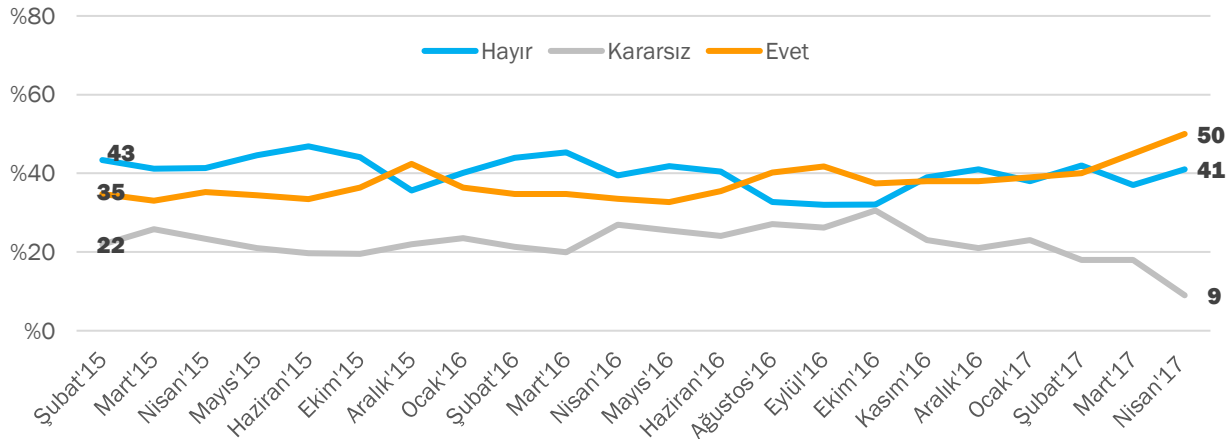

Orta yaşlılar da gençlere benzer bir eğilim gösterdi, ancak 'evet' oyları 'hayır' oylarını geçti

33-48 yaş grubunda da 'hayır' oyları önde başladı. Önce 1 Kasım seçimlerinden takiben bir düşüş yaşandı, sonra da Darbe Girişiminin ertesinde 'hayır' oylarının oranı yine azaldı. Ancak, halkoylamasının yapılacağı kesinleştikten sonra biraz da olsa toparlandı ve Şubat 2015 tarihindeki hemen hemen aynı oy oranıyla bitirdi. 'Evet' ise yine geriden gelerek önce 1 Kasım'da sonra da Darbe Girişimiyle 'hayır' ile arasındaki farkı kapadı. 2017 yılı itibarıyla "kararsız" seçmenin oranı yüzde 20 mertebesinde yüzde 10 mertebesine düşerken 'evet' oyları da son ayda oranını 10 puan yükseltti.

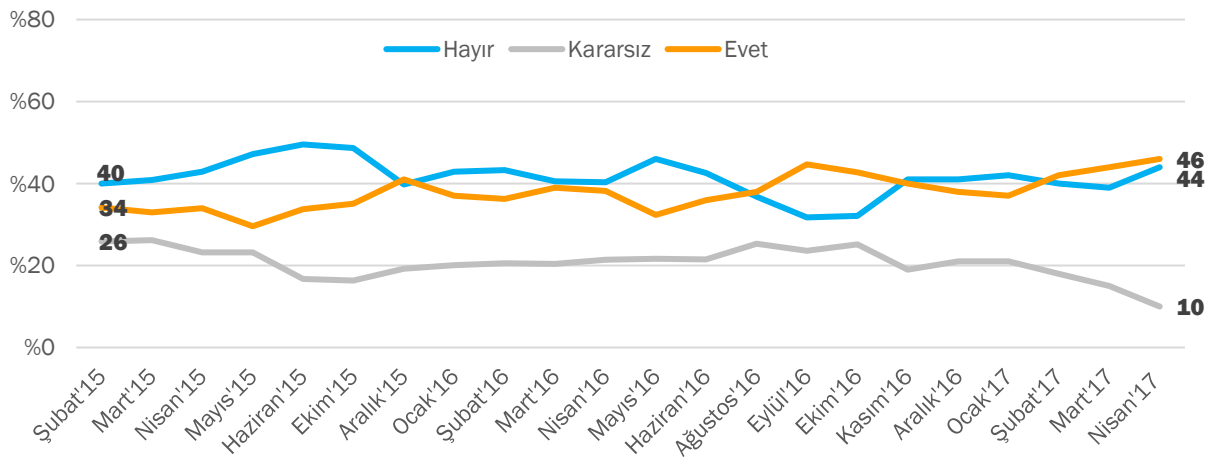
33-48 yaş grubunun halkoylaması tercihinin seyri

49 ve üstü yaş grubunda 'evet' ve 'hayır' oy oranları başa baş gerçekleşti

Diğer yaş gruplarına benzer şekilde 49 ve üstü yaş grubunda 'hayır' önde başladı ancak 'evet' geriden gelerek bu farkı kapattı. Yine 1 Kasım seçimleri ertesinde ve özellikle Darbe Girişimini takiben 'hayır' oranları azaldı ve "kararsız" seçmenin oranı yükseldi. Halkoylaması tarihinin kesinleşmesiyle birlikte "kararsız" seçmenin 'evet' ve 'hayır' oylarına benzer oranlarda döndüklerini görüyoruz.

49+ yaş grubunun halkoylaması tercihinin seyri

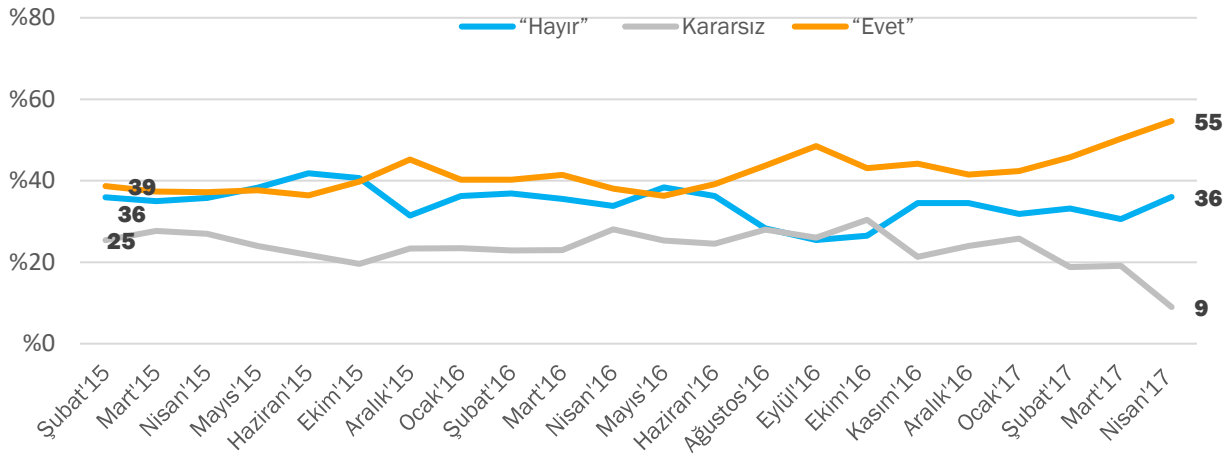

3.5.3. Eğitim seviyesine göre halkoylaması tercihleri

Lise altı eğitimlilerde ibre ‘evet’e Darbe Girişimiyle döndü

Eğitim seviyesi lisenin altında olanlarda halkoylamasının seyrini gözlemlediğimiz grafikte gözümüze çarpan ilk bulgu halkoylaması tarihi açıklandıktan sonra ‘evet’ oyu vereceğini belirtenlerin hızlıca artması ve “kararsız” seçmenlerin gitgide azalması. Halkoylaması maratonunu ‘evet’ oyu verecekler yüzde 40 bandında başlayıp yüzde 50 bandının üstünde tamamlarken, ‘hayır’ oyu vereceğini belirtmiş olanlar soruyu araştırmalarımızda görüştüğümüz kişilere ilk defa yönelttiğimiz Şubat 2015 tarihindeki oranına benzer bir oranda bitirdi. Halbuki 2016 yılının son çeyreğinde az da olsa ‘evet’ oyları düşüşte ve ‘hayır’ oyları da yükselişteydi. Buradan da Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın lise altı eğitimlileri halkoylaması tarihi yaklaştıkça Başkanlık konusunda ikna edebilmiş olduğunu iddia edebiliriz.

Lise altı eğitimlilerde halkoylaması tercihinin seyri

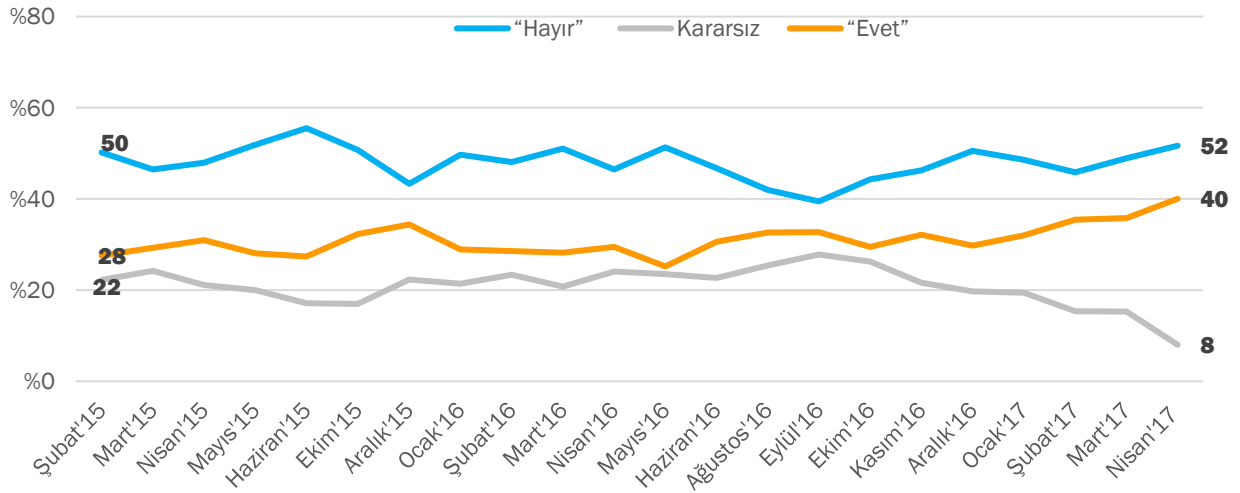

Lise eğitimlilerde ‘hayır’ tercihi hep öndeydi, ancak genel oranı değişmedi

Eğitim seviyesi lise düzeyinde olanların halkoylaması tercihindeki seyrine baktığımızda ise yine ‘hayır’ kampının seçim maratonunu soruyu ilk sormaya başladığımız Şubat 2015’teki oranında bitirdiğini görüyoruz. ‘Evet’ kampı ise yine 2017 yılı başı itibarıyla artışa geçmiş ve soruyu ilk defa sordüğümüz zamanki oy oranına 10 puandan fazla eklemiş. Yine de ‘evet’ kampı ‘hayır’ kampı ile arasındaki 10 puana yakın farkı kapatamamış.

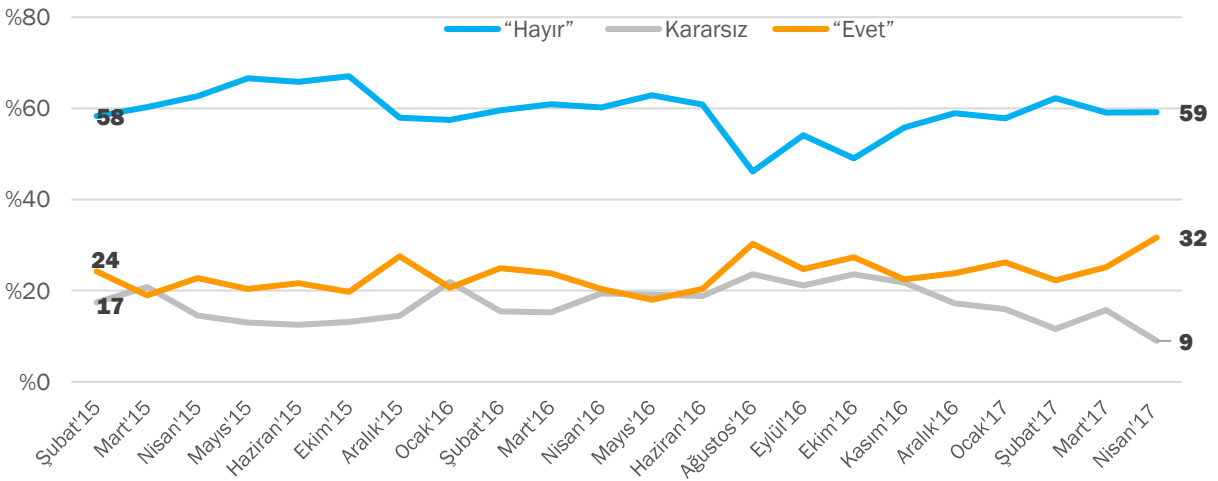
Lise eğitimlilerde halkoylaması tercihinin seyri

Lise üstü eğitimlilerde 'hayır' en başından beri açık ara öndeydi

Lise üstü eğitimlilerin halkoylaması tercihinin seyrine baktığımızda ise gözümüze çarpan ilk bulgu 'hayır' ve 'evet' arasındaki farkın en başından beri neredeyse kapanmaz bir şekilde derin olması. Yüzde 60 bandındaki 'hayır' oyları halkoylamasını maratonunu yine yüzde 60 civarında bitirdi. 'evet' oyları her ne kadar son iki ayda kayda değer artış gösterse de yüzde 30 bandını zorlukla aştı.

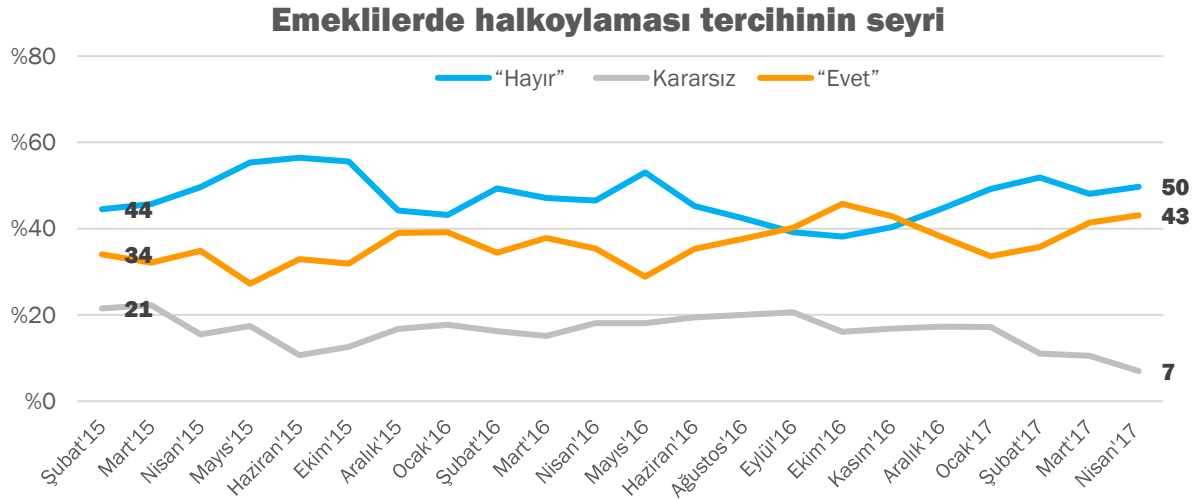
Lise üstü eğitimlilerde halkoylaması tercihinin seyri

3.5.4. Çalışma durumuna göre halkoylaması tercihleri

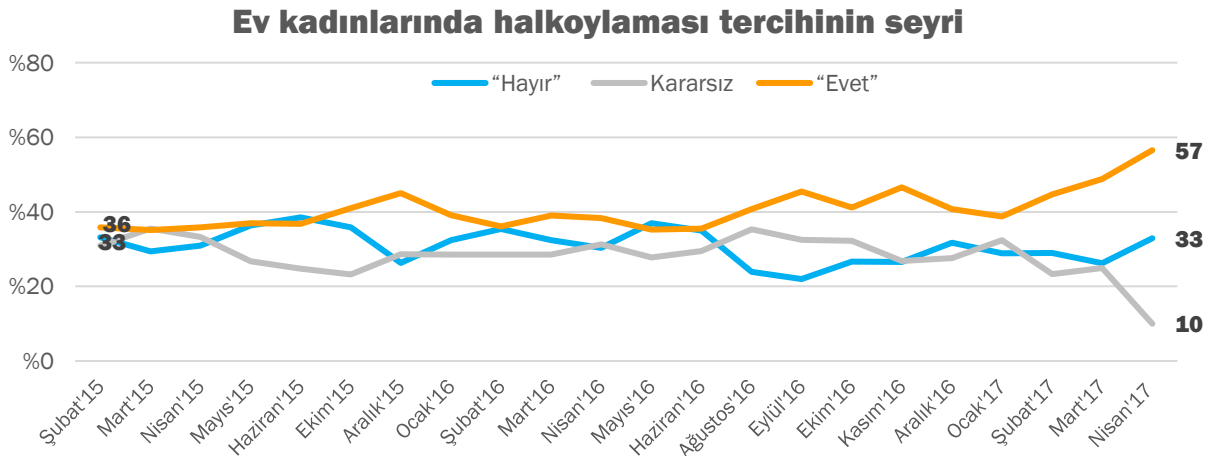
Halkoylaması tarihi yaklaştıkça emekliler arasında ‘evet’ ve ‘hayır’ oranları birlikte arttı

Emekliler arasında hem ‘evet’ hem de ‘hayır’ oylarının inişli çıkışlı bir seyri oldu, ancak genelde ‘hayır’ oyları ‘evet’ oylarının önünde seyretti. Darbe Girişimi sonrasında kısa süreliğine ‘evet’ oyları öne geçse de yılsonu yaklaştıkça düşüşe geçti. Kampanyaların etkisiyle Ocak’17 itibarıyla tekrar yükselişe geçse de sonuç olarak ‘hayır’ oylarını yakalayamadı.

Kararsız ev kadınları ‘evet’ oyuna döndü

Çalışma grupları arasında en büyük grup olan ve yetişkin nüfusun üçte birini oluşturan evkadınlarının tercihi bir bakıma Türkiye siyasetinin rengini ve gidişatını belirliyor. Aşağıdaki grafikte ‘evet’ ve ‘hayır’ oylarının halkoylaması maratonuna birbirine benzer oranlarda başladığını ancak ilk olarak Darbe Girişimi, daha sonra da halkoylaması tarihinin kesinleşmesinin ertesinde ‘evet’ oylarının keskin bir şekilde arttığını görüyoruz. “Kararsız” evkadınlarının oranı da yine benzer bir keskinlikte azaldı ve ‘evet’ oyuna döndü.

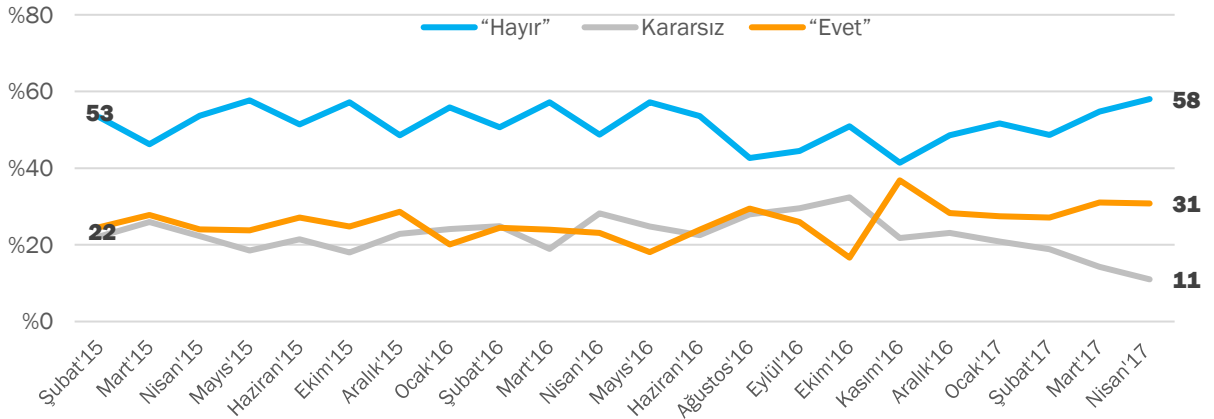

Öğrenciler arasında halkoylaması tarihi yaklaşırken ‘evet’ oranında değişim olmadı

Öğrencilerde halkoylamasının siyasi seyrine baktığımızda ‘evet’ oylarının halkoylaması tarihi açıklandıktan sonra neredeyse sabitlendiğini ve fazlaca değişmediğini görüyoruz. Yine de gerek ‘evet’ oyları gerekse ‘hayır’ oyları başladıkları oranın 5-6 puan üzerinde bitirdiler, ancak yüzde 60’a yaklaşan oranıyla ‘hayır’ galip geldi.

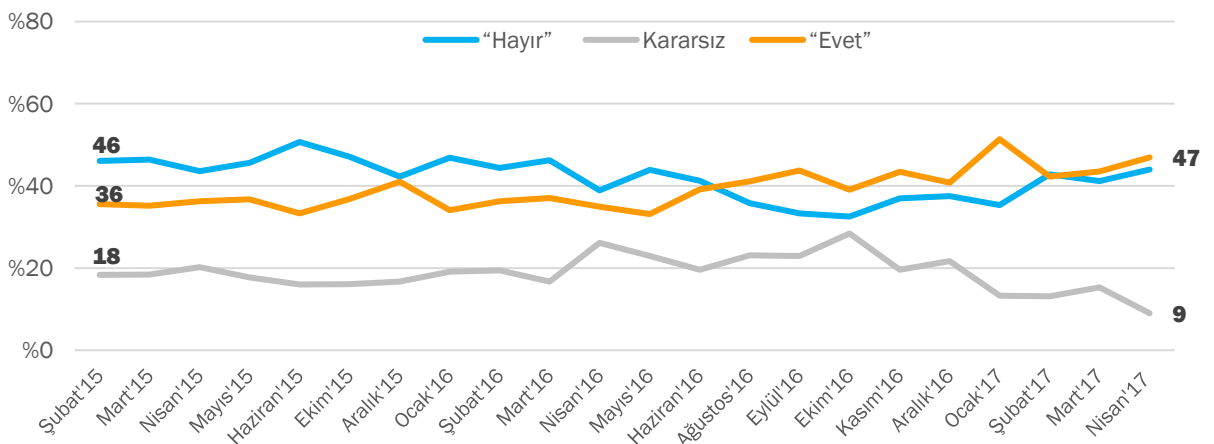
Öğrencilerde halkoylaması tercihinin seyri

İşçi, esnaf ve çiftçi ikiye bölündü

İşçi, esnaf ve çiftçi arasında ‘hayır’ önde başladı ve başladığı yerde bitirdi. ‘Evet’ ise geriden geldi ve özellikle Darbe Girişimi sonrasında ‘hayır’ oylarını yakaladı. Dolayısıyla işçi, esnaf ve çiftçilerden oluşan çalışma grubunun belirgin bir tercihi olduğunu söyleyemeyiz.

İşçi, esnaf, çiftçilerde halkoylaması tercihinin seyri

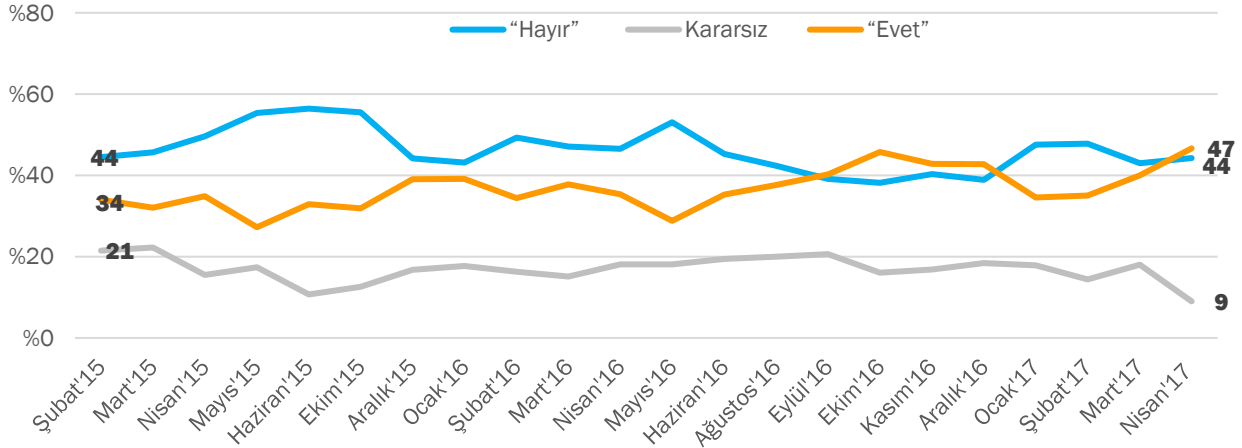

Devlet memurları arasında ‘evet’ ve ‘hayır’ halkoylaması yaklaşırken eşitlendi

Halkoylaması öncesinde kamuoyunda devlet memurlarının oy tercihlerini anketörlere doğru söyleyip söylemedikleri de oldukça tartışıldı. Grafiğimizde de görüldüğü üzere ‘hayır’ oyu devlet memurları arasında önde başladı ancak ‘evet’ özellikle Darbe Girişimi

ertesinde yavaş yavaş yükseldi ve Mart 2017 itibariyle ‘hayır’ oylarını yakaladı. Bundaki en büyük faktörün yine “kararsız” memurların halkoylaması tarihi yaklaşırken tercihlerini ‘evet’ yönüne döndürmeleri olduğunu görüyoruz. Halkoylaması öncesindeki iki ayda “kararsız” oranı azalırken ‘evet’ oranı da benzer bir şekilde artmış ve bir hafta kala ‘hayır’ oylarının önüne geçmiş.

Devlet memurlarının halkoylaması tercihinin seyri

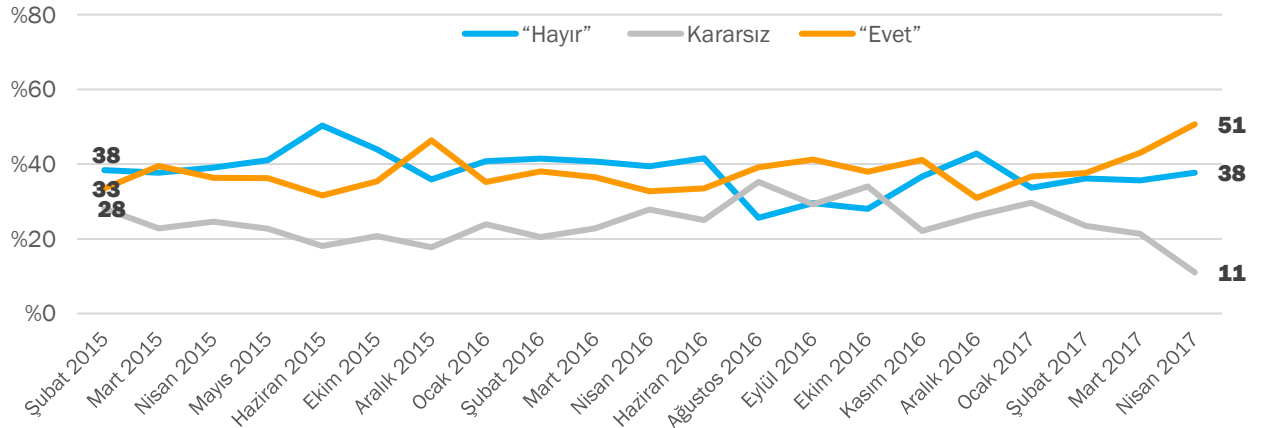

3.5.5. Gelir seviyesine göre halkoylaması tercihleri

Alt gelir grupları Halkoylaması tarihi belirlendikten sonra ‘evet’ oyuna döndü

Aşağıdaki grafikte temel olarak alt gelir grupları arasında hem ‘evet’ oylarının hem de ‘hayır’ oylarının oldukça inişli ve çıkışlı seyrini görüyoruz. Ocak-Nisan 2017 arasında “kararsız” seçmenin oranı 20 puandan fazla azalırken, ‘evet’ oranı 15 puan mertebesinde artmış.

Alt gelir sınıfında halkoylaması tercihinin seyri

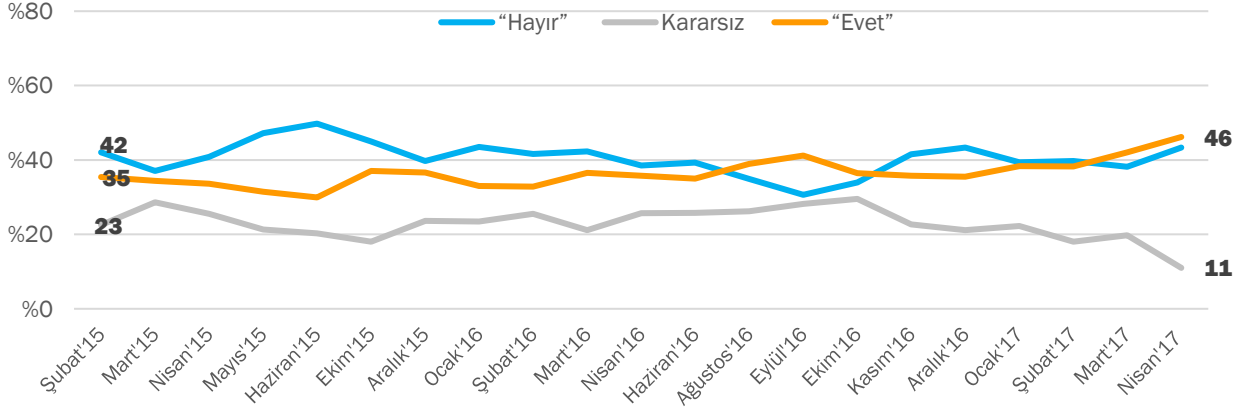
Alt orta sınıflarda ‘evet’ ve ‘hayır’ başa baş gitti ve ‘evet’ burun farkıyla kazandı

Alt gelir grubuna kıyasla alt orta sınıflarda halkoylaması oy tercihinde daha az dalgalanma gözlemliyoruz. Ancak yine de gerek ‘evet’ gerekse ‘hayır’ kampları için Darbe Girişiminin etkisi grafikte gözler önüne geliyor: ‘hayır’ azalırken ‘evet’ artmış. Ocak’17 itibariyle ‘evet’ ve ‘hayır’ oylarının eşitlendiğini görüyoruz. “Kararsızlar” ise neredeyse

eşit bir şekilde ‘evet’ ve ‘hayır’ oylarına bölündüler, ancak sonuçta kazanan burun farkıyla ‘evet’ oldu.

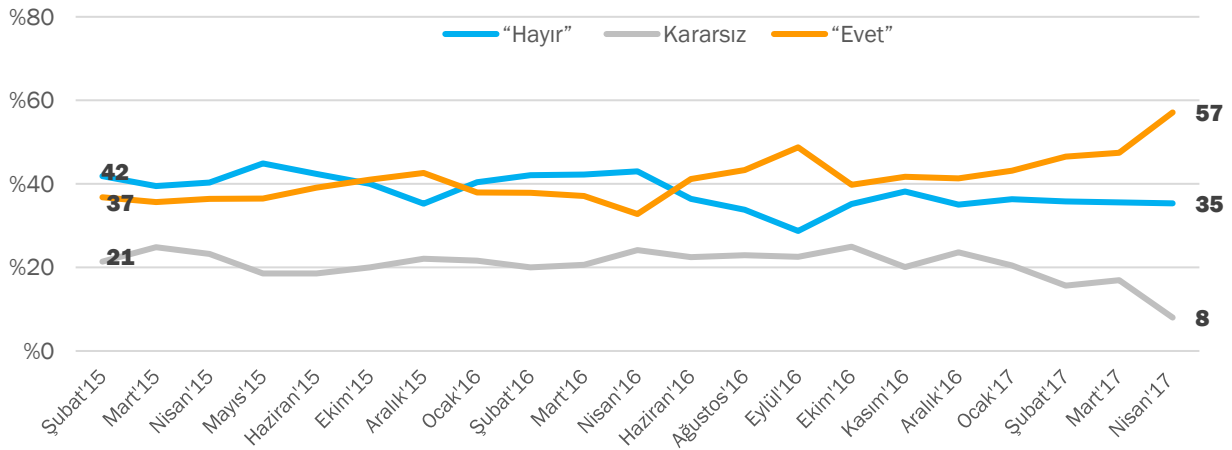
Alt orta sınıfta halkoylaması tercihinin seyri

Yeni orta sınıf kararını Darbe Girişimi sonrasında verdi

Darbe Girişimine kadar hemen hemen birbirine paralel giden ‘evet’ ve ‘hayır’ oranları 2016 yazı itibarıyla ‘evet’ lehine döndü. Özellikle halkoylamasından neredeyse dört ay öncesine kadar yeni orta sınıftaki “kararsız” seçmenin oranının hemen hemen hiç değişmemesi, Darbe Girişimi sonrasında ‘evet’ kampının aslında “kararsız” seçmenden değil ‘hayır’ kampından oy kazandığını gösteriyor. Halkoylaması tarihi belirlendikten sonra ise “kararsız” seçmenin yavaş yavaş ‘evet’ lehine ikna olduğunu görüyoruz. ‘hayır’ kampı ise halkoylaması maratonunu başladığının 7 puan daha altında bitirdi.

Yeni orta sınıfta halkoylaması tercihinin seyri

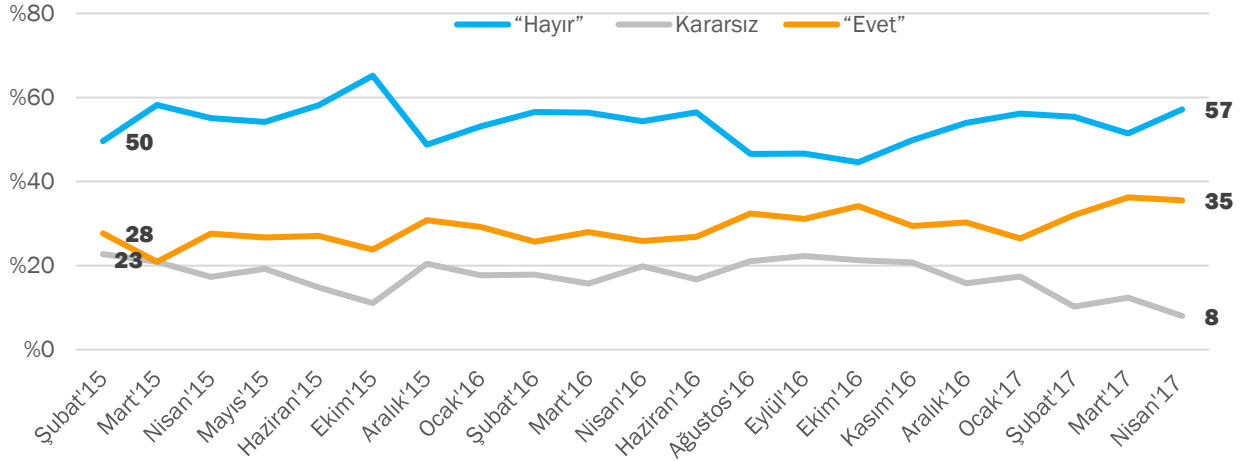

Üst sınıflarda ‘hayır’ büyük farkla kazandı

Üst sınıflar arasında ‘hayır’ oranı en başından beri öndeydi. Aynı diğer gruplarda olduğu gibi yine Darbe Girişimi sonrasında ‘evet’ oylarında bir artma ve ‘hayır’ oylarında bir azalma görüyoruz. Ancak diğer gelir gruplarına göre bu değişim daha sınırlı olarak gerçekleşti. 2016 yılsonu itibarıyla ise ‘hayır’ oyları önce başlangıçtaki oy oranını geri kazandı, halkoylamasına bir ay kala ise “kararsız” seçmeni ikna etmeyi başardı. Mart

ve Nisan 2017 arasında ‘evet’ oranının oynamaması da yine bu bulgumuzu destekliyor.

Üst sınıfta halkoylaması tercihinin seyri

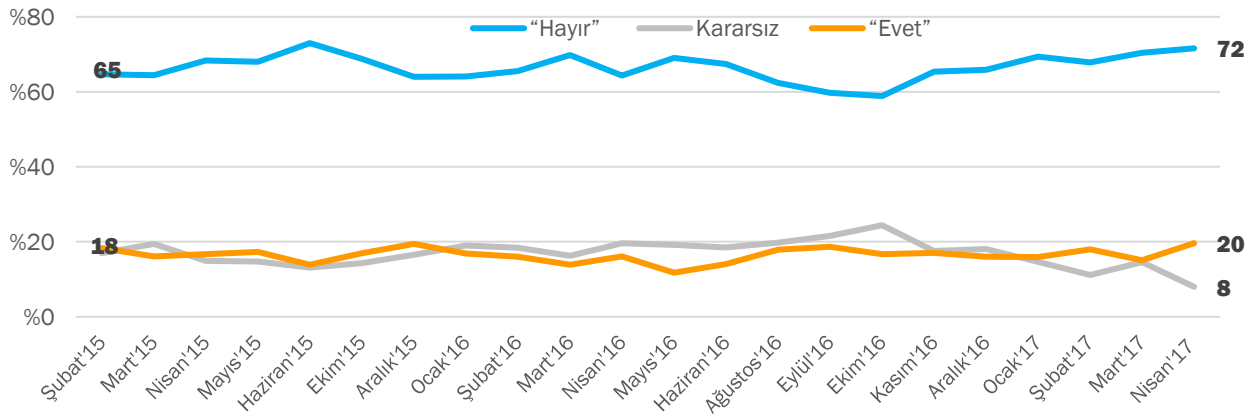

3.5.6. Hayat tarzı kümelerine göre halkoylaması tercihleri

Modernler halkoylaması tercihlerini hiç değiştirmediler

Modern hayat tarzı kümesinden gelenler için halkoylaması tercihi deyim yerindeyse hiç değişmedi. Diğer bütün kümelerde olduğu üzere ‘hayır’ kampında Darbe Girişimi sonrasında 10 puana yakın bir düşüş gerçekleşse de 2016 yılsonu yaklaşırken kaybettiği oy oranını geri kazandı. “Kararsız” seçmen ise ‘evet’ lehine azaldı. Ancak, sonuç olarak ‘evet’ oy oranı yüzde 20 mertebesini geçmedi.

Modernlerin halkoylaması tercihinin seyri

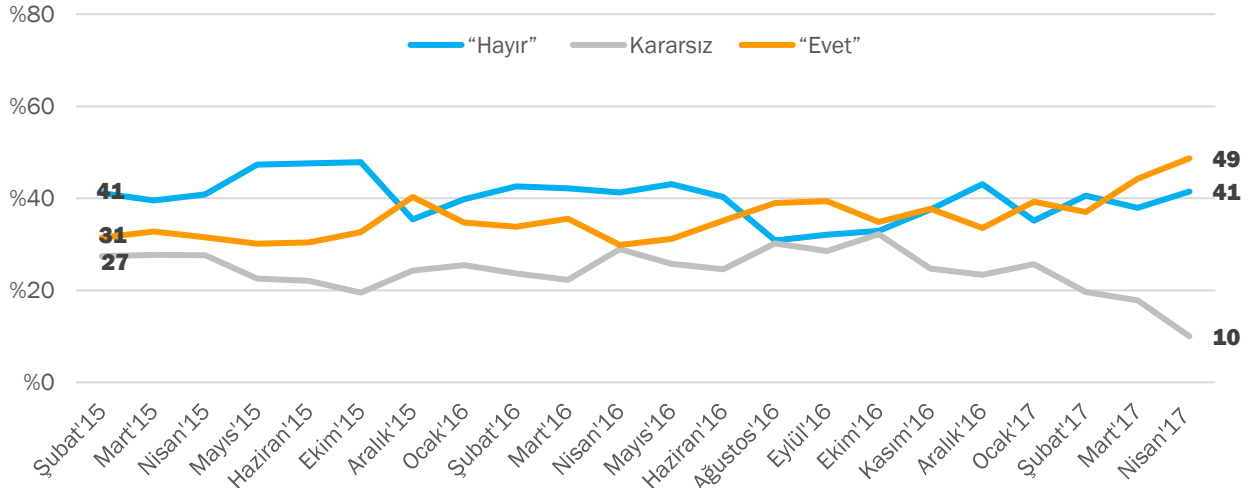
Geleneksel Muhafazakârlar kararını son düzlükte verdi

Geleneksel Muhafazakârlar hayat tarzı kümeleri arasında halkoylaması tercihinin 2 yıl boyunca en belirsiz sürdüğü küme oldu. Genelde kendilerini “orta yolcu” olarak niteleyen bu küme içinde Darbe Girişimine kadar genelde ‘hayır’ oyu öndeydi, ancak 2016 yazı sonrasında ibre ‘evet’ yönüne döndü. Halkoylaması yaklaşırken “kararsız” oranının hızla düşmesinden de yine bu grubun genel olarak ‘evet’ oylarını yükselttiğini

iddia edebiliriz. ‘Evet’ oyları yüzde 50 mertebesine ulaşırken, ‘hayır’ oyları yüzde 40 mertebesinde asılı kaldı.

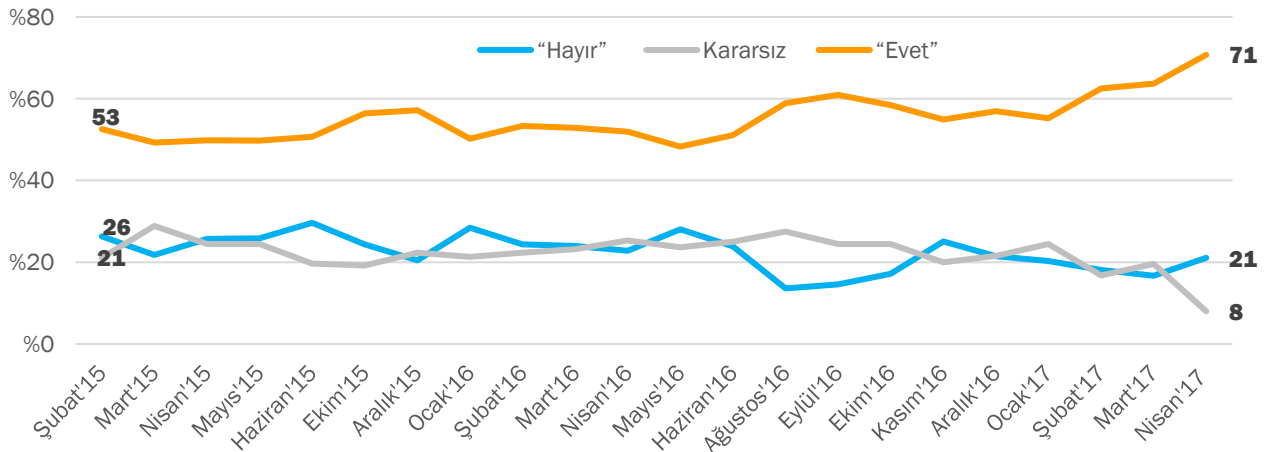
Geleneksel Muhafazakârların halkoylaması tercihinin seyri

Her beş Dindar Muhafazakârdan biri kararını Darbe Girişimi sonrasında verdi

Dindar Muhafazakâr hayat tarzı kümesindeki her iki kişiden birinin halkoylaması sorusunu görüştüğümüz kişilere ilk defa yönelttiğimiz Şubat'15'ten beri 'evet' oyu vereceğini ve 'evet' oranının bunun altına hiç düşmediğini görüyoruz. Ancak Darbe Girişimi ve halkoylaması arasında geçen 10 aylık sürede kararsız olan yüzde 20'lik bir grubun da yavaş yavaş 'evet' oyu vereceklere katıldığını görüyoruz.

Dindar Muhafazakârların halkoylaması tercihinin seyri

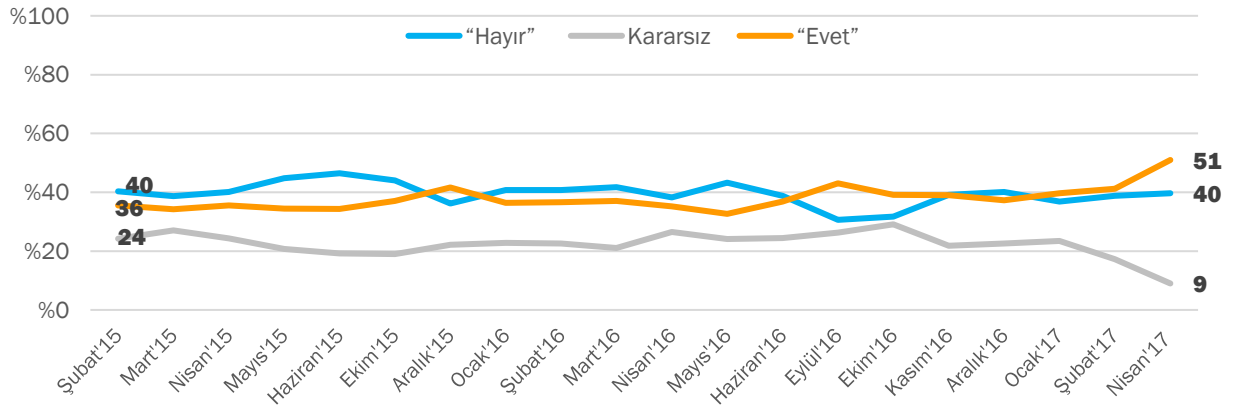
3.5.7. Mezhebe göre halkoylaması tercihleri

Sünniler arasında 'evet' son bir ayda fark attı

Sünniler arasında 'evet' ve 'hayır' oy oranlarının dalgalanmalarını da Türkiye siyasetinden bağımsız değerlendirmek gerekiyor. 1 Kasım 2015 seçimlerine kadar yükselen 'hayır' oyları, seçimler sonucunda düşse de 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimine kadar oransal üstünlüğünü genelde korumuştur. Darbe Girişiminden sonra ise "hayır" oylarının düştüğünü, 'evet' oylarının ise arttığını görüyoruz. 2017 yılı itibarıyla ise "kararsız" seçmenin 'evet' lehine döndüğünü, 'hayır' oyunun ise başladığı gibi yüzde 40'lar mertebesinde bitirdiğini belirtmek gerekiyor.

Ağustos 2016 ve Mart 2017 tarihlerindeki araştırmamızda görüştüğümüz kişilere mezhep sorulmadığı için takip eden grafiklerde bu aylara dair veri yer almamaktadır.

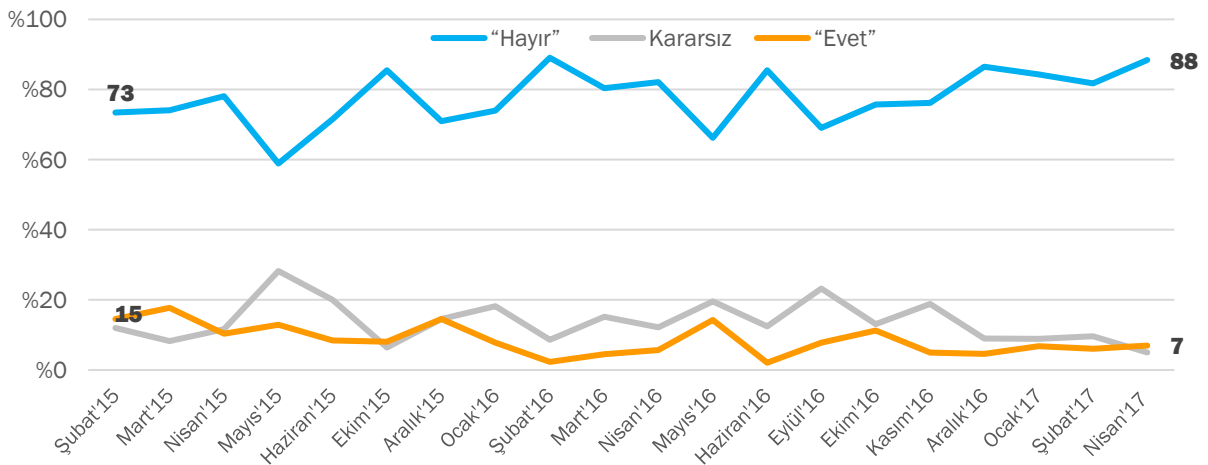
Sünnilerde halkoylaması tercihinin seyri

Aleviler kararını en başından beri hiç değiştirmede

Aleviler yüzde 90 mertebesinde destekleriyle en fazla 'hayır' diyen toplumsal küme oldular. Bu fikirleri en başından beri hiç değişmedi ve 'evet' oyları yüzde 10 mertebesinde kaldı.

Alevilerde halkoylaması tercihinin seyri

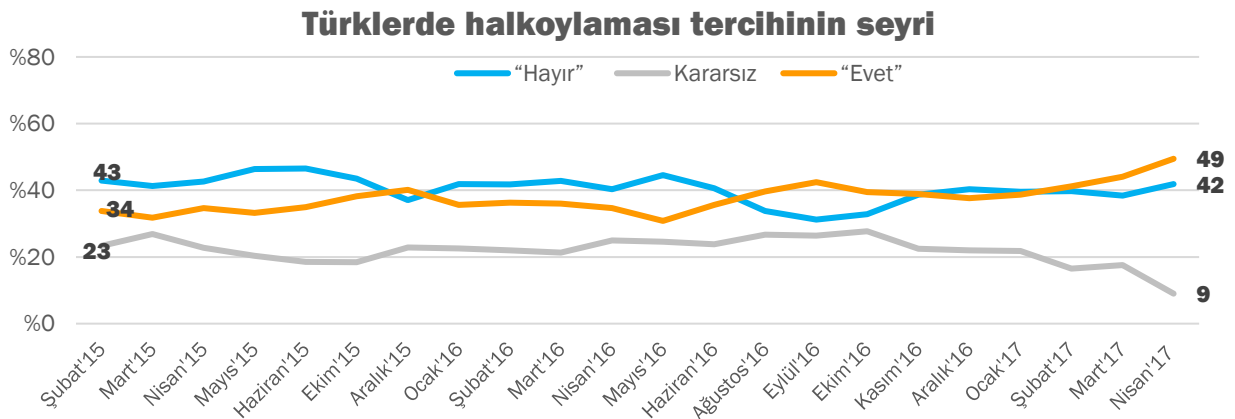

3.5.8. Etnik kökene göre halkoylaması tercihleri

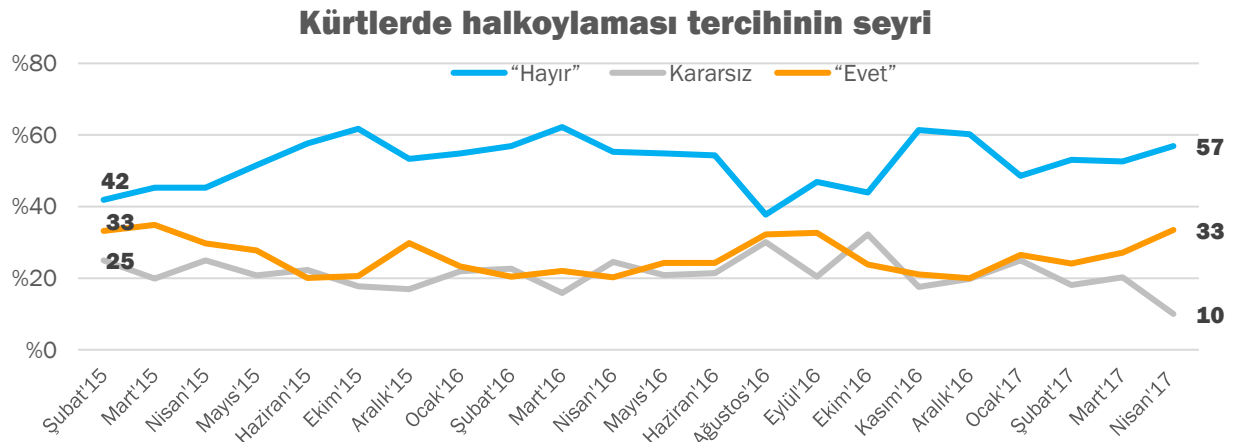
Türklerin oy tercihi Sünnilerin oy tercihine benziyor: 'evet' son bir ayda fark attı

Sünnilerde olduğu gibi Türkler arasında da 1 Kasım 2015 seçimlerine kadar yükselen 'hayır' oyları, seçimler sonucunda düşse de 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimine kadar oransal üstünlüğünü genelde korumuştur. Darbe Girişiminden sonra ise 'hayır' oylarının düştüğünü, 'evet' oyları artarken "kararsız" seçmenin buna ters orantılı şekilde azaldığını görüyoruz. 2017 yılı itibarıyla ise "kararsız" seçmenin 'evet' lehine döndüğünü, 'hayır' oyunun ise başladığı gibi yüzde 40'lar mertebesinde bitirdiğini belirtmek gerekiyor. 'Evet' ise bu iki yılı aşkın süre neticesinde yüzde 30 mertebesinde yüzde 50 mertebesine ulaşmış görünüyor.

Kürtler arasında 'evet' oranı değişmedi, 'hayır' ise yüzde 60 mertebesinde buldu

Halkoylamasına dair tercihleri ilk defa sorduğumuz Şubat'15 tarihinden itibaren Kürtler arasında 'evet' oyları iniş ve çıkışlar olmakla birlikte Nisan'17 tarihinde yine başladığı noktaya döndü. 'Hayır' ise yüzde 40 mertebesinde yüzde 60 mertebesine yükseldi. Yine diğer bütün demografik ve toplumsal kümelerde olduğu gibi Darbe Girişimi ertesinde 'hayır' oranında önemli bir düşüş gerçekleşti ve ancak 2016 yılı sonu itibarıyla toparladı. Ocak'17 dönemini takiben ise "kararsız" seçmenin oranı azaldı ve bu seçmenlerin oyları büyük oranda 'evet' hanesine, daha küçük bir oranda ise 'hayır' hanesine yazıldı.

7 Haziran 2015 seçimleri öncesinden başlayarak, barış sürecinin durması, 7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri, PKK'nın teröre dönüşü, milletvekili dokunulmazlıklarının kaldırılması ve HDP yöneticilerinin tutuklanması ve Suriye'deki gelişmeler gibi sayısız mihenk taşı sayılabilecek 2 yıl içerisinde Kürtlerin halkoylamasındaki tercihlerinin temel karakterinin değişmemiş olması özellikle dikkat çekilmesi gereken bir bulgudur.

3.6. Parti Seçmenliğine Göre 'Evet'/'Hayır' Dağılımlarının Seyri

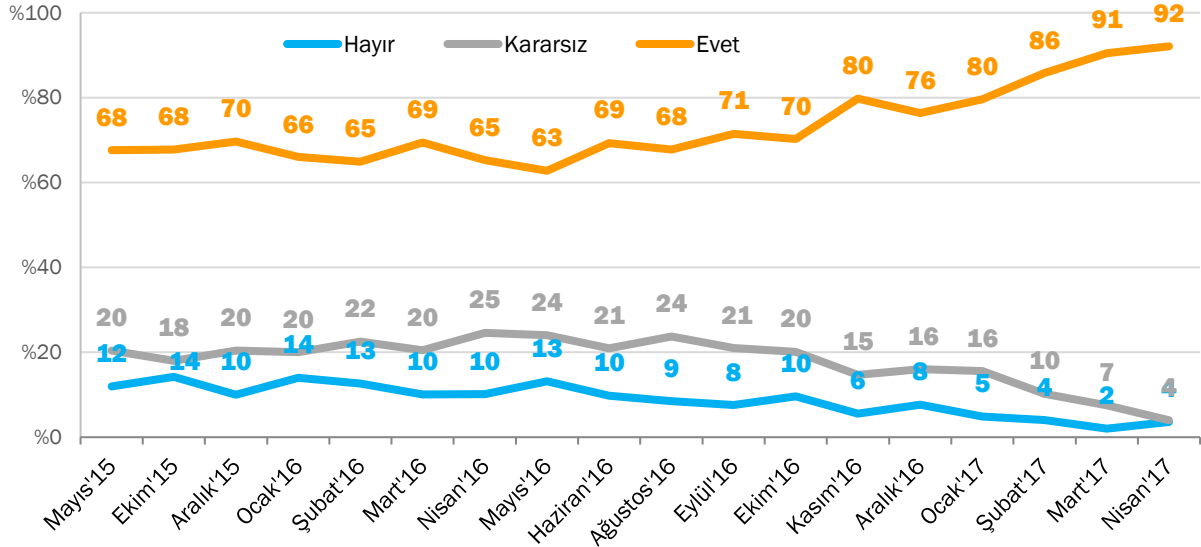
Bu bölümde ise siyasi parti seçmenliğine göre Halkoylaması oy oranlarının seyrini inceleyeceğiz. Yine önceki bölümde belirttiğimiz üzere halkoylamasının tarihi açıklandıktan sonra verilen cevaplarda önemli kırılmalar gözlemliyoruz. Bunun yanı sıra, 1 Kasım Genel Seçimlerinden ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminden sonra seyrinde yine önemli değişiklikler tespit ediyoruz. Partiler bazında altını çizmemiz gereken en önemli nokta ise Ak Partili, CHP'li ve HDP'li seçmenlerin halkoylamasına giderken oylarının büyük ölçüde konsolide olduğu ve bu partili seçmenlerin ezici çoğunluklarının tek bir seçeneğe yoğunlaştığı oluyor. MHP'li seçmenin ise halkoylaması öncesinde adeta ikiye bölündüğünü görüyoruz.

Erdoğan'ın kampanyası işe yaradı: Ak Partili kararsızlar 'evet' lehinde oy kullandı

Ak Partili seçmenin en başından beri ezici çoğunluğu halkoylamasında 'evet' diyeceğini belirtiyordu. Ancak 2015 başlarında yüzde 70 mertebelerinde olan bu oran halkoylaması öncesinde yüzde 90 mertebesini aştı Darbe Girişimi sonrasında bile her dört Ak Partili'den biri halkoylaması için "kararsız" olduğunu belirtiyordu. Ancak geçen 9 aylık dönemde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halkoylaması için yürüttüğü kampanyanın kendi kitlesi üzerindeki etkisini açıkça görebiliyoruz. Halkoylaması öncesinde "kararsız" Ak Partililerin oranı yüzde 4'e kadar düşerken, parti içinde 'hayır' oyu vereceğini belirtenlerin oranı da yok denecek kadar azalmıştı.

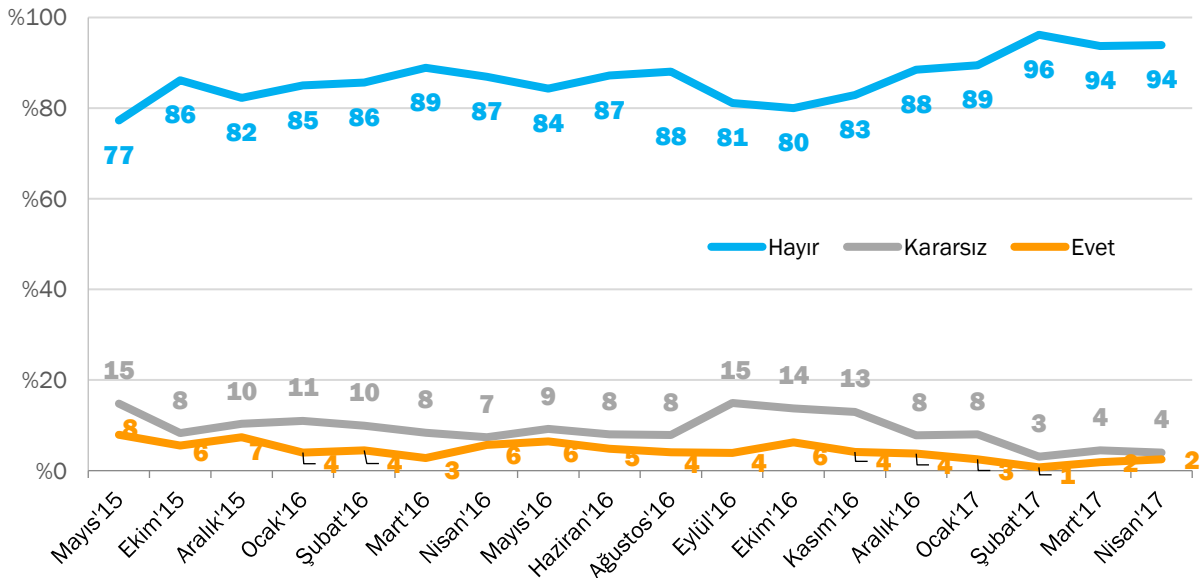
Ak Partili'lerin halkoylaması tercih seyri

CHP'li seçmen de yüzde 90'lar mertebesinde 'hayır' dedi

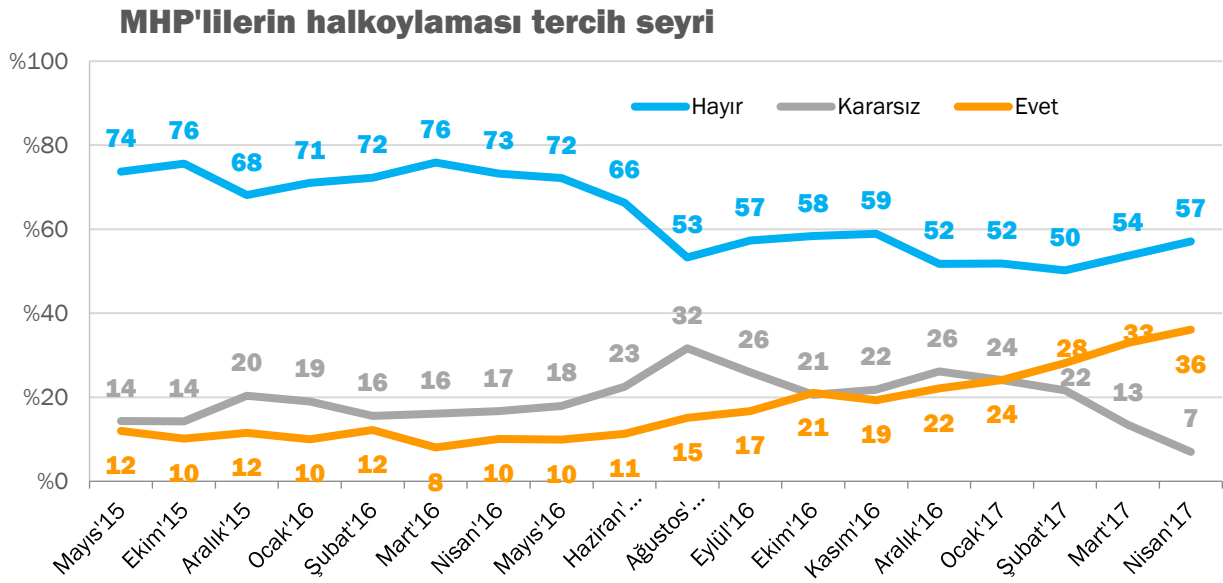
CHP'li seçmenin de – Ak Partili seçmene benzer şekilde – en başından beri oyunda kararlı olduğunu görüyoruz. Her ne kadar Darbe Girişiminden sonra “kararsız” oranı yüzde 15 mertebesine çıktıysa da halkoylaması öncesinde bu oran yine Ak Parti’de olduğu gibi yüzde 4’e çekilmişti. ‘Evet’ oyu vereceğini belirtenlerin oranı da yok denecek kadar azalmıştı.

CHP'lilerin halkoylaması tercih seyri

MHP'de de “kararsız”lar ‘evet’ oyuna döndüler

MHP seçmenin nasıl davranacağı halkoylamasına gidilen süreçte zihinlere en fazla takılan mesele oldu. Yaklaşık iki yıl önce her 4 MHP’liden 3’ü ‘hayır’ oyu vereceğini belirtiyorken, bu oran ilk defa Darbe Girişimi sonrasında keskin bir düşüş yaşadı. ‘Evet’ oylarının ise Darbe Girişimi sonrasında kademeli olarak arttığını ve yüzde 15 mertebesinden yüzde 30’lar mertebesine çıktığını görüyoruz. Sonuç olarak Devlet Bahçeli’nin ‘evet’ kampanyasına verdiği desteğin partili seçmenin halkoylaması tercihinə doğrudan yansıdığını bu grafiğe bakarak iddia etmek oldukça zor görünüyor.

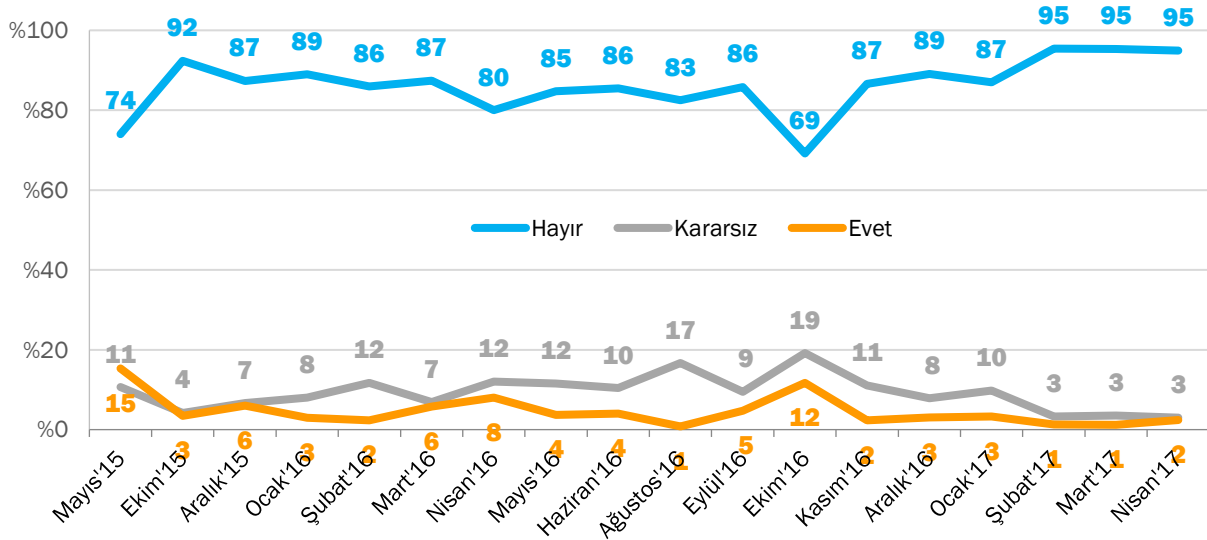

HDP'li seçmenin ezici çoğunluğu ‘hayır’ oyu verdi

Yine MHP gibi HDP’li seçmenin de halkoylamasında nasıl oy vereceği oldukça tartışıldı. Ancak aşağıdaki grafikte de netlikle ortaya çıkıyor ki HDP’lilerin yüzde 90’dan fazlası halkoylaması öncesinde ‘hayır’ oyu verme eğilimindeydi. “Kararsız” seçmenin oranı yüzde 3’te, ‘evet’ oyu vereceğini belirtenlerin oranı ise yüzde 1’de kaldı.

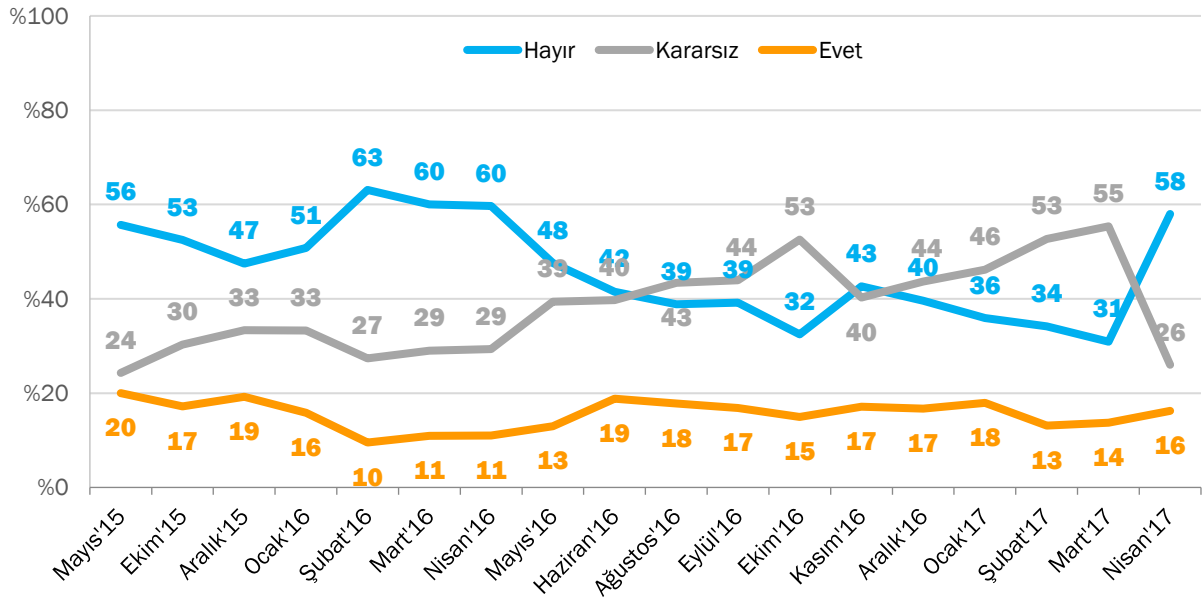
HDP'lilerin halkoylaması tercih seyri

Halkoylaması öncesinde kararsız seçmenin dörtte biri 'hayır' lehine döndü

Milletvekilliği seçimleri konusunda kararsız olan seçmenler arasında 'evet' oyu vereceğini belirtenlerin oranının zaman serisi boyunca – hafif iniş ve çıkışlar olmakla birlikte – pek fazla değişmediğini görüyoruz. Mart 2015 tarihinde her iki kararsız seçmenin birinin halkoylaması tercihinde de kararsız olduğunu, ancak halkoylamasına bir hafta kala bunların yarısının 'hayır' lehine döndüğünü görüyoruz. Bu oran siyasi parti tercihleri seçmenleri en keskin dönüşe işaret ediyor.

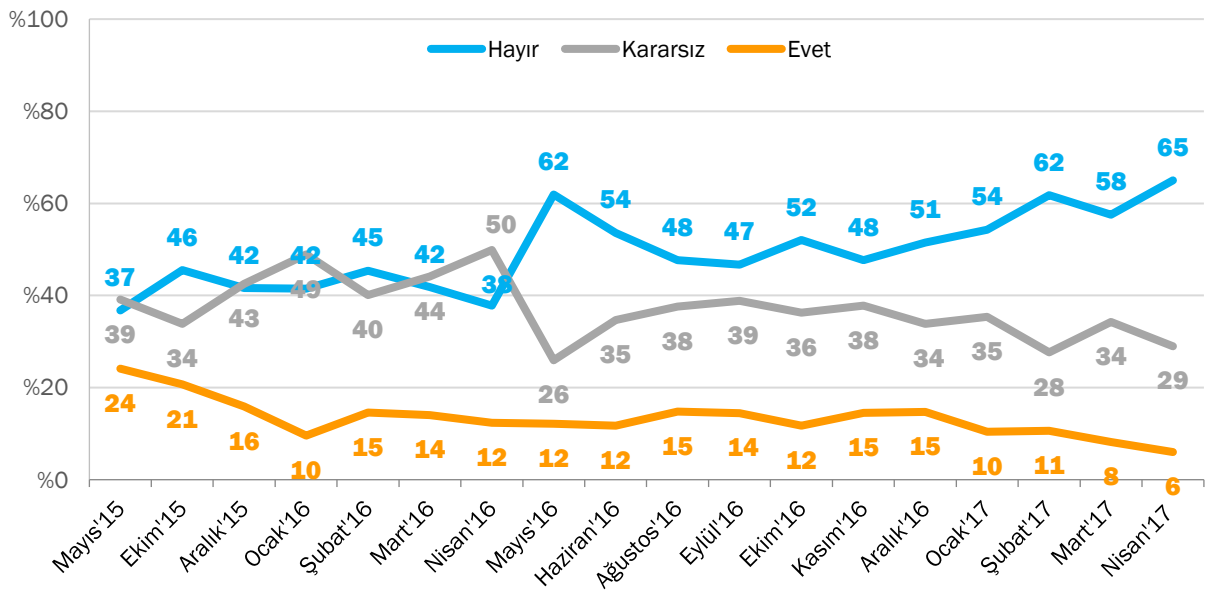
Kararsız seçmenin halkoylaması tercih seyri

Oy kullanmayacağını belirten seçmenlerin çoğunluğu halkoylaması öncesinde 'hayır' deme eğilimindeydi

Genel seçimlerde oy kullanmayacağını belirtenler arasında 'evet' diyeceğini belirtenlerin oranı özellikle 1 Kasım ertesinde azalmış ve 2016 yılı boyunca ise gitgide azalmıştı. Buradan da esas oy değişiminin 'hayır' oyu vereceğini belirtenler halkoylaması konusunda "kararsız" olduğunu belirten seçmenler arasında yaşandığını görüyoruz. Olası bir seçimde oy kullanmayı düşünmeyenler arasında 'hayır' oyu vereceğini belirtenlerle "kararsız" olduğunu belirtenler 2015 başlarında hemen hemen aynı orandaydı. Halkoylamasının hemen öncesinde "kararsız" oranı 5 puan kadar düşerken 'hayır' oyu vereceklerin oranı ise 7 puan kadar artmıştı.

Oy kullanmazların halkoylaması tercih seyri

4. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

4.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 8-9 Nisan 2017 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, tercihleri ve profillerini yansıtmaktadır.

Araştırma, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek için tasarlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında +/- 1,7, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,3'dür.

4.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 1 Kasım 2015 Genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, 30 ilin merkez dahil 129 ilçesine bağlı 199 mahalle ve köyünde 3555 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşülmüştür.

Gidilen il	30
Gidilen ilçe	129
Gidilen mahalle/köy	199
Görüşülen denek	3555

Her bir mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

Yaş grubu	Kadın	Erkek
18-32 yaş	3 denek	3 denek
33-48 yaş	3 denek	3 denek
49 yaş ve üstü	3 denek	3 denek

	Düzey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne, Tekirdağ
3	Ege	Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak
4	Doğu Marmara	Bursa, Kocaeli, Eskişehir
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			20,1%	20,1%
2	Batı Marmara	1,5%	2,0%	1,0%	4,6%
3	Ege	2,5%	7,1%	5,0%	14,6%
4	Doğu Marmara	1,5%	2,5%	5,6%	9,6%
5	Batı Anadolu	,5%	2,0%	7,0%	9,5%
6	Akdeniz	1,9%	5,6%	5,6%	13,0%
7	Orta Anadolu	,8%	2,0%	1,5%	4,2%
8	Batı Karadeniz	2,1%	3,0%	,5%	5,6%
9	Doğu Karadeniz	1,0%	2,0%		3,0%
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,2%	,8%		2,1%
11	Ortadoğu Anadolu	1,5%	2,6%	,5%	4,6%
12	Güneydoğu Anadolu	2,6%	3,0%	3,5%	9,1%
	Toplam	17,1%	32,6%	50,3%	100,0%

5. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

5.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	48,3
Erkek	51,7
Toplam	100,0

Yaş	Yüzde
18 - 32 yaş	29,6
33 - 48 yaş	35,8
49+ yaş	34,6
Toplam	100,0

Eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	5,5
Diplomasız okur	2,4
İlkokul mezunu	34,7
İlköğretim / Ortaokul mezunu	15,2
Lise mezunu	25,5
Üniversite mezunu	14,8
Yüksek lisans / Doktora	1,9
Toplam	100,0

Baba eğitim durumu	Yüzde
Okuryazar değil	16,7
Diplomasız okur	6,0
İlkokul mezunu	50,4
İlköğretim / Ortaokul mezunu	11,3
Lise mezunu	10,6
Üniversite mezunu	4,6
Yüksek lisans / Doktora	,3
Toplam	100,0

Hane kişi sayısı	Yüzde
1 - 2 kişi	19,8
3 - 5 kişi	63,9
6 - 8 kişi	13,5
9 ve daha fazla kişi	2,8
Toplam	100,0

Hayat tarzı kümesi	Yüzde
Modern	26,0
Geleneksel muhafazakâr	43,3
Dindar muhafazakâr	30,6
Toplam	100,0

Doğum yeri	Yüzde
İstanbul	7,0
Batı Marmara	4,3
Ege	11,7
Doğu Marmara	6,7
Batı Anadolu	7,7
Akdeniz	12,3
Orta Anadolu	8,2
Batı Karadeniz	9,2
Doğu Karadeniz	5,7
Kuzeydoğu Anadolu	5,4
Ortadoğu Anadolu	8,3
Güneydoğu Anadolu	12,4
Yurtdışı	1,1
Toplam	100,0

Nerede büyüdü	Yüzde
Köy	31,9
Kasaba / İlçe	25,1
Şehir	29,7
Büyükşehir	13,2
Toplam	100,0

Çalışma durumu	Yüzde
Devlet Memuru	5,6
Özel Sektör	6,7
İşçi	9,6
Esnaf	6,0
Tüccar/İşadamı	1,0
Serbest meslek sahibi	1,7
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	3,4
Çalışıyor, diğer	5,5
Emekli	15,9
Ev kadını	31,7
Öğrenci	7,3
İşsiz	4,3
Çalışamaz halde	1,4
Toplam	100,0

Etnik köken	Yüzde
Türk	80,3
Kürt	13,6
Zaza	,6
Arap	2,9
Diğer	2,5
Toplam	100,0

Dindarlık	Yüzde
İnançsız	2,9
İnançlı	23,0
Dindar	59,9
Sofu	14,2
Toplam	100,0

Örtünme durumu	Yüzde
Örtmüyor	28,3
Başörtüsü	48,7
Türban	9,6
Çarşaf, peçe	1,2
Görüşülen kişi bekar erkek	12,2
Toplam	100,0

Din / mezhep	Yüzde
Sünni Müslüman	91,6
Alevi Müslüman	6,5
Diğer	2,0
Toplam	100,0

Ekonomik sınıflar	Yüzde
Alt gelir	18,8
Alt orta sınıf	27,4
Yeni orta sınıf	26,8
Üst gelir	27,0
Toplam	100,0

Bu hanenin malı olan arabanız var mı?	Yüzde
Var	50,2
Yok	49,8
Toplam	100,0

Aylık hane geliri	Yüzde
700 TL ve altı	3,0
701 - 1200 TL	9,0
1201 - 2000 TL	42,7
2001 - 3000 TL	23,1
3001 - 5000 TL	16,8
5001 TL ve üstü	5,4
Toplam	100,0

Oturulan evin tipi	Yüzde
Gecekondu/dış sivasız apartman	3,2
Müstakil, geleneksel ev	32,3
Apartman	59,0
Site içinde	5,2
Çok lüks bina, villa	,3
Toplam	100,0

Haber seyrettiği TV kanalı	Yüzde
İzlemiyorum	5,9
A Haber	10,8
ATV	16,6
CNN Turk	4,1
Fox TV	19,6
Haberturk	2,1
Halk TV	2,7
IMC TV	,2
Kanal 7	1,4
Kanal D	5,4
Kanaltürk	,1
NTV	3,0
Roj/Nuçe/Sterk	,5
Show TV	4,9
Star	2,7
TRT	13,2
Ulusal	1,2
Yerel kanallar	5,4
Toplam	100,0

Sosyal medya kullanımı	Yüzde
Facebook	48,1
Twitter	20,5
Whatsapp	46,3
Youtube	26,4
Instagram	28,0
Diğer	,8
İnternete giriyorum ama sosyal medyayı kullanmıyorum	7,9
İnternete hiç girmiyorum	33,9

6. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Barometre raporlarında yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Barometre raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

Terim	Açıklama
Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olan tanımlayan kişi
Başörtülü:	Kendisi veya erkeğe eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkeğe eşinin çarşafı ile örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkeğe eşinin örtünmediğini belirten kişi
Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Taraftar:	Ben / biz hep o partiye oy veririm, diyen kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olan tanımlayan kişi
Üst sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim

Yeni orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi
Çoklu ilişkisellik/mütekabiliyet analizi (ÇMA) (Multiple Correspondence Analysis)	Nominal-kategorik veriler arasında bulunan ilişkilerin yapısını ve aralarındaki olası örüntüleri iki boyutlu bir düzlemde göstermeye yarayan bir veri analizi tekniğidir. Mütekabiliyet Analizinin (MA) ikiden fazla değişkenli, büyük veri setlerine uygulanması ihtiyacına karşılık verir. ÇMA, 60'lı yıllarda matematikçi ve dilbilimci Jean-Paul Benzécri'nin çalışmaları ile şekillenmiş, 80'lerde hakkındaki araştırmaların İngilizceye çevrilmeye başlanması ve Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün makalelerinde bu yönteme yer vermesi ile bu alandaki çalışma ve yayınlar hızla artmıştır.

6.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel muhafazakâr

Dindar muhafazakâr

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Bekâr erkek

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?

Sünni Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Yerleşim Kodu (Örneklemden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf